

375070.

N|

GY

118/27

A Pátkai

Református Egyházközség
Története.

IRTA:

kézdíjvárhelyi

dr. NAGY

GYULA.

ref. lelkipásztor.

1
9
4
3

KIADJA: A PÁTKAI
EGYHÁZKÖZSÉG

Debreczeni István

könyvnyomdájá,

Székesfehérvár.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÖNYVTÁRA

89 SZ.

1947

KÖTELES PÉLDÁNY

FORMATUS
SITERIUMA.

Felelős kiadó: dr. kézdivásárhelyi NAGY GYULA.

Előszó.

Ötvennyolc évvel ezelőtt (1885-ben), Biczó Pál akkori lelkész megírta és kiadta a pátkai református egyház történetét. Azt óhajtotta, hogy a mult ismeretéből épüljön az egyház. Az események azt mutatják, hogy nem nagyon épült, mert alatta és utána is kiütköztek azok a hibák, melyek sok keserűségnek voltak az okozói. A helyzeten a világháború is rontott, mert utána még jobban felszabadultak a kis közösségek életében is a széthúzás és rombolás szellemei. Krisztus egyházában is a gyűlölség dominált, mert olyan választottak igazgatták, kiknek soha se jutott eszébe arra gondolni, hogy »vajjon a Krisztus mit vár tőlem?« E miatt volt minden baj. A sok csalódás és szenvedés után — Isten kegyelméből — tovább jutott egyházunk az élet útjára.

Most már a második világháború megpróbáltatásai között tisztán látjuk, hogy csak Krisztusban van megtartatásunk, jövendónk.

Kötelessége tudatában presbitériumunk is érzi, hogy a jövőért dolgozni kell. A munka akkor lesz eredményes, ha multjából épülni fog népünk. Ezért határozta el f. évi július 1-én tartott gyűlésében presbitériumunk, hogy kiadatja egyházunk történetét.

Biczó Pál könyvéből alig van egy pár a községben. Hadd jusson hát el egyházunk története minden református házba, hogy a mult hibáiból okulva épüljünk és haladjunk a szebb jövő felé azon az úton, melyet Krisztus mutat meg az övéinek, aki Útnak nevezi magát!

Pátka, 1943. július hó

Dr. k. Nagy Gyula
ref. lelkipásztor.

Általános tudnivalók Pátka községről.

Fekvése.

Fejér megye közepén a Velencei-tótól északnyugatra fekszik, a Velencei vagy Meleghegység. Mögötte a Vérteshegységig terül el a Zámolyi medence. Ez a medence a természeti erők hatása alatt apróbb medencékre tagozódott, melyeknek oldalában Csákvár, Zámoly, Pátka, Lovasberény községek létesültek. E községek vizét gyűjti össze és vezeti le a Velencei-tóba a Császárvíz-csatorna, melyet leegyszerűsítve Császárvíz-nek neveznek.

A Zámolyi medence pátkai kis medencéjében, a Meleghegység Ságihegyétől északnyugatra, a Császárvíz balpartján fekszik Pátka nagyközség. A bicskei országút hálózatába 2 km hosszú köves út kapcsolja be a községet. A Székesfehérvár-Bicske közötti vasútvonalon van vasútállomása is. A székesfehérvári járáshoz tartozik. Székesfehérvártól 15, Lovasberénytől 10, Pákozdtól 8, Zámolytól 8 kilométer távolságra fekszik. A községi terület egyes pontjainak tengerszín feletti magassága 121—210 méter között változik.

Területe.

Pátka határa 8803 kat. hold 367 □-öl területű. E terület tulajdonosok között a következőképen oszlik szét: Református Egyházé 70 hold 773 □-öl; Katolikus Egyházé 185 hold 1085 □-öl; Ság, Géza és Belmajor Br. Ivánka Gézáé 1344 hold 768 □-öl; Fülöpmajor, volt zsidó birtok, állami kisajátítás, felparcellázásig az Országos Földhitelintézet kezelésében 966 hold 1367 □-öl; Kőrakás, Akóts János örökösei tulajdona, Dr. v. Bogár János bérletében 292 hold 280 □-öl; Mária-major a Győri Evangélikus Püspökségé, zsidó bérletben 500 hold 22 □-öl; Pátka községé 226 hold 1542 □-öl; Legeltetési Társulaté 160 hold 1391 □-öl; Törpe birtokosoké 435 hold 258 □-öl; Mária-major területéből szfehérváriaké 265 hold 1271 □-öl; pátkai kisgazdáké 4354 hold 1210 □-öl.

A törpe birtokosok területi végösszege a következő adatokból jött össze: O. F. B. kisajátítások Mária-major rétjéből 146 hold 1565 □-öl; Fülöpmajor szántóföldjeiből 225 hold 1232 □-öl; Kőrakás földjeiből 50 hold; br. Ivánka Géza Belmajor-jából csillaghegyi házhelyeknek 4 hold 861 □-öl; Katolikus Egyháztól cserélés, szívutcai házhelyeknek 7 hold 1400 □-öl. Törpe birtok jutott 166 embernek, épült 43 ház.

A terület művelési ágak szerinti megosztása :

Megnevezés	Régebbi összesítés		Kataszteri tisztá jövedelem		1942. évi összesítés	
	k. h.	□-öl	P	fill.	k. h.	□-öl
Szántó	6643	240	82050	38	6639	67
Kert	106	317	1914	12	142	1007
Rét	683	689	12107	44	670	101
Szöllő	234	1044	4632	98	191	975
Legelő	648	316	2180	92	571	143
Erdő	175	55	382	41	234	1534
Nádas	8	167	81	07	5	991
Termő terület	8498	1228	103349	32	8455	18
Terméketlen	304	739	—	—	348	349
Összesen	8803	367	103349	32	8803	367

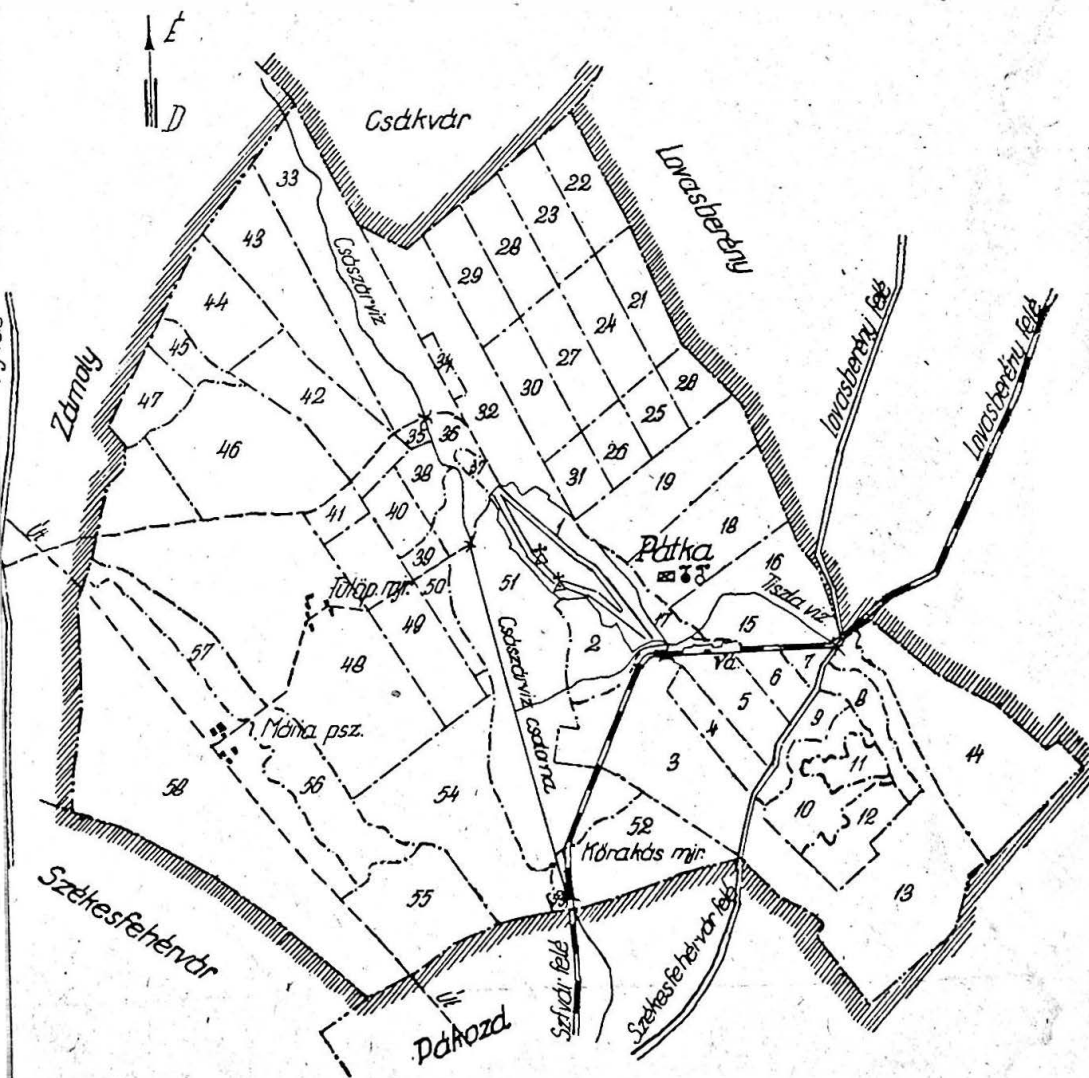
A terület dűlőnkénti megosztása :

Szám	Dűlő neve	Helyrajzi szám		Területe	
		től	ig	k. hold	□-öl
1	Beltelkek	1	817	167	728
2	Plébánia telek	818	827	78	1528
3	Vargahegy és Sósér	828	1308	305	543
4	Koldus telek	1309	1374	76	375
5	Kis réti	1375	1513	83	1167
6	Laposi	1514	1593	50	504
7	Kis Mihály ér	1594	1614	17	1529
8	Sági rétre dűlő	1615	1695	74	1243
9	Lovasberényi útra dűlő	1696	1741	40	1266
10	Ságihegy telkes legelő	1742	1747	101	775
11	Lókihegy völgye	1748	1791	38	1216
12	Királyberki	1792	1910	80	936
13	Ságihegyi legelő és Sági tó	1911	1944	469	853
14	Ságihegy	1945	1956	321	740
15	Csörgő árendás föld	1957	1961	72	298
16	Kis Mihály éren innen	1962	1969	155	185
17	Régi szérűskert és Rókalik	1970	1994	41	1487
18	Kis Mihály ér tőfeneke	1995	1999	178	402

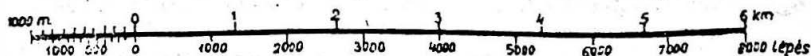
Szám	Dűlő neve	Helyrajzi szám		Területe	
		től	ig	k. hold	□-öl
19	Kis Mihály éren túl	2000	2004	205	857
20	Alsó Berényi háti	2005	2099	53	280
21	Közép „ „	2100	2199	102	1069
22	Felső „ „	2200	2307	111	1122
23	Felső Forrási	2308	2409	107	1595
24	Közép „	2410	2615	108	119
25	Alsó „	2616	2721	52	1380
26	Alsó Papok	2722	2821	52	1003
27	Közép „	2822	2931	107	266
28	Felső „	2932	3043	108	162
29	Felső Lesvölgy	3044	3151	108	254
30	Közép „	3152	3256	107	611
31	Alsó „	3257	3357	52	462
32	Lesvölgy	3358	3805	227	512
33	Csákvári útra dűlő	3806	5240	351	730
34	Felső Kenderes	5241	5330	12	443
35	Kút melléke	5331	5335	15	234
36	Káposztás	5336	5755	28	119
37	Alsó Kenderes	5756	5875	16	303
38	Tóra dűlő rét	5876	6040	47	1239
39	Felső réti pótlék	6041	6077	21	616
40	Telkes külső rét	6078	6225	51	1092
41	Szabados föld	6226	6229	30	246
42	Szőllők alja	6230	6247	151	1340
43	Zámolyi útra dűlő	6248	6623	194	127
44	Haraszt	6624	6752	111	1222
45	Tikmonyvölgy	6753	6836	46	1380
46	Boglyas	6837	6527	293	125
47	Felső Erdő	7528	7530	95	538
48	Bodzás völgy	7531	7561	770	137
49	Forró dűlő	7562	7563	183	1070
50	Felső rét	7564	7566	40	1314
51	Tómelletti rét és Pátkai tó	7567	7588	552	1075
52	Malomhegy Sósér	7589	7598	184	77
53	Kőrakás	7599	7604	6	92
54	Gulya járás	7605	7630	367	1542
55	Csalai határ dűlő	7631	7631	166	1411
56	Árkos úton aluli	7632	7649	211	1342
57	Csobán	7650	7658	194	1566
58	Mária major	7659	7673	684	162
	Utak	7674	7810	158	654
	Vizek	7811	7820	14	999

Jelmagyarázat:

- Község határ
- Dűlő határ
- Vasút
- Tű út
- Út
- Vízfolyás
- 1-58 Dűlők száma

Méretarány = 1:75000

Természeti viszonyok.

Pátkán a termő talaj sokféle. Legjobb a Mária-major szántó-talaja, $1\frac{1}{2}$ —2 láb mélységben homokkal kevert sötétbarna televényes agyag, biztos termésű, jó nedvtartó. Utána következik a Kis Mihály éren inneni dűlő, ennek 1—2 láb mélységű homokkal kevert, barna televényű agyag talaja van, közepes nedvtartó képességgel, közepes terméssel, ez br. Ivánka Géza birtokához tartozik. A kisgazdák szántóföldjei jóval gyengébb helyen fekszenek. Bármelyik dűlőben figyeli az ember a talajt, mindenütt vagy sárgás, vagy barna, finomszemű homok keveredett kevesebb vagy több mennyiségű televényes agyaggal. Ezeknek nedvtartó képessége közepes aluli, termése többször van közepesen alul. A Lovasberényi-útra dűlő és Alsólesvölgy dűlő szántóiban a termő-talaj $\frac{3}{4}$ —1 láb mélységű, itt az agyaggal vegyült barna homok közé kavics is van keveredve, csekély nedvtartó, gyenge földek ezek. Jobbak a rétek, mert mindeniknek 1—2 láb mélységű kedvező agyagmennyiséggel kevert televényes barna, vagy fekete homok a termő rétege.

Ságihegyi legelő és Sági-tó dűlőben csak $\frac{1}{2}$ láb mélységű a termő réteg, ez sovány, köves agyag. Vargahegy és Sósér dűlőben a legelőn $\frac{3}{4}$ láb mélységű a termő réteg, durva szemű sárga homok, kevés agyaggal vegyülve. A laposabb részen csekély televény tartalmú, finom szemű barna homok a termő talaj 1 láb mélységben. Ezek mind gyenge legelők, inkább csak tavasszal használhatók. A legelők közül legértékesebb a Tó melléki rét és Pátkai-tó dűlő, itt másfél láb mélységű a homokkal kevert televényes fekete agyag, ez br. Ivánka-birtok.

A Bogyas dűlő szőlő területeinek termő rétege sárga agyag homokkal vegyülve, köves agyag barnás homokkal, vagy szürke agyag kötörmelékkal. Itt most kevés a szőlő terület, bora közepes minőségű. A község északnyugati irányban húzódó homokos dombjai szőlővel vannak betelepítve. Ezeknek hozama és minősége közepes. Legjobb a br. Ivánka uradalom sági részen levő szőlője. A Meleghegység Ságihegyének nyúlványai gránitból valók, anyaguk mészsímentes ösközet, melynek felületén a nagyon elmállott gránit jó szőlő talajt ad.

Pátkán I. osztályú föld nincs. II. osztályú szántó található a máriamajori birtokon, III. osztályú br. Ivánka Géza birtokán. A többi szántók IV—VII. osztályba tartoznak. A kertek mind V. osztályba, a rétek II—VI. osztályba, a szőlők IV—VII. osztályba, a legelők II—VI. osztályba, a nádas III. osztályba, az erdők II. és IV. osztályba soroztattak.

A földek termő képességében a kataszteri felbecslés óta sok olyan változás történt, amit a tulajdonosok nem jelentettek be. Vannak olyan terméketlennek osztályozott földek, melyek most

jó termő állapotban vannak és viszont több elhanyagolt termőföldről műveletlen lett.

A Ságihegység Pátka felé lankásodó dombjain van kő- és kavicsbánya is. A kőbánya anyaga változó, hol gyengébb, hol keményebb követ bányásznak. Keményebbet ott, ahol a gránit között andezittelérre akadnak. Ilyenből építették a bekötő útunk alapanyagát. A kibányászott követ ház alapépítésre használják. A kavicsbánya anyaga, vagy népiesen murva, a hegység gránitjának morzsolódásából keletkezett. A murvát gyalogjárdák, udvarok sártalanítására használják. A Középső Lesvölgy dűlőben régebben homokkövet fejtettek, melyet pincék boltozására, kutak kirakására használtak.

A termőtalaj alatt legtöbb helyen homokos sárga agyag és kövecses sárga agyag található. A homokos sárga agyagban a Jókai- és Kossuth-utca több részén még ma is vannak használaton kívüli gabonavermek, a Jókai-utcában pincék és ólak. Sok helyen kövecses homok az általaj. A mélyebb fekvésű víze-nyősebb rétek általaja turfa és szikes agyag.

A Zámolyi-medencének két tava volt régen. Az egyik Csákvár és Forna között terült el, ezt Fertő-nek nevezték,¹⁾ lecsapolása idejét nem tudjuk, ma legelőül szolgál; másik volt a 600 hold területű Pátkai-tó. Ez a zámolyi út hídjától Kőrákásig, a község felé a Kossuth-utca ma is tószori-nak nevezett oldalán a kertek végén levő árokig, — sőt a Tiszta-víz völgyébe bekarolyodva Szőszvárig terjedt. A tó híres volt jóízű halairól. A község felőli felsősarkában volt legmélyebb a víz, ennek helyén ma is Aranyos-nak nevezik a rétet, mert ezen a részen halászták a legjobb ízű, értékes, aransárga pikkelyű halakat, melyről kapta ez a tósarok az Aranyos nevet. A tó nevét őrzí ma is a Tó-melletti rétet és a Pátkai-tó dűlő név. A tónak Kőrákásnál volt lefolyása. Itt még a rómaiak idejében építették azt a nagy, széles kőfalat, mely elzárta azt a rést, mely a Meleghegység erre fekvő nyúlványai között keletkezett a víz levezetésére. A széles kőgáton keskeny zsilip és mellette malom volt. A régi időben Csalai-pataknak nevezték a Vajal pusztán eredő, Csákberényt, Zámolyt érintő, a Pátkai-tó fenekén átfolyó, Csalá és Kisfalud puszták mellett haladó vizet, mely Pákozdi és Dinnyés között ömlött a Velencei-tóba. Ezzel a patakka egyesültek a Kozmától keletre eredő s Csákvár keleti oldalán délre menő Fornai-patak; és a Lovasberényi-víz, mely több csermely egyesüléséből támadt.²⁾

A medence két tavának levezetésére csatornát. A csatorna elkészítése előtt a két tavat mocsaras terület kapcsolta össze, melyen a fentebb jelzett patakok folytak át. A felduzzadt víz értékesítésére malmot építettek a fornai szélén, melyet Császármalom-nak neveztek, ennek vízművű körvonalai mai is kivehetők. A levezetés azzal kezdődött, hogy a Kőrákásnál

levő széles római gátat átvágták és két nagy vízlebecsátó nyílást nyitottak rajta. A levezető csatorna építésével a régi patak medrek szabályozódtak. A csatorna építése 1863. évben fejeződött be.³⁾ Azóta is a szükség szerint takarították, mert a Vértes-ről lefolyó víztömeg hordaléka feltöltötte a medret és e miatt sokszor kiöntött a tavaszi áradáskor és nagy károkat okozott. A gyors feltöltődést és kiáradást elősegítette az is, hogy a Kórákásnál épített villany fejlesztő vízmű turbináját nem megfelelő mélységben helyezték el. E bajon 1943-ban segítettek. A csatorna kitakarítása is folyik a 25 ezer pengős államsegélyből.

A tó levezetése folytán az uradalom értékes legelőt és rétet nyert. A község tószori házainak víze azonban azóta ihatatlanná vált. De más helyen sem dicsekedhetünk jó ivóvízzel. Legtöbb kút vízébe szerves, rothadó anyagokat visz bele az esővíz. E miatt elég gyakori a vérhas és a tifusz. Az óvatosabb gazdák kútjaikat cementgyűrűvel építik és befödik, hogy az minél tisztább legyen. Legjobb víznek tartják és legtöbbször használják a harangozói kút és az Aranyos melletti kút vizét. Évek óta többször felvetődött az artézi kút fúrásának kérdése, de a várva várt kivitel államsegély elmaradása miatt késik.

A határban több helyen van forrás is, ezekre nincs kellő gond fordítva. Nyáron többszöri megbetegedésnek okozója a forrásvíz. Kevés utánjárással forrásaink tiszta, üdítő vizet nyújtanának a mezei munkásnak. Források vannak: az Alsópapok dűlőben, Érmelléken a csákvári út felé, és a régi Császármalom felé. Ez utóbbinak környéke mocsaras, itt a régiek mondása szerint teljesen elsüllyedt egy lovas. Ma is nagyon mély a forrás, elnyeli a petrence rudat. Van még forrás a Káposztásban, a fülöp-majori réten, Tikmonyban, a Sági réten, a Sági erdőszélen, a Királyberekben, a Kistréten és a Sóséren.

Pátka éghajlata azonos a Dunántúl éghajlatával. Általánostól eltérő jelenségnek említhetjük a nagyon gyakori északkeleti szelet. Itt süvít keresztül a Vérteshegységből alácsapó, erős, száraz szél, melyet tréfásan pátkai esőnek neveznek. Ennek rongáló hatása minden ház felső falán és tetőzetén megállapítható. Eső, csapadékjárásunk elég kedvező. Székesfehérvár, Vértesacsa, Kápolnásnyék és Székesfehérvár között húzható háromszög alakú területen, Pátkán legkedvezőbb a csapadék eloszlás. Ezen kedvező elosztódás függ a közeli Vértes, Meleghegységtől és a Zámolyi medence megfelelő víz mennyiségétől. A csapadékmérő állomások adatait Dr. Hajósy Ferenc az 1901-től 1930-ig terjedő időre »A csapadékok eloszlása Magyarországon« című művében feldolgozta. E szerint Pátkán az átlagos csapadék elosztódás télen: 112, tavasszal: 154, nyáron: 158, ősszel: 153, összesen: 577 mm.

A nyári viharok és jégesők elég gyakoriak. Ezt mutatja a biztosító társaságok jégbiztosítási táblázat kimutatása is, me-

lyekben Pátka a legrosszabb előtti fizetési osztályba van sorozva. Szerencsére a jégverések pászmásan vonulnak el a község felett, így ha kárt tesznek is a mezőgazdasági termékekben, a kár nem sújtja az egész határ termését.

A régebbi időkben is felfigyeltek őseink a rendellenes időjárásra, az ilyenről észrevételeiket feljegyezték. Ezekből a feljegyzésekből a legfeltűnőbbek a következők:

1779-ben. »Erről az esztendőről ezek megjegyeztethetnek: Hogy ennek Tele, Tavassza és a Nyárnak egy része igen száraz és eső nélkül való volt. Semmi tavaszi a Vértesen alul nem termett. Tavasszal igen nagy és sok égi tűzek látszattanak... Ősszel majd egy holnapig tartó esőzés miatt a mi kiszáradt tónk úgy megáradott, hogy csudára méltó volt, a Duna és más folyókák az áradás miatt sok károkat tettek...«⁴⁾

1781-ben: »Ebben az esztendőben igen nagy szárazság uralkodott, kiváltképpen Caniculában: annyira, hogy sok emberek az utazásban, sokan a mezei munkában a nagy hévség miatt megholtanak. A folyó vizek és álló tók sok helyeken kiapadtak és kiszáradtak. A kései vetések meg nem nőhettek. Utoljára szükség ezt megjegyeznünk ez esztendőről: Hogy ország szerte egész esztendőt által uralkodott a betegség: különösen a hideglelés és a forró nyavalya. Ritka volt a ház, ahol minden lakói a háznak ágyban nem estenek. A betegségnek legnagyobb ereje volt nyáron és kisasszony nap tájban. Bátor pedig számlálhatatlan betegek sullyos nyavalyában voltak, ugyantsak a nyavalyához képest kevesen holtak meg. Méltó volt Istenünktől kérnünk: Vidámits meg Uram a napok és az esztendők után, melyekben láttunk sok gonoszt.«⁵⁾

1783. »Sz. György havának 22-ik napján reggeli 3. és 4. óra között tartatott kemény földindulás. Melly oly nagy volt, hogy sokan az ágyból kiestének a rázás miatt. Komáromban egy ház sem volt, mely meg nem hasadozott. Sőt a vár alább is sijedt. Ő Felsége az őrseget belőle mindjárt ki szállította. Ezen földindulást Olaszországban sokkal nagyobbak előzték meg.«⁶⁾

»Erről az esztendőről azt meg lehet jegyezni, hogy mindenféle termésre nézve igen bő esztendő volt. Bor, buza, széna, akinek volt bőven termett. Különös tápláló erő tapasztaltatott a földben. A kövérség miatt a dinnyék meghasadoztak, a búzák megdültek. stb. A tavaszi és nyári napok mindenkör egyformán ködösök és homályosok voltak annyira, hogy két dülő földre alig lehetett látni. És mikor eső volt is, felleg nem láttatott, hanem egész föld színéig a levegő ég megsűrűdött és csak azt vette észre az ember, hogy esik az eső. Rettenetes mennydörgések voltak és gyakortavalók, sok tornyokat és embereket ütött, egy helység sem volt, ahol valami jelenségét nem hagyta volna.«⁷⁾

1810. »Ezen esztendő mindjárt eleinten rémítő módon kezdette fojását, mert 14. Január. este 6. órakor rettenetes földindulás is volt, mely miatt a Parochiális háznak hátulsó tsútsfalának a felső része leszakadt, több kémények leomlottak: kivált a Vértesihegyekben nevezetesen Moóron siralmas pusztulások estek. Azután is egy hónapig majd mindennap éreztünk kisebb nagyobb mértékben.«⁹⁾

* * *

Pátka gazdasági terményei ugyanazok, mint az Alföld-é. Fejlődő állattenyésztése miatt a takarmány termelésre különös gond van fordítva.

Gyümölcs termelése az általaj silánysága miatt gyenge. Uralkodó fa községünkben az akác. Akácból már kis erdő települések is fordulnak elő. Más fajú erdők a máriamajori és fülöp-majori területen vannak.

Az uradalmak állattenyésztése a szarvasmarha tenyésztésben emelkedik az átlagon felül, a lótenyésztés utolsó. Kisgazdáinknak is vannak kitüntetett, törzskönyvezett, szép szarvasmarhái. Gazdálkodásukban szarvasmarha igát használnak. Kevés a ló, még kevesebb a juh. Jelentékeny a sertés tenyésztés. Legeltetési Társulatot alkotó gazdáink a tenyésztés emelése céljából törzskönyvezett, kiváló tenyészetből származó apaállatokat tartanak.

Adatok Pátka régi történetéhez.

Községünk területén, amióta az ember megjelent a Duna mentén, mindig volt élet. A kedvező fekvés és ezzel járó könnyű életlehetőség oda vonzotta azokat az embereket, akik ezt felismerték. Még a történelőtti időkből is, melyből írásos emlékeink nincsenek, találunk olyan emlékeket, melyek igazolják, hogy Pátka területén emberek laktak. A legrégebbi korban az ősember szerszámaiból készíttette. Ebből a korból több leletünk van. Lichtneckert József végzett gyűjtést községünk területén 1890. körül. Tíz darab kőszerszámot talált. Kőbaltákat, kőékeket, kőgyalukat, kovaszilánkot.)⁹⁾

A későbbi idők emléke 2 darab bronz lándzsa, melyeket Kőrakáspusztán találtak. Ezek a székesfehérvári múzeumban láthatók; továbbá egy szántóvas, mely Mihálydy János gyűjteményéből való.¹⁰⁾

A történelmi korban abból a népből való volt Pátka lakossága, amely nép lakta Dunántúlnak feijérmegyei részét. A Krisztus előtti századokban Dunántúlt megszállták a kelták, kik szokásait a római uralom alatt is sokáig megőrizték. Pátka volt a keltaság főhelye.

Megyénk területét Domitíanus császár idejében (81—96) csatolták a római birodalomhoz. Trajánus császár idejében, 105. körül a meghódított Dunántúlt két részre Alsó- és Felső-Pannoniára osztották. Pátka Alsó-Pannoniához tartozott.

Mivel Pátka volt a keltaság székhelye, ennek nagy nemzeti fontosságát azzal ellensúlyozták a hódító rómaiak, hogy közelébe tették a római vallás székhelyét.¹¹⁾ Telep létesült, melynek nyomait ma is igazolják a különböző leletek.

A pátкаи plebánia birtokában van egy latin nyelvű irat, melyet Rajcsányi Gergely jezsuita írt 1747-ben. Ebben ő a római időkre utalva a következőket írja: »A régi templom a törökök által elpusztítván, új egyház állíttatott és pedig azon a helyen, hol a nagy bőségben szétszórva levő régi sírok és eszközök a rómaiak telepét lenni bizonyítják. Ha a hagyománynak hitelt adandasz, Pátkának városka formát tulajdoníthatsz azon a helyen, hol most a tó vagyon. Erre mutat az is, hogy néha a víz lefolyván a fenékről, nagyon jelentékenynek mutatja a telepet. A rómaiak töltése szükséges volt Székesfehérvár oltalmazása végett, hogy az ellenség bemenetele a víznek feltorlódása által

lehetetleníttessék és ez az oka annak, hogy Pátka városka a mostani helyre tétetett át. A pátkai töltés által a vizek a palotai tótól — Kikiritótól kezdve félkörben Pátkáig magasra emelkedtek fel...⁽¹²⁾

A pátkai töltést a rómaiak építették. Alul kockakövekből, fent apróbb kövekből volt összeállítva. Ma »Körakás«-nak nevezik a mellette fekvő pusztával együtt. Település volt a plebánia mögötti helyen, Körakáson, továbbá a fülöpi és sárkereszturi utak közötti részen is.

Körakástól a Meleghegység felé emelkedő dombos részén több száz halom terült el, melyekből a földművelés az idők folytával, a gyakori szántással sokat eltünttetett. Itt ásatást végeztek a hetvenes években. Előbb három, később 31 halmot tártak fel rendszeresen. A későbbi, nagyobb ásatást 1875. őszén Dr. Rómer Flóris végeztette, az ásatást megtekintették Trefort Ágost és Szende Béla miniszterek.⁽¹³⁾

A feltárt sírok szegényebb módú keltaké. A fészekbe rakott csöbrökön, tálakon, fazekakon, csontokon, hamún kívül gombostűk, apró vasrégiségek kerültek felszínre. Az edények korongon készültek, a korsók idoma rómaiakori. Ezt a temetőt korai pannóniai temetőnek tartják, mert az urna sírokban pannóniai terra sigillaták (égetett cserépedények) is voltak. Koruk nem megy túl a Krisztus utáni második század első évtizeinél.⁽¹⁴⁾

A fülöpmajori út melletti katolikus egyházi földeknél is van egy kelta temető. A véletlen folytán vette észre a Fülöpmajor intézője. Ugyanis az út melletti árkot az esővíz megmélyítette. Így az árok falából urna darabok, csontok látszóttak ki. Csontvázas temetkezés váltakozik itt urna temetéssel. Az edényekről arra lehet következtetni, hogy a Krisztus utáni III—IV. századból valók, így a temető is.

A székesfehérvári múzeumban Pátkáról van egy agyagtál, egy másik agyagtál hengeres peremmel, mindkettő kelta tárgy a római korból. Továbbá ott vannak elhelyezve a Nagy József földjén kiásott kő sírláda értékes terra sigillata edényei, egy tál (bélyege: Svadullius); egy másik tál (bélyege Aelianus F.) és egy csésze (melynek bélyege: Gippi M.), mindhárom római korból való, ott van ugyancsak Pátkáról egy római korból való, oroszánt ábrázoló szobrocska.

A pannóniai területen lakó rómaiak házi oltáraikra domborművű, vagy felírással kőtáblákat helyeztek el védő istenük tiszteletére. Aquincumtól (Óbuda) délre fekvő helyeken nagyon el volt terjedve Liber és Libera tisztelete. Liber régi római istenség volt, a szőlőművelés védője, a bor istene, neki elválaszthatatlan társa Libera, a bor istennője. Nekik szóló oltárok előfordultak Pátkán.⁽¹⁵⁾

De a Mithras kultusznak is voltak itt emlékei.⁽¹⁶⁾

A Gorgonfővel, delfinnel díszített sírkőtöredékek, kőkoporsók, téglák és cseréptöredékek beszélnek ma is arról, hogy Pátka nevezetesebb hely volt a rómaiak idejében. De Pátkát híressé nem az említett leletek teszik, hanem azok a ruha kapcsok, melyeket saját földjén szántott ki egy pátkai földműves. A pátkai ezüst ruhakapcsokról, vagy pátkai ezüst fibulapár-ról sok tanulmányt írtak. Az értékes fibulapár Budapesten, méltó helyén, a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti gyűjteményében V. terem, 5. tárló, 103. szám alatt van elhelyezve.¹⁷⁾

A pátkai ezüst fibulapár nem római, hanem kelta munka. Formája eltérő a római T alakú ruhakapcsoktól.¹⁸⁾ E fibulákat filigrán aranylemezek és carneol ékkövek díszítik. Készítője a római művelődéssel összeköttetésben álló kelta volt, aki a római sírtáblák datálása alapján a Kr. u. 150. körüli időben készítette.¹⁹⁾

A sági major területén, br. Ivánka birtokán is ástak ki urnát, 2 élő vaskardot, zablát, az uradalom új szőlőjében pedig csontvázakat találtak.

A római kor után következett a népvándorlás kora, melyet a hunok vezettek be és a magyarok zártak le. A magyarok ide-településükkkel a germán és szláv elem egymásra zudulását fogták fel.

A honfoglaláskor Fejér megye nagyobbik részét Árpád vette birtokba. Az akkori Bodok, ma Vérteshegység keleti részét Elődnek, a Csákok ősenek adta. Árpád osztályrésze tovább is a fejedelmi, illetve királyi család birtokában maradt, mint öröklött birtok. Ebből adományozott Szent István az általa alapított székesfehérvári káptalannak, így jutott Pátka is a káptalan birtokába.

A XIII. században Pátkát egy előkelő, francia származású család bírta, melynek tagjai Eynardi Egyed és Smaragd komesek Pátkát a zsámbéki prépostságnak adományozták, ezt IV. Béla király 1258-ban megerősítette.²⁰⁾

Későbbi időkben Pátkát a csókakői vár birtokához csatolták. Zsigmond király hű szolgálataiért Rozgonyi László fiának Istvánnak zálogosította el Csókakő várát, birtokaival együtt. Ezen adományt Erzsébet királynő. 1440-ben Rozgonyi István és fia részére megújítja. A felsorolt várbirtokok között ott van Páthka az ott levő nagy halastóval és Ó Páthka, mely a mai Pátka átellenében feküdt a tó partján.²¹⁾

Később az ifjabb Jánosé lett a birtok, egyezség szerint.

1453-ban kelt pozsonyi levelében V. László ismét a Rozgonyiaknak adományozza, ezt Mátyás király is megerősíti 1458-ban.²²⁾

II. Lajos király 1522-ben, a Rozgonyi-család fiú ágon való kihalása után, a női ág utódainak, még pedig Kanizsay Lászlónak, György fiának és nejeének adományozta. Majd a kihalt Kanizsay-család vagyonát 1532-ben fiúsítással Kanizsay Orsolyára ruházták, ezt Zápolya János és I. Ferdinánd is jóváhagyták.²³⁾

Községünk határában terült el Nyék falu, melyről említés van téve egy 1269-beli határjárási okmányban. A török 1543-ban feldúlta, a XVII. században pátkaiak lakták és használták. Most Pátkához tartozó majorság (valószínűleg Fülöpmajor). A Sághegyen feküdt Sághegy falu, közel volt hozzá Szosz Vár falu. Mindkét hely elpusztult a török uralom kezdetén, később a török betelepítette. Sághegyet a pátkaiak bírták, Szosz Várt a lovasberényiek, vagy mások, kik többet adtak a földesúrnak.²⁴⁾

Hogy a régi Pátka lakói elfogadták-e és mikor a reformáció tanítását? Erre biztos feleletet nem adhatunk. Az 1543-ik évben, a török székesfehérvári bevonulásakor, a város hét papja közül csak egy volt katolikus. Ha olyan hamar gyökeret vert ott a reformáció tanítása, a környéken is hasonló lehetett a helyzet. Rajcsányi Gergely jezsuita említett iratában megemlékezik a Sághegy északi oldalán nyugvó katolikusokról, kik »az eretnekek dühösségétől veszttek el.« Ez az összeütközés a török előtti időben, a XVI. század első felében lehetett, mert máshová ez az esemény nem illeszthető be. E feltevésből folyólag Sághegyen és Pátkán korán voltak a reformációnak követői.

A török megszállás rombolása teljesen elpusztította mindkét községet, így a reformáció nyomai is, a község elpusztulásával megsemmisültek.

Ezen adatok csak kis pontocskák a mult sötétségéből, melyeknek gyarló fényénél nem állíthatjuk, hogy ismerjük a multat.

Abban az ismeretlen multban is magyar népünk élete küzdelmes volt. Hordozta a munka terhét, mert ez volt az osztályrésze. A gazdák cserélődtek elég nagy változatossággal, de a kötelesség mindig ugyanaz maradt. Kötelességét az időkhöz mértén hol kevesebb, hol több hittel és türelemmel teljesítette, amíg tehetette; míg életét, fennmaradását a megsemmisülés nem fenyegette.

A pátkai református egyház története az egyház alakulásától 1777-ig.

Mostani községünk 1640-ben létesült. A régi Pátka a mostanitól nyugatra feküdt. A török megszállási idő elején (1540. körül) teljesen elpusztult. A lakosok a rommátett, felégetett helyről vagy a török rabságába estek, vagy elmenekültek és a nagyobb biztonságot nyújtó helyekre költöztek. A pátkai völgy hosszú időn keresztül lakatlan volt, csak rablók tanyája lett, kik lesbe állva megtámadták és kifosztották a jövő menő utasokat. Saját érdekéből változtatni akart ezen a megszálló török hatalom. Rájött arra, hogy a lakatlan, pusztá helyek hasznát nem hajtának, sőt kárára vannak; de a beszervezett, békés községek nagy hasznára válnak, mert azokat jó fejős tehénhez hasonlóan mindig lehet fejni, adóztatni. Ezért arra törekedett a török uralom, hogy az ilyen elvadult helyeket betelepítse, és ezáltal hasznossá tegye.

A pátkai Kemény-Szabados család megőrizte azt a török írást, melyből megismerhetjük az új Pátka létesítésének történetét. Ezt az írást a szájhagyomány szerint a család őse, ki az idetelepülést vezette, kapta a török földesúrtól. Az írást Biczó Pál magyar nyelvre fordította Szilády Áron halasi ref. lelkipásztorral.²⁵⁾

E török írásból kitűnik, hogy a székesfehérvári szandzsák devecseri járásához tartozó Ajka község török földesura, Ibrahim, — ki 6000 akcse jövedelmű hitbér birtoknak volt az ura, — engedélyt kapott Pátka nevű pusztának betelepítésére. Ez a hely a török »hódítás ideje óta folyvást pusztán és elhagyatva állt.«

Ibrahim török földesúr arra kapott engedélyt, hogy olyan emberekkel telepítse be Pátka helyét, kik »hódolatlan vidékről jöttek át, vagy pedig »olyan vándor jobbágyok és szolgák, kik ekkorig a defterbe beírva nem találtnak, kik még valamely faluban három évig nem laktak...« »A megtelepülőktől pedig három évig semminemű adót, szolgálatot követelni...« nem szabad.

Az írás keltezése: »Kelt a jólőrzött Budában 1050. évi Redseb hó 1—10.; azaz 1640. évi október hó 17—27. napja között.«

A telepítés gyorsan ment. Hódolatlan területről üldözött reformátusok telepedtek le. Az új község teljesen református volt. A polgári község alakulásával egy időben létesült a református egyházközség is.

A török utálta a hitetlen magyart, bármilyen hiten volt, de azért tett némi megkülönböztetést a keresztyén vallások között. A katolikus vallást politikailag gyanúsabbnak találta, mert az egyházi szervezeténél fogva is jobban oda volt kötve a magyar királyhoz, mint a református. Ezért inkább óhajtotta, hogy a nép azt a hitet gyakorolja, melyet nem talált olyan veszedelmesnek; de még azért is, mert az egyszerű, ceremoniamentes református hitet közelebb levőnek ismerte az ő hitéhez. Ez a támogatás azonban csak látszólagos volt, nem volt köszönet benne, mert mögötte minden körülmények között csak egy volt a fontos: az ő érdeke.

A török megengedte a templom építést, lelkipásztor és tanító tartását, mert így az általa óhajtott békés élet, ezen a helyen könnyebben megvalósulhatott. A békés helyzet kiépítéséhez segítséget is adott a vezetőknek, kiadott parancsaival. Ilyen parancs maradt fenn, melyet a szomszédos simontornyai basa adott ki magyar nyelven, 1669. évről. Bizonyára ebben a szellemben kormányoztatta Ibrahim is birtokait, így Pátkát is. Ezért a 14. pontból álló hosszú parancsból — a kor jellemzésére — a fontosabbakat idejegyezzük.

»Az Esküdt Ember Istenfélő legyen: az Isten Templomába-járjon, otthon létében Prédikáziót és könyörgést el ne mulasson: hogy így mind magának, mind alatta valóknak jó példaadásával Lelkeket Istennek megnyerhesse. Ha pedig kívül cselekszik; az Esküdtségre sem méltó, sem illendő...«

»Tanítójuknak pedig, mint lelkipásztoruknak fejet hajtsanak, s annak jó Gondviselői s betsülői legyenek és minden jóban neki engedjenek. Ha valaki a Prédikáziót elmulatja és vasárnap csak otthon hever; más vasárnap a Prédikázió előtt a Pelengérbe tétetessék és mind a Prédikázió végéiglen benne tartassék; annak utánna üssenek négyet a farán és bocsáttassék békével.«

»Ha valaki megátalkodik a gonoszságban, a Templomba nem jár, sem Prédikázió hallgatására,... és a ki a Szent Sakramentummal nem él, akár férjfiú, akár asszony, és akármi rendben legyen: a Prédikátor, és még az Istenes Hívek is, olyan emberre szorgalmasan reá vigyázzanak, és az ollyaténnek a Tanító semmiben se szolgáljon; sőt ha meghal is, az ollyatén halálának emlékezetére ne harangozzanak, a község közül senki feléje ne menjen, se sirató, se koporsó tsináló, se sírásó, hanem temesse el a maga Háza népe, amint tudja, de ne a közönséges temetőhelybe, hanem egyéb magános helyen s még távol a közönséges temető helytől, a maga gyalázatára...« »ha a közönséget jóra nem kényszeríti, hanem minden latorságban élnek a Polgárok: a Prédikátort vastag büntetéssel megbüntetjük, az Esküdteket meggyalázzuk és megbírságoljuk; hogy így minden latorság megszűnjék, minden jámborság és tiszta élet megmarad-

haszon. A Predikátor e parantsolatinkat, és kiadott Törvényeinket, a Templomban a község előtt gyakorta elolvassa, hogy ezután valami gonoszság ne essék, és senki azt ne mondhasa, hogy nem volt hírével és elébb meg nem mondatott neki.«²⁶⁾

A település után a lakóházakkal egyszerre épülhetett a templom is, mert az otthonratalált nép vágyódott azután, hogy nyugodtan élhesse hitét. Ez az imaház egyszerű, sárfalú, nádas épület volt, olyan mint a települők lakóháza. Az imaházat 1640. táján építették. Erre következtethetünk azon 1721-ben keltezett tanúkihallgatási jegyzőkönyv adataiból, melyben a fejérmegyei templomok illetékessége ügyében tartott vizsgálat eredményei foglaltatnak. Pátkáról Oláh János 80 éves, Besenyei György 76 éves, Muray István 60 éves, Szalai István 67 éves református és Szűcs János katolikus embert hallgatták ki. A tanúk vallomása egyöntetű. Így a legbővebbet, Oláh János vonatkozó vallomását jegyezzük fel.

»Tanú tudja a maga emlékezetitől fogvást még a Töröknek Béts városa alá menetele előtt sok esztendőkkal a pátkai templomot a hozzá tartozó Parochiával, Oskolával együtt mindenkor a kálvinistákénak lenni. Predikátort valósággal (in actu) tartottak és tartanak Iskolamesterrel együtt. Sohasem háborgattattak, vagy turbáltattak. Gyakorolták szolgálatjukat mindenkor szabadon. Ugyan magok csináltatták a templomot.«²⁷⁾

Pátka a dunamelléki superintendia (egyházkerület) óbudai senioratusába, vagy traktus-ába (egyházmegyéjébe) tartozott. Az óbudai senioratust fejérmegyeinek is, később pedig vértessalainak nevezték. A superintendia élén állott a superintendens, vagy püspök (e két kifejezésnek a jelentése teljesen azonos). A senioratus, vagy traktus élén állott a senior, vagy esperes. Nagyobb kiterjedésű egyházmegyékben az igazgatás megkönnyítésére választottak proseniort, vagy alesperest is. A régi feljegyzésekben az egyházak vezetőit »Verbi Dei Minister« (Isten igéjének szolgálója); »Minister ecclesiae« (Egyház szolgálója); »Pastor« (Pásztor) néven, később a katolikus pap elnevezéstől megkülönböztetve, predikátor néven nevezik. A lelkész név újabbkori elnevezés. Mind ezen elnevezéseknek legteljesebb összefoglaló kifejezése a lelkipásztor név.

Átsádi János.

Egyházi feljegyzéseink szerint Pátkának első lelkipásztorja volt. Szolgálati idejéről az 1652-ik év van feljegyezve. Így találjuk felírva az 1842-ik évi egyházkerületi almanachban is. Későbbi életéről csak annyit tudunk, hogy mint lódi református lelkész 1674. március 5-re a pozsonyi vértörvényszék elé felségsértési bűnvád ürügye alatt megidézték. A megidézett 735 lelkész és tanító között betűrendben negyedik az ő neve.²⁸⁾

Pathai János.

Neve másodiknak említetik feljegyzéseinkben. Az 1848. évi egyházkerületi almanach szerint Pátkán 1648-ban lelkész vala Pathai János. Ez a bejegyzés is födheti az igazságot. Lehet Pathai volt az első, utána jött Atsádi, azután ismét Pathai jött vissza. Sőt még 1648. előtt is lehetett Pátkának lelkésze, csak feljegyzés nem maradt róla. Abban az időben gyakran változtak a lelkipásztorok, mert a gyülekezetek »paphívása« csak egy évre szólt, mely után a marasztás akkor történt meg, ha mindkét fél akarta. A »papmarasztás« eredete a reformáció első századából való, amikor kevés volt a lelkipásztorok száma és e miatt kapósak voltak. Volt régen olyan gyülekezet is, melyben tizenhat község állott egy lelkipásztor vezetése alatt. Később az ok megszüntével is megmaradt a marasztás rossz szokása.²⁹⁾

A pátkai egyháznak e korbeli urasztali edényei voltak: egy aranyozott réz kehely, melyet később 1751-ben megjavítottak, egy pohárformájú ezüstkehely és egy kenyérosztó kis tányér, melyen az 1647. évszám és egy csillag alakú dísz volt bevésve.

A gyülekezet élete hasonló lehetett a többi hódoltsági területen levő egyházak életéhez. Az élet folyását, a püspökség területére nézve, »hogymindenek ekesen és jó renddel legyenek,« szabályozták az 1652. márc. 13-án, Kecskeméten tartott Synodus (zsinat) végzései. Az itt hozott 8 regulából fontosabbak a következők:

Vendégség, kézfogás, leánykérés, esketés tartása tilos volt advent első vasárnapjától vízkeresztig; továbbá a husvét előtti harmadik vasárnaptól, a husvét után való második vasárnapig; a pünköst előtti második vasárnaptól, a pünköst utáni második vasárnapig. Ez ellen vétő prédikátorok állásukat veszítették; mások az ekklesia censurája elé állíttattak.

Temetéseknél prédikátornak 25, mesternek 12 dénár jár; ha az éneklést is a prédikátor végzi, akkor 37 dénár jár; mert »az úrnak parancsolatja szerint: méltó a munkás a maga jutalmára.«

Iskolákban muzsikálni, részegeskedni átok alatt meg volt tiltva.

Nőknek csizmát, vagy más férfias ruhát viselni tilos volt. »Az egeket reszketető undok szitkokkal szitkozódókat a sz. ekklesia örök átok alá vetette. Hasonlóképen azokat is, akik másoktól hallják s a prédikátoroknak és bírának meg nem mondják. ... Hadgyuk és parancsoljuk az Istennek képében és az hatalmas császár urunk címeres levelében és az nagyságos mufti parancsolatjával nekünk adatott hatalommal, hogy az ilyen szitkosokat a bírák minden helyeken megbüntessenek, annak utána poenitentiát (bűnbánatot) tartsanak, hogy az nagy Isten haragja reánk ne jöjjön.«³⁰⁾

A magyar földesurak a török megszállás alatt birtokukhoz fenntartották jogaikat, ez azonban legtöbb helyen csak névleges volt, mivel a török iga alatt élőkől nem kívántak szolgáltatásokat. Így volt Pátkán is, melynek urai Nádasdyak voltak. Pátka ugyanis a csókakői uradalomhoz tartozott, mert Nádasdy Tamás nádor feleségül vette a csókakői uradalom fiúsított birtokosát Kanizsai Orsolyát, ki után a Nádasdy leszármazottak örökölték. A Nádasdyak közül utolsó birtokos volt Nádasdy Ferenc. Ő ősei hitét elhagyta, áttért a katolikus hitre. Azután arról volt nevezetes, hogy kegyetlenül retteglette Fejér és Tolna megyékben levő birtokain a protestánsokat. Erősen tiltakozott az 1647-ik évi törvénycikk ellen, melyek a linci béke alapján szabad vallásgyakorlatot adtak a protestánsoknak. Nem akarta elismerni, hogy arra a jobbágyoknak is joguk van.³¹⁾ Jóságairól kiszorította a protestánsokat, de a hódoltsági helyeken, így Pátkán nem állott hatalmában ezt keresztülvinni. A csókakői uradalom — Nádasdy Ferenc lefejeztetése után, — a Koronára szállott. Az 1678-ik évben a csókakői uradalom jövedelmét Széchenyi György kalocsai, majd esztergomi érsek kapta. Ezen időből ismerjük Pátka adózási viszonyát is. »A török idejében adóztak a főmagasságú esztergomi érseknek 60 fl., a török császárnak 12 fl., a török földesúrnak minden telek után 50 dénárt, egy szekér fát, egy szekér szénát, félfont vaját, néhány kézimunkát, néhány fuvar, minden terményből tizedet.« Volt a községben harminc adózó ház.³²⁾

A töröknek tett szolgáltatás nem volt rögzítve. A néhány kézimunka és néhány fuvar sokszor igen sok volt. A közmunka kötelezettsége mindig a török harc és terjeszkedés arányával volt összefüggésben. Például 1663-ban Érsekújvár megerősítéséhez elhajtották a székesfehérvári szandzsákhöz tartozó összes falvak lakóit, így Pátka népét is. Az ilyen munka hosszú ideig tartott. Az ellenszegülőket elhurcolták és büntetésül a Balkánra telepítették. Az eszéki hídon 1663-ban százezernél több magyar rabot hajtottak át. Rendes béke időben, így 1640 körül is voltak portyázások, betörések, emberrablások. Ezek elől a népet a török földesúr sem menthette meg. Ezek az okok gátolták a népesség szaporodását, hozzájárult még a pestis is. Vármegyénkben 1678-ban nagy pestis járvány volt.

A sokféleképpen megpróbált nép fogyott, szegényedett, de református hitében Isten oltalmazó pajzsát kapta, mely megvédte a gyászos idők minden kísértésétől. Ezért tudott ellene állni a hajlamaival egyező török bűnöknek. Ezért győzte le a törökké levés kísértését. Népünket Isten ígéje megerősítette, ellentállóvá tette a török minden támadásával, törekvésével szemben. Mindezt Isten után lelkipásztorainak köszönhetjük, kiknek életéről, munkájáról, ha kevés adatunk maradt is hátra, mégis értékeljük úgy

az általuk végzett munkát, mint nagy idők folyton munkában égő, hithőseinek művét. Sorban így következnek:

Gyömrei Ábrahám.

Mikor és hol született? nem tudjuk. Nevéről arra lehet következtetni, hogy Gyömrőn. Pátkán volt lelkész 1668. körül, Pátyon 1675. körül, Kajászószentpéteren 1676-ban, Acsán 1677-ben, valószínű ott halt meg.

Kosdi István.

Hihetőleg kosdi származású. 1640. előtt született. Sukorón 1660—1670-ig, azután Pátkán 1675. körül, Csákváron 1684-ben, Alcsuton 1687—1701-ig, Bicskén 1701—1704-ig, Tabajdon 1708-ban, Mányon 1709—1710-ben, Alcsuton 1717—1724-ig szolgált. Öregsége miatt állásáról lemondva Bicskére költözött, hol nem sokára meghalt. Felesége nevével találkozunk az 1745. és 1746. évi kerületi jegyzőkönyvben a segélyben részesültek nevei között.³³⁾

Miskoltzi Sós György.

Életéről keveset tudunk. Pákozdon, Sárkeresztúron, Pátkán volt lelkész, szolgálati idejét pontosan megállapítani nem lehet. Pátkán valószínűleg 1680. körül szolgált. Esperes is volt, de szolgálati időpontja bizonytalan. Ha elődje Csengeri Pál Buda visszafoglalásakor volt esperes, akkor Miskoltzi utána lehetett. Esperessége nem sok ideig tartott, mert a traktus jegyzőkönyvében neve után jegyezve van »in Pátka mórtuus.« Halála 1689. előtt következhetett be, mert már ez évben Pátkán Poroszlay Mihály a lelkipásztor.

Sokat szenvedett megyénk lakossága a XVII. század végén, különösen 1683. táján, mikor a törökök Bécs alatt döntő vereséget szenvedtek és vissza verettek hazánk területére. Méginkább, miután Budát is elvesztették. A visszavonuló török hadsereg útjában pusztított, mindent felégetett. Ekkor gyújtották meg a pátkai templomot is, mely leégett a faluval együtt. A török pusztítás elől a védtelen lakosok elmenekültek és elrejtőztek. A lakatlanná lett községbe csak akkor szállingóztak vissza, mikor meggyőződtek a török elvonulásáról. A visszavonuló hadsereggel együtt elvándoroltak a török földesurak is. Némely helyen a török mesteremberek és kiskereskedők visszamaradtak, keresztények és magyarok lettek. A mostani törökös családnevek is ezt igazolják. A megsemmisült imaház helyett 1687-ben építettek mást. Ezt az elsőől eltérően, de ugyan oda építették. Fából, sövényből volt, vagyis a földbe ástott fák és karók köze vesszővel volt átfonva, betapasztva. A gyenge falú kis imaház erősebb zsindeley födelet kapott. Az építést maguk erejével végezték.

Poroszlai Mihály.

Verebről jött Pátkára. Itt 1689-től 1715-ig szolgált. Innen Pákozdra ment. Ordason halt meg. Őt is megidézték a nagykőrösi kerületi gyűlésre 1713. márc. 19-re, melyre még 22 vértessaljai lelkész volt beidézve.³⁴⁾ A megidézés okát és következményét nem ismerjük. Poroszlai pátkai szolgálatának kezdetére következtetünk egy cinkanna karcolási szövegéből. Ugyanis az úrasztali edények száma egy boros cinkannával gyarapodott. A nehéz kannán négy soros magyaros díszítés látható, födelén oroszlán áll, ferdén; mert letörött és a visszaforrasztás nem a legjobban sikerült. A kanna alján ez a karcolt felirat olvasható: »Pátkai Ecclesiajé 1689-ből Pátka 10. font. L. P. M.« A karcolásból azt látjuk, hogy a vétel idejében karcolhatta rá az akkori lelkipásztor, kinek nevét rejtí a három kezdő betű L. P. M., jelentése: Lelkipásztor Poroszlai Mihály.

Gyarapodott a szent edények száma 1713-ban, amikor M. J. adományából egy nagy, nehéz, kereszteléshez való cintányer szereztetett be.

Szolgálati ideje alatt is súlyos volt az egyház helyzete. A török uralom után országszerte megkezdődött a reformátusok üldözése. Pátkán azonban, hol 1640-től kezdve mindig anyagyház és nyilvános vallásgyakorlat volt, nem akadályozhatták meg az élet folyását. A község életében jelentős esemény volt az, hogy 1691-től kezdve br. Hochburg János lett a földesúr, kinek idegen lelke nagyon távol volt a magyar falu népétől.

Hochburg azelőtt Haas volt, mint élelmezési tiszt 1648-ban nemességet kapott, 1658-ban »de Hochburg« előnevet kapja, 1683-ban a Haas név elhagyásával Hochburg névvel birodalmi lovaggá emelik. 1691-ben pedig I. Lipót király báró Hochburg János főhadi szállítónak s mindkét nemű örököseinek adományozta a csókakői uradalmat, azon 60 ezer rebus forint fejében, melyet Hochburg a kincstárnak lefizetett, a király szükségeinek fedezetére.³⁵⁾ Az adománylevél szerint az uradalomhoz tartozik Pátka Szűzvárral együtt, Ság, Nyék (most Pátkához tartozó majorság) stb. A Hochburg család fiágon való kihalása után, az uradalmat a női ágon való utódok öröklék. Így lesz Pátka minden tartozékával együtt Hochburg Máriáé, kinek Lamberg Ferenc a férje. Tőle kapta nevét a Máriamajor. Ezután gr. Lamberg Ferenc József, majd ennek fia gr. Lamberg Fülöp lesz Pátka földesura. Ez utóbbitól kapta nevét a Fülöpmajor. gr. Lamberg Fülöp gyermekei 1824-ben felosztják az egész birtokot, az 1820-ban elhalt Lamberg Mária gr. Fesztetits Miklósné részét, Pátkát és tartozékait, ennek gyermekei Géza, Krisztina és Gizella kapják. Krisztina férje: Trantenberg Frigyes báró, gyermekeik: Frigyes, Borbála férjezett Tallián Vilmosné, Teréz férjezett Ivánka Lászlóné.

Talliánné utódaitól a Fülöp- és Máriamajor zsidó kézbe, Kőrakás magyar kézbe került. Ivánka Lászlónétól a Belmajort és Sághepusztát br. Ivánka Géza örökölte.

A Hochburgok kora előtt a csókakői uradalomhoz tartozott a szomszédos Csala pusztája is, ezt 1873-ban Kégl György megvette gr. Brigidoné szül. Nádasdy Lujza grófnőtől.³⁶⁾

Nyomasztó volt a jobbágytelken nyugvó évi teher. Az állam és megye évi adót követelt a jobbágy portáktól. Szükség szerint közmunkát is kellett végezni. Ezekhez járultak az egyházi élet szükségletei. Mindez kevés volt a földesúri kötelezettségek mellett, melynek alapja a jobbágy birtok, vagy sessió volt. A sessió nagysága vidékenként változott. Ha a jobbágy egész sessiót kapott, akkor egész telkes jobbágnak nevezték. De voltak $\frac{3}{4}$ -es, $\frac{2}{4}$ -es, $\frac{1}{4}$ -es, sőt $\frac{1}{8}$ -os jobbágy telkek is. Pátkán az 1696. évi összeírás szerint két $\frac{3}{4}$ -es, tizenöt $\frac{2}{4}$ -es, tizenhét $\frac{1}{4}$ -es jobbágy, két földnélküli zsellér, összesen 41 család lakott. A családfejek nevei: Csente István bírós, Oláh János, Simon Márton, Mészöl János, Vörös Sámuel, Süle Miklós, Csorba István, Bicskei István, Nagy Mihály, Pap János, Faragó Mihály, Becsei Gergely, Kalmár István, Barabás György, Csák Mihály, Szücs Gergely, Szántó Benedek, Mura István, Kalmár István, Pintér Péter, Nosztány Máté, Dömös Miklós, Mészáros István, Csanádi József, Csapó György, Szabados Albert, Odor István, Becsenyő Gergely, Vörös Máté, Csente István, Csicsai János, Hardi Gergely, Hardi György, Veő János, Szabó Mihály, Csuthi István, Mészáros György, Szabó János, Kis Máté, Kerepecz István, Szalai István.³⁷⁾

A földes úrnak a termés kilenceden kívül, marhas, kézi szolgálatos robot, és sok más különös fizetnivaló járt.

A régi katonai rendszer szerint a téli hat hónap alatt a beszállásolt katonaságot a község élmezte. Ez is igen nagy teher volt a község nyakán. A sok teher hordozását csak úgy bírta ki népünk, hogy Isten a természet sok áldásával kárpótolta. Csak akkor volt baj, ha inséges esztendők jártak.

A magyarság és vallásüldözés visszahatására következett be II. Rákóczi Ferenc szabadságharca, mely 1703-tól 1711-ig tartott. Ezen idő alatt is sokat szenvedett népünk a német és rác katonák fosztogatása, zsarolása, rekvirálása miatt. Pl. a székesfehérvári rác katonaság parancsnoka 1707-ben 22 darab szarvasmarhát hajtatott el Pátkáról.³⁸⁾

Fejér megye 1692-ben mint megye visszaállítatott. Ettől kezdve jönnek évről-évre a kormányzékeni rendeletek, melyeknek a Vármegye szerez érvényt. A rendeletek célja mindig a katolikus egyház erősítése volt. A sok rendelet közül községünket is érintette az 1714-ben kiadott azon rendelet, mely mindenkit kényszerít a katolikus ünnepek megtartására.

Tóthfalusi András.

Alcsutról öt évi szolgálat után, 1715-ben jött Pátkára. Itt tizenegy évig 1726-ig volt lelkipásztor. Élete további idejéről megbízható feljegyzés nem maradt hátra.

Szolgálat alatt, 1721-ben tartatott az a vármegyei vizsgálat, melyen a templomok eredetét vizsgálták ki. Pátkáról öt tanú volt beidéztve. Ezek egybehangzó vallomásából nyilvánvaló lett templomunk eredete. A felvett jegyzőkönyvben az is olvasható, hogy 1721-ben pátkán 25 református család és négy katolikus lélek lakott. A családok és ezzel a lakosság száma eléggé ingadozó volt. A törökvilágban 30 adózó ház említetik, 1696-ban 41, 1715-ben 45 család volt, 1721-ben 25 család. Az ingadozás oka az lehetett, hogy a földesúr jobbágyait egyik birtokáról áttette a másikra.

Az 1720-ik évben Pátka lakosai: Szántó Benedek, Veres Samu, Mészöl János, Simon Márton, Csapó Tamás, Szabados János, Csörgő János, Csöntör György, Veres Máté, Oláh János, Mészöl Gergely, Szalai István, Császár Péter, Murai István, Varga György, Pintér Péter, Gorodi Márton, Csapó Miklós, Oláh Gergely, Mészáros György, Hercegh János, Imre György, Kelemen Mihály, Veres István, Somodi Mihály, Pobrány Samu, Kovács János, Odor János, Szabados András.³⁸⁾

A községháza leégett 1725-ben.

Veszprémi Ádám.

1726. előtt Seregélyesen volt lelkipásztor. Pátkán 1726-tól 1742-ig szolgált, azután Kajászószentpéterre ment, ott halt meg 1760-ban. Seregélyesi lelkipásztorsága alatt zaklatásnak volt kitéve azért, hogy részt vett 1725-ben a Patajon tartott egyházi összejöveten. Ugyanis az 1714/15-iki országgyűlés megtiltotta a nagyobb egyházi gyűlések tartását. Ettől kezdve az egyházkerületi gyűlések csak szűkkörű összejövetelekké zsugorodtak össze. Egy ilyen volt Veszprémi is, ezért volt beidéztve Székesfehérvárra a Helytartótanács parancsából.³⁹⁾

Ebben az időben a katolikus egyház úgy tekintette egyházait, mint fennhatósága alá tartozó filiákat, melyeknek ügyeibe bármikor beleszólhat. 1726-ban a veszprémi püspöki vikárius parancsoló hangú körlevélben tanította ki a református lelkészeket a katolikusokkal szembeni magatartásukra. Minden vallásbeli sérelem okozóinak a református lelkipásztorokat tartották. Az 1731-ben kiadott királyi rendeletnek, a Carolina Resolutio-nak is az volt a célja, hogy minél szűkebb körre szorítsa a reformátusok életét. A földesurak támogatták a katolikus egyházat minden lehető módon. Jobbágyi birtok jutott katolikusnak is. Így a tiszta református község vegyessé lett.

Veszprémnek legnagyobb fontosságú pátkai munkája a kőfalú templom építése volt. Az 1687-ben épített sövényfalú templom fala nagyon megrongálódott. A nehéz födelet a gyenge fal nem sokáig bírta. A végleges összeomlástól azzal védték meg, hogy 1735-ben a földel alá kőfalat emeltek. Bejelentették ezt a veszprémi püspöknek, engedélyt is kaptak az építésre, mégis ebből 1746-ban kellemetlensége volt az egyháznak, de még a Várme gyének is. Mint ahogy a tanúkihailgatási jegyzőkönyvből kitűnik, Rideg János, Kovács János, Mura János, Vörös János, Rekettyei János beidézett tanúk vallomást tettek. Mura János 65 éves, ref. pátkai lakos a többek között ezt mondta: »az elmúlt 1735-ik esztendőben az előbbinek fedele alá azon helyre és formára kőből, mésszel kénytelenek voltak a mostanit fölrakni, mivel oly romladozó volt, hogy kevés szeles időben is nem mertenek benne áhitatoskodni, félvén annak összedőlésétől, amint is egykor egy Szabó János nevű lakos csak kevésbé menekedett meg, hogy agyon nem ütötte egy darab leesett tapasztal, sőt ha meg nem lett volna támogatva, födelestől is ledőlt volna. Nem nagyobb nem magasabb az előbbinél. Maguk között ki mit adhatott, saját költségükön épült a templom. Mikor építeni kezdték, hirire adták veszprémi püspöknek és Bíró Márton vicarius megtekintvén a dűlőfélben levő templomot, aztán nem is contradicált. Vörös János 60 éves, ref. pátkai, hasonló vallomását azzal toldja meg, »hogy az előbbi sövény oratorium fedele zsindelyből való volt, mely alá építettek kőfalat. A lakosok instáltak építhetéseért a püspökhöz, ki előbb két plébánussal, aztán maga nézte meg a romladozást.« Rekettyei János 40 éves ref. pátkai, a kőből való építést a következőképpen okolja meg: »beneficiumok levén a pátkaiaknak maguk határjában, könnyebben jutottak a kőhöz, mintha messziről hordott fából építették volna.«⁴⁰⁾

Az 1735-ben épült templom belső szélessége: 3 öl és 4 láb, belső hosszúsága: 8 és fél öl volt. Befogadott 340 embert. A mostani torony alatti belső ajtótól a presbiterek padjáig terjedt. Egyszerű épület volt, előtte fából készített harangláb állott, melyben két kis harang volt. A templomnak két ajtója volt, kis előcsarnokkal. A főajtón bemenve a rektor és ifjabb férfiak részére egy nagy karzat készült (ezen van most az orgona elhelyezve), szemközt a karzattal, középen állott a szószék és papszék, előtte az úrasztala.

A szószék felett deszkázat volt magyaros díszítéssel és ezen bibliai felírással: »Minden Imádságot, Minden Könyörgést, Melly Lészen Akármely Embertől, Vagy A Te Egész népedtől, Midőn Megérzi Kiki Az Ő Szívében A Csapást És Kiterjesztendi Kezeit E Házban, Te Hallgassd Meg Mennye kből A Te Lakó helyedből És Légy Kegyelmes És Tseleked Ezt Hogy Kinek Kinek Fizesz Az Ő Útai Szerint, A Mint Meg Esmérted Az Ő

Szívét, Mert Te Egyedül Látod Minden Embéknek Szíveknék Gondolatját. • I. Reg. VIII. 38. 39.

Kardos István.

Az 1742-ik évben Pátkára prédikátornak Kardos István akadémikus jelöltetett, kinek szent hivatalára való felavatása 1742. szept. 12-én történt Szabadszálláson, hol még hat ifjú lelkészt avattak fel. Előbbi életéről nem tudunk. Pátkán fiatalos lélekkel munkálkodott. A nehézségek nem riasztották meg. Állta hűséggel helyét. Fiatalon ragadta el a halál 1751. március 4-én. Felesége: Császár Éva, egyetlen gyermeke Éva volt, ki született 1747. nov. 6-án.

Működése a legnehezebb időre esett. Sok kellemetlensége volt a jezsuiták térítő munkája miatt. A környéken Csalán, Pákozdon, Pázmádon volt jezsuita szerzet. Ezek valamelyikéből idehelyeztetett Rajcsányi Gergely jezsuita, ki 1747-ben keltezett, a már említett latin iratában, melyet magyar fordításban közlünk, többek között a következőket írja:

»Hatodik esztendeje... hogy a pátkai parochia megalapítva és a szükségességekkel ellátva halottaiból feltámadott...« »Idehelyeztetvén én, hittérítői minőségben szolgáltam, míg nem új plebános jött. Azután visszavonultam, kevés híveimet a Gondviselésre bízván. Az általam feltámasztott egyháznak ezen jegyzéket tartós emlékezetbe tettem; adja Isten, hogy a lelkész által megőriztessék. Könyörüljön Isten rajtam s adja meg igaz jutalmamat! Apostoli hivatottsággal végeztem szolgálatomat, az összegyűlt híveknek tartván beszédet a Sághegyen Pátka mellett, igyekeztem követni Mesteremet. Ifjú lekipásztor, tanulási helyéről nem rég idejövén, az Úr szőlőjében nemes hévvel munkálkodjál! Fordítsd néha szemeidet Sághegyre, melynek északi oldalán sok keresztény nyugszik az eretnekek kemény dühösségétől elveszve!« Ezen irat szerint Sághegyen valamikor véres összeütközés volt a katolikusok és reformátusok között. Mivel erről feljegyzésünk nincs és a szájhagyomány sem tud róla, idejét a régi Pátka török uralom előtti idejére tehetjük.

A plebánia 1746-ban alapítottatott. Alapítója Tribs Generálisné Hochburg Anna földesasszony volt, ki templomot is építtetett. Míg templomuk nem volt, az uradalmi ispáni lakásban tartották istentiszteleteiket. A plebánia történeti feljegyzései szerint: »A protestánsok (t. i. a pátkai reformátusok) csakhogy akkor létező templomukat megtarthassák, nemcsak hogy tetemes áldozattal és munkával járultak a kat. egyház és plebánia felépítéséhez, hanem a szent mise áldozathoz szükséges kelyhet is ők ajándékozták legelőször az anyaszentegyháznak.«¹⁾ Az áldozatosnak feljegyzett templomépítési segítség kénytelenségből történt, mert országos erejű törvény kötelezte erre a református lakókat.

A kehely ajándékozás ügyét pedig kellő megvilágításba helyezik azok a levelek, melyeket egyházkerületi levéltárunk őriz. Ezen leveleket szórul-szóra közöljük, hozzáfűzni valónk nincs, mert azok anélkül is eleget mondanak.

I.

»Alább megírt praesentibus adom tudtára a kiknek illik, hogy *pátkai* helvétiai Confessiön levő lakosoktól bizonyos régi ezüst kelyhet tálocskájával együtt kezembe vevén, és azt Méltóságos és Nagyságos Padányi Biró Márton veszprémi püspök eö Excellentiája parancsolatjából, hogy titulált Méltóságos úr is megtekinthetné, Veszprémbe magammal elvittem; oly conditióval mindazáltal, hogy előbb titulált Mgs Püspök úr azt megtekintvén, a jövő vasárnapra *(ha az ugyancsak ő kegyelmekének íteltetik lenni)* minden fogyatkozás nélkül az ő kegyelmek kezébe vissza nem küldené, tehát adván teljes hatalmat ő kegyelmeknek, hogy csak ennek levelemnek erejével is *annak az árárt in dupló* egy Ns vármegye Esküttye avagy Szolgabirája által minden erre teendő költségekkel és fáradságukkal együtt szabadon megvehessék eö Excellentiáján. Datum in Possessione Pátka. Die 3 Martii. Anno 1749. Lenthí István veszprémi Vicarius Gralis.«

II.

»Méltóságos Püspök, nekünk nagy jó s kegyelmes Urunk! Nagy alázatossággal kénytelenítettünk Excellentiádat, mint kegyelmes jó Urunkat együgyű s alázatos instantiánk által requirálván búsítanunk. Bölcsen tudva lenni tudjuk Excellentiád előtt, hogy ezen proxime elmúlt martius havának harmadik napján Tisztelendő Pater gen. Vikárius Lenty István urunk szegény helységünkben visitációnak okáért megfordulván: együgyű reformátia Eklezsiánkhoz alkalmaztatott sz. sákramentomi eszközöket, ugymint kelyhet és tányérocskát, hogy láthassa, tőlünk kiadni kívánta. Mely ebbeli kérésének Tiszt. Pater gen. Vikárius urunknak engedelmeskedni kívánván, erga reversalis, hogy akkor következő vasárnapra, mihelyest Excellentiádnak bemutatja, azonnal per fideles kezünkhöz visszaküldi. Mely edényeinket mindekkoráig nem kevés szívünk fájdalmával várván, kezünkhöz nem vehettünk. Nem gondolhatjuk micsoda okbul, holott mind Nemzetes *Mészöly* uraiméktől adatott nálunk levő tanú-bizonyság-levelekből, mint kiknek atyáinknak kegyes forgolódásukból s költségekből török háborúban csak mint egy üveg pohár oly corpusban levén, annakutánna Rév-Komárom városában kuruc-világ előtt tiz-tizenkét esztendőkkkel ötvös által, több matériát hozzá tétetvén, 60 ftokért renováltatták; mind pedig mostan is helységünkben lakos nyolc megélemedett öreg tagjai eklézsiánknak jó lelkek esméretek szerint vallják s bizonyosan tudják, sőt hittel is megbizonyítják,

hogy török világban is azon régi-pohárforma kised corpusból álló pohárbul élvén; hanem annakutánna Mészöly uraimék kurucvilág előtt circiter tiz-tizenkét esztendőkkal, mint tehetséges tagjai Ekleziáinknak, azok renováltatták, mely edény s pohár mindaz időtől fogva azon formában birtokunkban állott.

Melyrevaló nézve Nagyságodat s Excellentiádat mint kegyelmes jó urunkat kénytelenítettünk együgyü követünk s alázatos instántiánk által megkeresnünk, méltóztassék Excellentiád azon tulajdon magunk drága költségünkkel szerzett jószágunkat resignáltatni. Melybeli kegyes grátiáját Nagyságodnak s Excellentiádnak hosszas életéért való buzgó könyörgésünkkel meghálálni el nem mulasztunk. A mint is maradunk Pátkán die 1. Aprilis 1749. Nagyságodnak s Excellentiádnak, mint nekünk nagy jó kegyelmes urunknak méltatlan feje-hajtott alázatos szegény szolgálói, pátkai helvetica Confessiön levő lakosok közönségesen.«

III.

Anno 1749. die 2. Április.

»Az üdvösség poharát veszem és az Ur nevét segítségül hívom, fogadásimat megadom az Úrnak az eö egész népe előtt. Solt. 115. Én is a belől megírt poharat, vagyis a mint már szokták nevezni, *kelyhet*, mint üdvösségnek poharát kezemhez vevén, és erre az úr nevét segítségül híván; sőt nemcsak a köznép, hanem mind Bécsben, mind Pozsonyban és még más helyeken is tartózkodó nagy Méltóságok és főfő Rendek előtt megmutogatván, mindenütt ugyancsak üdvösség poharának, avagy oly edénynek és kehelynek ismertetett lenni, melyben a bűnök bocsánatjára, következendőképen az idvességre a bor színe alatt a Krisztus Jézusnak valóságos szent vére áldoztatott. *Isten eö szent Fölsége titkos gondviseléséből azon sz. pohár ismét haza jöven, azt előbbeni szentségére hozni és ugyan a végre meg is tartani, és ujonnan megtisztogatvatván s megaranyoztatván, ugyanazon pátkai Catholicus keresztény Pápasták templomába adni igyekezőnk, s bizonyosan oda is adjuk.* Dat. Veszprém die et Anno quibus supra. Bíró Márton veszprémi püspök.« m. pr.⁴²⁾

A pátkai reformátusok nem nyugodtak meg a veszprémi püspök intézkedésén; panaszkodtak a király elé vitték, de hiába. Sem a kelyhet, sem a tányérkát, sem azok árát nem kapták meg; ma is a pátkai katolikus egyházé.

Ugyanazon időben jutott a katolikus egyház birtokába egy harangunk is. Katolikus szájhagyomány szerint ez is tőlünk került oda ajándékozás útján. Valószínűleg hasonló ajándékozással mint a kehely és tányér.

A Vármegeye 1745-ben hirdette ki azt a királyi rendeletet, mely szerint a reformátusoknak új templomot építeni, vagy javítani folyamodvány beadása és engedély nyérése nélkül nem lehet.

Ez idő körül történt öt egyháznak, köztük Pátkának is a templom építése. Az építéshez engedélyt a királytól nem kértek. A Helytartótanács az ügy megvizsgálását elrendelte. A Vármegye küldöttsége mind az öt helyen megtartotta a vizsgálatot. Tanúk kihallgatása nyomán bebizonyult, hogy az építést a királyi rendelet megjelenése előtt végezték. A Vármegye hivatkozott az 1723-iki rendeletre, melyben szintén engedélyhez volt kötve az építkezés. A felterjesztett ügyre 1746-ban küldte le a Helytartótanács a válaszát. A vármegye az elnézésért megdorgálásban részesült. Az öt gyülekezet lelkipásztora a Vármegye elé idéztetett. Ott volt Kardos István is, előtte kijelentették, hogy a gyülekezetnek »bűnös cselekedete miatt« a templom most azonnal lerombolhatnák s úgy Ő, mint a gyülekezet legkeményebben megbüntethetnék, de a királyi kegyesség még most nem fosztja meg őket a templomtól, hanem ha jövőre a legkisebbet merészelnék cselekedni Ő felsége engedélye nélkül, a templom a földdel egyenlővé tétetik.⁴³⁾

1748-ban elrendeltetett búcsújárásokkor a harangoztatás.

A térítések a plebánia alakulásával erőteljesebbek lettek. 1746-ban 5; 1748-ban 5; 1749-ben 2 kitérés volt. A kitérők mind idegenek voltak. — Templomunkat is próbálták elvenni, — de hiveink védelmi állásba helyezkedtek és ettől a foglalni akarók meghátráltak.⁴⁴⁾

Kardos István kezdte egyházunkban a keresztelések anyakönyvi feljegyzését 1742-ben.

Pósfai János.⁴⁵⁾

Rektor volt 1741-ben Bicskén, 1744-ben Zámolyon, 1747-től Sárkeresztúron. Kardos István temetésekor a földesúrnőnek az volt az akaratja, hogy Csúzi Mihály esperes addig ne menjen haza, míg a meghalt lelkipásztor helyét valakivel be nem tölti. Erre Csúzi Mihály szükségből Pósfai János sárkeresztúri iskolamestert állította az elhalt helyébe. Felavatása 1751. szept. 8-án volt Szalkszentmártonban. Pátkán 1754-ig szolgált. Innen Gyuróra ment, hol a jezsuiták a rendes lelkészi szolgálattól eltiltották, mint lévita működött 1784-ig. Betegsége miatt fiához ment Velencére. Onnan 1790-ben Bodméra küldetett lelkipásztornak. Négy évi szolgálat után Ráckevébe ment gyermekeihez és ott halt meg. Felesége nevét nem ismerjük. Pátkán született gyermeke Sámuel, ki 1753. nov. 1-én született.

Amint látjuk az állás rögtöni betöltését a földesúrnő követelte ki. A Helytartótanács 1753-ban elrendelte, hogy az új lelkipásztorok személyesen mutassák be magukat a földesúrnál; e rendeletet 1754-ben kibővítette azzal, hogy csak a földesúr tudtával és beleegyezésével foglalhatják el állásaikat. A földesurak a nekik nem tetsző lelkészeket eltávolíthatták. Az ilyen ren-

delkezéseknek az volt a célja, hogy legbelsőbb egyházi ügyeinkbe is beleszólva kellemetlenkedjenek és amúgy is kiáltó sok sérelmeinket még inkább szaporítsák.

Polgári János.⁴⁶⁾

Életéről keveset tudunk. Pátkán szolgált 1754-től 1862-ig. Halálát Pál fia születési bejegyzéséből állapíthatjuk meg. Itt a szülő nevének be van írva: Néhai Tiszteletes Polgári János. Felesége nevét nem ismerjük. Pátkán a következő gyermekeik születtek: József szül. 1755. X. 14.; János szül. 1756. XII. 27.; Zsuzsánna szül. 1759. I. 15.; Sára szül. 1760. V. 20.; Pál. szül. — VI. 17.

Polgári idejében a templom födele nagyon elavult. A javítás engedélyezéséért a következő kérést nyújtották be: »Tekintetes Nemes Vármegye! Nekünk mindenkor jó Kegyelmes Uraink! Érdemünk felett való patronusunk! Nagyságtoknak Kegyelmeteknek sok izben tapasztalt kegyes úri grátiájához folyamodó s fejet hajtó pátkai lakosok nagy alázatossággal instállunk Nagyságtok előtt, e végre, hogy a mi szentegyházunk olyan romladozásban vagyon, hogy amidőn esőség is vagyon alig maradhatunk meg benne és félünk rajta, hogy egyéb fái is, mely a tetejét tartja, egészben elromlik s nyakunkban szakad, melyre nézve kérjük alázatosan a Tekintetes Nemes Vármegyét, hogy... engedje meg azon födelet, mineművel volt födelelve« stb.

A kérésre az engedély bizonyára megjött, a javítást is elvégezték, mert azután erről nincs több szó.⁴⁷⁾

Ugyanekkor Budai János volt a plebános, ki a térítésben nagyon buzgólkodott. »nagyobb számú megtérteket vezetett tévelygésükből az Úr szőlőjébe.« Polgárral összeütközése is volt. Panaszt tett ellene a Vármegyénél, hogy a lutheránusokat tilalom ellenére esketi és temeti.

1758-ról említetik, hogy a pátkai egyház hosszas zajgások után végre Polgári Jánossal megbékélt, ki azután tisztét nyugodtan végezheté. A zavargás okát nem ismerjük. De hogy nem volt békesség, az kitűnik kérésükből, melyben eltételét kéri. A püspöki gyűlés 1762-ben eltette Gerjenbe. Az elmenésben a halál megakadályozta.

Hajdú János.

Nagykőrösi származású. Életéről a következőket tudjuk: Az 1740. szept. 14-iki szalkszentmártoni püspöki összejövettel a beteg halasi lelkipásztor helyettesítésére küldi ki. Rövid idő után eltávozik onnan. Következő tavaszon a békésmegyei gyomai egyház vitte el magának prédikátorul. A püspöki összejövettel 1749-ben Magyarhidasra küldte. Odamenését a földesurak megíúsították. 1751-ben »Hajdú János a tcilatiszai egyházkerülethez

tartozó inokai egyház prédikátorát a nemesdabasi egyház hívta és kapta meg. 1754-ben mind dabi lelkipásztor van nyilván-tartva. 1762-től 1764-ig Pátkán volt lelkipásztor, végül Tószezen működött haláláig. Felesége nevét nem ismerjük. Pátkán gyermekei nem születtek.⁴⁸⁾

Szöllősi János.

Életéről, működéséről kevés az adatunk. A tolnai egyház-megyéből jött Pátkára. Itt szolgált 1764-től 1768-ig. Felesége nevét nem ismerjük. Pátkán gyermekei nem születtek. Idejében, 1765-ben Odor Mihály egy keresztelő cinkannát adományozott egyházunknak.

Nagy Kaszap Mihály.

Ifjúsága szintén ismeretlen. Bicskén rektor volt, onnan jött Pátkára 1768-ban. Itt kilenc évig volt lelkipásztor. 1777-ben tovább ment, gyóni, majd kosdi lelkipásztor lett. 1802-ben Kisváczra költözött, mint magánzó felesége birtokán élt tovább. Halálózása idejét és helyét biztosan nem tudjuk. Felesége neve nem jegyeztetett fel. Gyermekei: Juliánna szül. 1769. IX. 1.; Sándor szül. 1771. X. 6.; Dániel szül. 1774. VI. 2-án.

Plebános volt ekkor: Pupp György, ki hiveinek számát gyarapította 5 ember áttérítésével.

Egyházunkat 1770-ben nagy kár érte. Leégett a harangláb, a lezuhant harangok elhasadtak. A harangokat újra öntették, a haranglábat újra készítették a hivek adakozásából, Nemes Péntes István kurátorsága alatt.

A török világban, majd azután, de különösképpen III. Károly és Mária Terézia idejében élte pátkai egyházunk a legsiralmasabb életét. Ez időben olyan nagy volt az elnyomatás, hogy egyházunk fennmaradását csodának tekinthetjük.

Az állandó nyomás alatt gyorsan változtak a lelkipásztorok, kiknek munkája mégis csak összefogta a református lelkeket. A nagy küzdelmek alatt külsőleg lerongyolódott az egyház, mert szabad mozgását megakasztotta a Helytartótanács és a Vármege. De belsőleg annál jobban megedződött és rákészült a megújulásra.

A pátkai református egyház története 1777-től 1806-ig.

A XVII. század közepétől a XVIII. század utoljáig a pátkai református egyház is osztozott a többi magyar református egyházak közös sorsában, az anyagi és szellemi elnyomatásban.

Mária Terézia uralma még tart. De már ő is érzi, hogy intézkedései nem állíthatják meg a változott idők győzelmesen haladó új eszméit. A királynő már látja felcsillanni fia, leendő utóda életében azokat az elveket, melyek elől országát el akarta zárni. Fiánál nem ért célt, ép így országainál sem. Halála után fia II. József, anyja politikai felfogásával szakítva, kiadja a türelmi rendeletet. Reánk reformátusokra nézve ezzel következett be a megújulás hajnala.

Ezen fontos időkben, a pátkai református egyház élén Hollósy Filep Ádám személyében egy olyan fiatal ember állott, ki az idők komoly jeleit megértette és egyháza javára gyümölcsöztetni tudta. Ő és utóda az egyházat az anyagi fellendülés útján felemelte, szép eredményekhez juttatta. A szellemi megújulásért, a lelkek megváltoztatásáért is komoly, nagy munkát végeztek, ha az eredmény itt csekélynek látszik, nem rajtuk múlt. Ők megtették kötelességüket.

Hollósy Filep Ádám.

Életrajzát sajátkezűleg jegyezte fel a következőképpen: »Én Hollósy Filep Ádám a Pátkai Reformata Sz. Ekklesiának mostani Tanítója eredetemre s Nemzetségemre nézve T. Nemes Veszprém Vármegyében Mező Sz. Györgyről Nemes Hollósy Filep Gergely édes Atyámtul és Nemes Bak Ilona asszony édes Anyámtul való vagyok. Születtetvén 1741-ben, Kedves Szüleimtől idejekorán megfosztatván, Nemzetes Vitézlő Hollósy Filep János Bátyám Uram Tutorsága, neveltetése, taníttatása alá maradtam. Tanultam Perekartonba két esztendeig Gyarakai János Rektorságában. Magamat az Isten Sz. Házában való szent szolgálatra határozván, tudományaimat folytattam a Nemes Debretzeni Collegyiumban 14 (Tizennégy) esztendeig. Onnan a Privilegiált Kis Kun Halasi Reformata Sz. Ekklesia Oskolájának tanítására és az ott levő Sz. Miniszteriumban való Capellanuságra ajánlván magam, két esztendeig viseltem ez hivatalt, tudniillik 1770. és 1771-ik esztendő-

ben. Isten segedelméből tudományom öregbítése végett az külső országi Akadémiákra is ki mentem. Tanultam és mulattam a Bazíliai és Bernai Akadémiákban Helvetiában. Töltöttem el oda fel lakásomban két esztendőket. Melly idő alatt az a szerentsém is esett, hogy a Baziliában harmadszor kinyomtatott Biblia, egyedül az én munkám, fáradságom, correctiom által, szorgalmatos gondviselésemmel nyomtattatnék ki. (N. b. 1770. vagy on fel téve a Bibliában bizonyos okra nézve, de valósággal 1772.-ben nyomtattatott ki.) Tíz egész holnapok alatt munkálkodtam rajta; még éjjel is kevés nyugodalmam volt miatta. Egy esztendő pedig a felmenetel és lejövetel miatt elmúlt tőlem és így 1775.-ben kezdettem a Sz. Hivatalnak azt a részét viselni, mely Diakonuságnak nevezetik.

1775.-ben 21. Mártii. Kun Sz. Miklóson tartatott Venerabilis Superintendentia Gyűlésén Fő Tiszteletű Superintendens Virág Mihály Uram mellé rendeltettem Káplánnak, ottan laktam két esztendeig.

1777.-ben 19. Mártii. Szalk. Sz. Mártonban tartatott Venerabilis Superintendentia Gyűlésén rendeltettem a N. Pátkai Reformata Sz. Ekklesiának Tanítóul. Ahol is ezen Sz. Ekklesia érdemes Deputatusainak N. N. Csörgő János, Veres János, Varga György és Császár János Uraméknak kézárással köteleztem magam. Béhozattatásom ezen Ekklesiában lett azon esztendőben Ápril Sz. György Havának 18.-ik Napján. Köszöntöttem a Gyülekezetet 20. Április, azon sz. írásbeli helyvel, melyet Fő Tiszteletű Superintendens Urunk közönséges megpróbáltatásunk és Censuráltatásunk végett kidolgozásra parancsolt és ki adott, ugymint I. Tim. 3. r. 14. 15. v. c.

Hollósy Filep Ádám »Adversaria« cím alatt feljegyezte az egyetemes ref. egyházra vonatkozó királyi rendeleteket, az egyházhatósági végzéseket, és a leiratokat. Továbbá pontokba foglalva megírta a pátkai ref. egyház — szolgálata alatt történt eseményeit is. E feljegyzésekből sok elkallódott. A megmaradt anyag azzal mentődött meg, hogy 14. lapja az Adversaria anyagával összekötetett, egy lapja pedig az első anyakönyv elejére kötöttetett. Ez a legrégibb feljegyzés egyházunk eseményeiről.

Hollósy feljegyzéseire támaszkodva a következőkben bonthatok ki egyházunk története:

Hollósy idejövetelekor az egész parochiát és templomot »szomorú gyászban és pusztaságban« találta. A Parochiális Házhoz tartozó pintze, óllak, kerítések, veteményes és szérűskertek egészen elpusztultak. A Templomban sok szék elromladozott. Azonkívül ablakok nélkül szürkölködven igen homályos és setét volt a templom. Az Ekklesiának egy krajtzárja sem volt. c.

A sötétség elmulasztására nagy rézgyertyatartókba helyezett gyertyákkal világítottak. A gyertyákat nemcsak délutáni, hanem

délelőtti istentiszteleteken, urvacsora osztáskor stb. meggyújtották.

Hollósy a romlásból először a templomot akarta kiemelni. Isten dicsősége iránt való adakozásra és alamizsnálkodásra hívta fel a gyülekezetet. Összegyűlt 24 for. 27 kr. A templomi rézgyertyatartókat is eladták; 16 font volt, adtak érte fontonként 50 denárt, összesen 8 Flor.-t. Ezzel a templom javítására szánt összeg 32 flor 27 kr.-ra gyarapodott. A templom javításához kezdtek 1777: június 16.-án. Két ablakot vágattak, egyiket a szószéknél a kar alatt, az asszonyok padjánál. Öt új paddal szaporították az ülőhelyeket; a hibás padokat is kijavították. A befolyt összegből jutott a parochia ablakainak és zárainak javítására, egy nyoszolya és egy pár szék csináltatására, templomi, iskolai táblákra stb.

A templom kijavítása után 1778.-ban az iskola rendezése következett. A nagy számú gyermeksereg nem fért el egy iskola-teremben. Elhatározták, hogy a tanítás eredményesebbé tételére második tanítót, preceptort alkalmaznak, kinek tanterme lesz a (Dékán-ház) harangozóház kelet felőli szobája. Ezt jelentették a Földes Urnak és a Vármegye Vezetőségének, kik a tervhez hozzájárultak. Így Berkes Istvánt alkalmazták első preceptornak, ki Demeter naptól pünkösdig tanította a lányokat — »ha pedig ezután is lenne leány iskolabajáró — úgy azokat tovább a rektor tartozik tanítani.«

Az urasági erdőből karót és vesszőt is vásároltak 25 Rh. forint értékben, melyből sövénykerítést készítettek a templom és a lelkészi telek körül.

Ugyanezen évben augusztus 3.-án »jött hozzánk a Fejérvári Püspök Méltóságos Nagy Ignác Excellentiája, ki Felséges királyi parancsolatnak erejével minden Diocessissiben levő Ekklesiákat vizitált és a Református Prédikátorokat is a Keresztységnek formájául megkérdezte és censeálta.« A vizsgálat csendesen folyt le, a vizsgáló bánásmódja »szelid és kegyelmes« volt.

Hollósy feljegyzéseiben megemlékezik az osztrák-porosz háborúról is. »Nagy erővel tartott háború volt ez. Mindenik részről erőltetése volt a katonáknak... A Prusiai (porosz) királynak, még elein a háborúnak volt készen négyszázezer embere. A mi Császáruk is utoljára reá verekedett annyira. Sok veszedelmes portázások voltak, részünkről kevés a győzelem.« A háború végéről feljegyzi 1779. »Pünköst havában szereztetett meg a békeség a Felséges Ausztriai Ház és a Prussiai Király között. A Muszka Czárné, Frantziai Király és más Potentatoroknak közbevetése által.«

Hollósy munkájából nagyon kiemelendő, hogy az Isten dicsőségére való adakozás készségét szolgálta, minden idejében ébrentartotta. Feljegyezte az adakozókat évről-évre. A nevek közül gyakori adakozásával kitűnik Nemes Csergei János, ki a

pénzadományokon kívül nádat is adott a lelkészi lakás befedésére, sőt kölcsönrel is támogatta egyházát.

1779.-ben az egyháztanács a feleséges rektort elbocsátotta és »Azt határoztuk, hogy Debretzenből jó tanult ifjat kérjünk Tiszteletes Professor Uraiméktól... Így lett a pátkai rektori állás ezután akadémikus rektoria.

1780.-ban elhatározták, hogy egy földel alá kéttantermes iskolát, rektori és preceptorai lakást építenek. Az építkezést a földesúr és a Nemes Vármegye engedélyezte. T. Szolgabíró Uram helyét 14. ölnyi hosszára, tornáztával 3. ölnyi szélességre kimérte. Július 3.-án fogtak hozzá az építkezéshez, a fundamentumot kőből, a falakat vályogból 5. hét alatt felépítették. A nyári munka miatt félbeszakadt építkezést ősszel folytatták és úgy elkészítették, hogy a nagyobb terem és a rektori lakás a benne telelésre alkalmassá lett. 1781.-ben a többi rész is elvégeztetett. »Istené legyen a dicsőség érte, — belül is türethetőképpen hagyjuk addig, míg jobb módunk lesz benne.« Az iskola építéséhez a lelkipásztor kérő levelezései folytán befolyt 68 flor. 05 dénár; legtöbbet küldött a kamotsai egyház, melynek lelkipásztora Kiss János senior, Hollós apósa volt. A kamotsai adakozás összege: 21 flor. 6 1/2 Den., a halasi-é 12 flor. 90 Den., a kecskeméti-é 8 flor. stb. Az iskola építése összesen 309 f. 84 dénár volt.

1780. november 29.-én »Felséges Koronás Király Asszonyunk Mária Terézia megholt életének 64-ik, uralkodásának 40-ik esztendejében. Ezen esztendő elvégeztetett Felséges Király Asszonyunk minden nevezetesebb gyülekezetekben való celebratiójával és a Felséges Római Császárnak Josephus Secundus-nak minden örökös jobbagyitul új Királynak való választásával.«

II. József trónralépésével változás állott be az evangéliumi egyházak életében. Az eddigi elnyomatás helyébe javulás jön, a türelmetlenséget felváltja a türelmesség. »Felséges Császáruk és Királyunk az Újságot hirdető levelekben mindenenek nagy öröme hirdette: hogy az isteni tiszteletnek szabadsága minden országaiban a Reformata Evangelica stb... valláson levőknek meg engedessék.« 1781. október 29.-én kibocsátott (Tolerancia) türelmességi rendeletével a király megengedte a templom építését torony, harang és utcára nyíló ajtó nélkül, továbbá megengedte iskola és más egyházi épületek építését is.

E rendeletnek más pontjai is nagy könnyítések hoztak református egyetemes egyházunkra. Mindenki örvendett az uralkodó rendeletének, a katolikus egyház vezető férfiain kívül. Vármegyénk katolikus urai állást foglaltak a rendelet ellen és azt hangoztatták, hogy addig nem engedik kihirdettetni, még a király meg nem koronáztatja magát. Vármegyei kiküldöttek mentek a községekbe, hogy az esetleges építkezéseket letiltás további intézkedésig. Pátkán is voltak, bár építkezés nem volt. A templom-

ról, toronyról, harangokról, lelkipásztorról kérdezősködtek annak távollétében a presbiterektől. »Mindszent havában a Tolerantiáról kiadatott Felsőges Királyi Parantsolatok ujabban is confirmáltatván és explanáltatván a Vármegyék minden Helységekben szorosan curenáltatták és mivel mi nálunk Catholikus Notárius idvessége sérelmét gondolva annak publicatiójával; azért magam az Templomban Hallgatóimnak publicáltam és magyaráztam« jegyzi fel Hollósy.

A türelmi rendelet hatására mindenféle nagy megmozdulások történtek. Megkezdődtek a templom javítások és építések. Pátka népét is felrázta Hollósy Filep Ádám. Előre felhíva rá a figyelmet lelkes beszédet tartott a templomban, »Aki tornyot akar építeni, az leülvén először megszámlálja költségét.« szent ígéről. Egy akarattal elhatározták, hogy a királyi rendelet engedelme folytán kibővítik templomukat és kőtornyot építenek elébe. Megmozdult az egész gyülekezet. Minden kényszerítés nélkül felajánlotta mindenki a tehetségéhez illő adományt. A megajánlások összege kitett 754 fl 76 denárt, melyből 250 forintot Ns. Csergei János, 100 forintot Ns. Csergei Mihály adományozott. Ezen kívül a többire is tettek ígéretet, ha az építkezéshez az engedelmet megnyerik. A szép megmozdulásra hatással volt az esztendő bő termése is. Ilyen előzmények után benyújtották a Vármegye útján kérésüket a Helytartótanácshoz. Ebben a 8 és fél öl hosszú templomuknak kibővítéséhez és a kőtorny építéséhez is engedélyt kérnek. A kéréshez mellékelik költségvetésüket. Fuvaron és közmunkán kívül 974 fr. 30 kr. irányoztatott elő, ezenkívül a megajánlott de még be nem fizetett 494 fr. 27 kr. is a munka fedezetét fogja szolgálni. A kérésre 1784. május 17.-én az a válasz jött, hogy a templom kibővítését »megengedi a F. Consilium; de a kő Tornyot semmiképpen nem.« Ezután új kérést nyújtottak be »a kő toronynak könnyen lehetőségre építéséről és szükséges voltáról.« A kérvényt a Vármegye továbbította. »Jó kimenetelét reménylettük instantiáknak, — jegyzi fel Hollósy — de reménységünkben megcsalatoztunk, mert 19. Julii Oly Intimatum publicáltatott ismét, melynek Tenora az volt, hogy a legelsőben kiadatott Resolutionnak Tenorátul semmiképpen a Consilium nem recedal. Az Templomunkat megépíthetjük; a Haranglábat is, ha szükséges lészen Fából: de kőből nem.« Ezen le-
verő intézkedésre Hollósy megjegyzése az volt »a Pozsonyi L. Consiliumnak Budára kellett költekezni és talán az e miatt való kedvetlenségi a Mánásoknak okozta a mi szerencsétlenségünket.« »Azon gondolkodtunk azután, hogy Ő felségéhez bizonyos embereink által folyamodjunk: és személy szerint instáljunk. Választattak is két emberek Oláh Miklós és Szántó János. De mivel minden Actáink melyek eddig folytak a Vármegyén voltak és semmiképpen kezünkhöz nem vehettük, hogy azokat is elküldvén Agens Uram könnyebben dolgozott volna: ez okon egészen téltre

esett az idő, amikor asztán módot a menetelben nem találván, csak Ágens Nagy Sámuel Uramnak felküldöttük póstán instan-tiánkat és maga személyében be is adta Ő Felségének.»

Még 1783.-ban készítettett egy új kékszínű urasztala Ko-máromban, ára 8 forint volt, ugyanekkor egy czintányért és egy urasztali poharat és egy új kannát is vettek; a többinek kerek száját úgy igazították meg, hogy a töltésnél félre ne folyhasson belőle a bor. Az 1784.-ben megadott engedély alapján megindult 1785.-ben a templom kibővítési munkája. A lelkipásztor a kibő-vítést szélességére óhajtotta volna, de »a sok ellenmondás és kivált a fősvénység miatt«, hosszában végeztetett el. A felsorolt költség összege 1076 flor. 84 den. volt. A kisebb kiadásokat is utolsó fillérig feljegyezték, sőt a templomi adományok és építési kiadások lajstromát »házonként végighordozták«, hogy az eset-leges hibákat kiigazíthassák, de a lajstrom »hiba nélkül valónak találattott.«

A pátkai egyházhoz hasonlóan sok egyházi felterjesztett kérésre várták a királyi engedély megadását. II. József a meg-oldás módját leegyszerűsítette azzal, hogy országszerte megen-gedte minden kérés és engedély nélkül a reformátusoknak a templom, a torony stb. építését. E rendeletnek helytartótanácsi kihirdetése után 1787. év elején nagy arányú építkezés kezdő-dött minden felé. Az elnyomatás keserű megpróbáltatásai után lazulnak a megkötöttség bilincsei. A hitéhez ragaszkodó refor-mátus nép boldog örömmel használja ki a királyi engedély elő-nyét és épít.

Pátkán is hozzáfognak a kőtorony építéséhez. Régi vágy megy teljesülésbe. 1787. év folyamán a torony körakási munká-ját bevégzik. Egy méter falvastagságban, 9 öl magasságban áll a kőből épített torony. 1788.-ban az építés »egészen tökéletesen...« befejeződik. A torony tetejére kupalakú fazsindelyes fedelet tesz-nek, melynek csúcsára bádogból készült gömböt és kakast he-lyeznek jelvényül.

A templom 4 öl és 3 láb hosszúságában megnyújtott ré-szén az ifjúság részére karzatot építettek, alul a férfiak padjai helyeztetek el. A templom északi hosszú falának központi he-lyére tették az 1788.-ban készített papszéket és a katedrát (mely most is áll) elébe az 1886.-ban készült kékszínű urasztalát. A karzatok és első padok előrsze, a padok teteje és bejáró felöli vége kékre volt festve, hasonlóan a papszék és katedra is, a padok ülő és hátrésze festetlen maradt. A kék szín hatását emelte a karzati és első padok előrszének deszkázatán a magyaros dí-szítésű színes festés, mely nélkül abban az időben kevés templom készült. A régi papszék feletti bibliai felírásos, magyar díszítéses táblát pedig a régi karzati feljáró javításához használták fel. Most ezen tábla kiújítva a kiségyházi bejáró felett van elhelyezve. Ké-

szen volt így a megnagyobbodott, megújított templom és az új torony, mindenki öröme. A régi harangok megszokott hangja csendült az új toronyból, hívogatva a hiveket a szép templomba, hogy hálával köszönjék meg Istennek segítő jóságát. A felszentelési istentiszteleten Gózon István zámolyi és a helybeli lelkipásztor szolgáltak. 1784. őszén történt ez, de napját megállapítani nem lehet, mert Hollósy Filep Ádám feljegyzései csak 1784. nyaráig tartanak.

Hollósy Filep Ádám 1777. szeptember 15.-én vette feleségül Kiss János kamotsai lelkipásztor, komáromi tractus senior leányát Esztert. Házasságából Pátkán születtek: Eszter 1780. XI. 25.-én, Ádám 1783. VI. 11.-én, Julianna 1785. IV. 21.-én. Esztert 1804-ben Kálmán Ádám falubottyáni lelkipásztor, Juliannát 1812-ben Gángol István kiliti (somogy m.) lelkipásztor vette feleségül, Ádám mint nyug. lelkipásztor Pátkán fejezte be életét.

Hollósy Filep Ádám díjazása a következő volt: »Kézpénz 45 rhénes forint; 20 mérő őszi és tavaszi alá való föld szántása, letakarítása, behordása; 40 pozsonyi mérő buza; Kommencióra két mérő tiszta; 4 akó bor választva; 1 mázsa só, vagy helyette 4 fl.; egy hizott sertés, vagy helyette 9 fl.; Hat itze vaj, vagy helyette 3 fl.; 16 font faggyu gyertyának; 4 szekér széna; a Vármegye ölével 10 öl fa; Szüretkor bor kollekta, melyet a harangozó szed be; Nyáron tejkerülés; Kukoricaföld Csalán Csergei János úr által ajánlva; Kenderföld, káposztaföld, melyet mivelni tartoznak, réti föld hat láncra való.«

»Rektor fizetése volt: kézpénz: 20 forint, Koquia Demeter naptól pünkösdig. Nyáron maga provideál magának; Ősszel és tavasszal 10—10 mérő vetés földnek a szántása, betakarítása; Nyolc font faggyu gyertyának való; Lusus minden gyermektől, félmérő zab, vagy árpa. Szüreti kantatio a bornak bősége szerint; Buza 20 pozsonyi mérő; Halott temetés mind énekszós, mind predikációs 3 garas; Bucsuztatás 10 garas; kender, káposzta és kukorica föld. Másodtanító, vagy preceptor fizetése hat forint és a leányok részéről lusus, továbbá koquia a rektornál.«

Ézekben az időkben minden konfirmált egyháztag után 3 garas és egy fertály buza volt az egyházi adó.

Hollósy Filep Ádám fiatalkora minden buzgalmát, szép tudását adta gyülekezetének. Isten rendeléséből akkor került a pátkai egyház élére, amikor a legnagyobb szükség volt rá. Az elhanyagolt, züllésnek induló egyházat megállította az esés lejtőjén. Élére állt a gyülekezetnek és meg nem szűnő buzdításával, szép célkitűzéseivel olyan eredményeket ért el a legváltáságosabb időben, hogy méltán tarthatjuk az egyház megújítójának. Teljesen egyházaért élt. Átérezte, hogy az itt letelepített népnek csak a református egyház kebelében lehet megmaradása. Jó szándékát sokszor félreértették, szép elgondolásait elgáncsolták, mert az

anyagiasság által megkötözöttek nem tudtak felemelkedni a jókedvvel való adakozás boldogító érzéséig. A fősvénység, szűkmarkúság lefogta a cselekvésre buzdított lelkek tennivágyását. Szerencsére voltak mellette megértő lelkek is, kiknek áldozata kényszerítő biztatást adott a közönyös langymelegeknek is. Így elérte azt, hogy templom, iskola megújult és rendbejött egyháza is anyagilag. A lelki megújulás azonban csak részleges maradt. A templomszentelés évében 1784. nyarán a következő bejegyzés került utolsónak a Hollósy által írott feljegyzések végére: »A számár tövisét nehéz kiszakasztani, hogy meg ne vérezze az ember a kezét. Nekem sem succedált, hogy egy nagy gonoszt kiírthatnék becsületem sértése nélkül. Kivált képpen való gonosz volt ez itten: hogy nyáron mindenféle nagy prédálást tétetik a gazdák cselédjei ökreikkel és még eddig minden esztendőben megették a vetéseinket, ha megbecsültettük odaveszett, egy szem sem adattatott meg. Azért a Méltóságos Uraság akkor fordulván itt meg, mikor éppen a mi letakart zabunkat megettették és szélylyel hányatták. Ezen sérelmünket...« itt végződik a bejegyzés, valószínű az lehetett az elveszett folytatásban, hogy az uraság megtorló védelmébe ajánljuk.

Hollósy ezen bejegyzéséből az tűnik ki, hogy a vetés leetése évenként megismétlődő szándékos kártétel volt. Az 1780. évi kár megtérítését egyházi úton is kérte. Erről az 1793. évi február 12-i tractusi partialis gyűlés jegyzőkönyve így ír: »Önnön Maguk a Pátkaiak is az 1780-ik esztendőben a Tiszteletes Ur tavaszi vetésében tett kárát s annak megbecsültetését meg esmervén, azonkívül Tiszteletes Prédikátor Ur az Ekklesia Rationariumából megmutatván, hogy a 40 Pos. Mérőre betsültetett kárból a Tiszteletes Urnak tsak 13 Mérőt térítettek vissza, 27 Mérővel pedig adossak maradtak, ezen 27 Mérő zabnak megfizetésére a Pátkaiak annyival is inkább kötelesek, mivel sem Quietantiával (Nyugta), sem más hiteles bizonsággal azon restantiának kifizetését meg nem bizonyíthatják. Az 1790-ik esztendőben tett kárnak 20 Pos. Mérőre való betsültetését Magok a Pátkaiak is megismerik és annak vissza fizetésére Magokat kötelesnek tartják: Azért is azon 20 Mérő zabnak, akkori fojó árát, minden Mérőt 2 forintjával számlálván megfizetni köteleztetnek.« A pátkaiak azonban tartozásukat nem siettek kiegyenlíteni. Ezt mutatja az 1798. február 22-i traktuális szék jegyzőkönyve, melynek 4-ik pontja alatt »elolvastatott Tiszteletes Velentzei Prédikátor Hollósy Filep Ádám Ur instantiája, melyben azért könyörög, hogy a Pátkaiakkal való dolgában méltóztassék ... Assistentiájával rajta segíteni, de minthogy a V. Tractus már ez előtt több ízben is ebben a Materiában mindent végbe vitt, valamint csak lehetett, a Pátkaiakat sok ízben kérte, sőt intette... sententiája kiadatott, Pátkán egy bizonyos Ur széke eleibe is bényújtatott,... már

most úgy látszik nincsen egyéb hátra, hanem, hogy... a felséges Rendelések szerint Magistratualis Assistentiához fojadjon.« A későbbi jegyzőkönyvekben nem említetik ez az ügy, így feltehető, hogy törvényes úton behajtattatott a tartozás.

Hollósy földjeinek megmunkáltatása is hanyagul ment, emiatt évről-évre tetemes kára volt. Mindezek a bajok csüggesztőleg hatottak Hollósyra. Fájt, hogy odaadó, áldozatos munkájáért javadalmában megkárosították és évenkénti szándékos kártevőseikkel hálátlanságuk tanujelét adták.

Látta, hogy választani kell; vagy marad és akkor munkájában örökös gátlásul ott fog állni az az áldatlan harc, melyet megkárosítóival fog állandóan vívni, vagy továbbmegy és akkor békével szolgálhatja máshelyen az Ur ügyét.

A békét, az elmenést választotta. 1793-ban, 16 évi áldásos munka után Kajászószentpéterre ment lelkipásztornak, onnan 1796-ban Velencére. Meghalt Velencén 1803-ban.

A velenceiek szerették, jobban megbecsülték mint a pátkaiak. Ezt mutatja az 1804. február 9-i partiális gyűlés jegyzőkönyvének 2-ik pont alatti bejegyzése, ahol ez van írva: »A Velentzei Ekklesiának Deputatusai megholt jó Prédikátoruknak néhai Tiszteletes Tudós Hollósy Filep Ádámnak helyébe más jó Prédikátorért könyörögnek.«

Szentgáli Pálffy Ferenc.

Kajászószentpéterre ment Hollósy Filep Ádám helyébe, onnan, 1793-ban Pátkára jött Szentgáli Pálffy Ferenc. Életéről keveset tudunk. Született Zala megye Kövesd községében 1760. körül. Tanult Debrecenben, itt a keleti nyelveket is tanította. Járt külföldi akadémiákon. Rektori szolgálatot teljesített Hajduszentpéteren. Ezután a baracscai egyház lelkésze lett 1782-ben, ahol 1752-től kezdve csak lévitát tarthattak. Innen 1786-ban Kajászószentpéterre ment, majd 1793-ban Pátkára.

Lelkeszi szolgálatát nagyon komolyan vette. A legszigorúbb egyházi fegyelmet gyakorolta. Emiatt összeütközésbe jutott hivatallal járó tekintély. Ha gazdag, vagy ha községi vezető emberek életében fedezett fel fogyatékossgot, lecsapott azokra is, eltiltotta őket az urvacsorától és azokat »mind a T. Vice Ispány Ur, mind a Méltóságos Uraság eleibe bocsátott írásaiban, mint tolvajokat és szentségtörőket hivatalokból kitétetni kívánta.«

A kemény fellépés bizonyára nem ok nélküli volt. »Noha azon bevádolt személyek az ellenek tett vádakban azon Disquisitio alkalmatosságával ártatlanoknak lenni találtattak.«

Fölpanaszolták, hogy »az Ekklesiában az előbbi igazgatásnak formáját egészen megváltoztatta, az Elöljárókat és Öregeket kihagyta, s tulajdon tetszése szerint az alább való Közrendből

új Presbitereket állított és az Ekklésia egész jövedelmét Maga dispositiója alá vette.« A rektor pedig azt panaszolta, hogy a preceptor tartását és fizetését az ő nyakába vetette.

A Traktusi Szék 1796. február 12-én Gárdonyban tárgyalta Pálffy Ferenc ügyét. Megvizsgálta Pálffy baracskai és kajászó-szentpéteri ténykedését is, megállapította, hogy ott is hasonlóan cselekedett; tekintélyes birtokosokat küldött el az Urasztalától és rekesztett ki a presbitériumból. Mindezeket megvizsgálván a következő ítéletet hozták.

Az Urvacsorától eltiltott községi vezetőemberek »az eltiltástól feloldoztatnak és ártatlanoknak declaráltatnak.«

Csáti Mihály rektornak a preceptor fizetése és tartása »kifizettetni rendeltetik.« »Minthogy... világosan kitűnik, hogy Pálffy Ferenc egy nyughatatlan, ujtásokat tsinálló, s a nép között a községből választott... bírák ellen... kriminális vádnak vakmerő beadásával könnyen felzendülést... okozható... a Hel-ségben és Ekklésiában egyedül predominálni szándékozó és az ollyatén szándékának végbe vitelére az egyházi fenytésekkel is vakmerőképpen visszaélő; a maga rendes és törvényes Superioritásának is... nem engedelmeskedő ember, hogy a Pátkai Ekk-lésiának megzavarodott tsendessége helyre állíttassék és... a község között meg eshető tumultus eltávoztassék, Pálffy Ferenc pedig a csendes és Egyházi Személyhez illendő békességes magaviseletére, a Szent Vallásnak, Religiónak az Egyházi fenyték-nek, a Prédikatori Hivatalnak betsben és tiszteletben tartozó engedelmességre megtaníttassék, Pátkai Ekklésiában eddig viselt Prédikatori Hivatalából kitétetik.« Mivel Pálffy Ferenc engedelm-skedni nem akart a Felsőbbség az új prédikátor beiktatására Nagy István traktusi jegyzőt küldte ki Magistratualis Assistenti-ával megerősítve, hogy minden könnyen, láрма és zajongás nél-kül megtörténjen. Pálffy Ferenc a kiküldött komissiónak ellen-szegült, így az assistentiát tartó főszolgabíró parancsot adott a lakás kiürítésére. Ezután az udvarra kitett butorok helyére az új lelkész ifj. Onódy Sámuel butorait hordták be. Közben az udvart megtöltő zsibongó tömeget Nagy István megnyugtató szavaival lecsendesítette. Mindez történt 1796. esztendőben pünkösöd ha-vának 11. napján.

Ezután Pálffy Ferenc szülőfalujába távozott, magával vitte az egyházi láda kulcsát és az egyház iratait. Ezek visszaadásáért az egyházi felsőbbség intézkedett, de Pálffy a kért dolgokat nem adta vissza. Így az egyházi ládát kénytelenek voltak felbontatni, melyben hiányosan megtalálták az egyház pénzét. A hiány túl-fedezetet nyert Pálffy követeléseiből. Pálffy otthon kilenc évet töltött. 1805-ben Kazay István traktus kurátor támogatásával abai prédikátor lett, itt tőle bölcs és csendes magaviseletre intve, állásában traktusilag megerősített. Meghalt Abán 1817-ben,

családja nem maradt. Takarékosan összegyűjtött vagyonát a Debreceni Református Kollégiumra hagyta. A vagyon 11.383 V. ft. és 50 Kr. mely összeg Pálffy Fundatio néven kezeletik, hogy a boldogult jótevő neve és emlékezete örökre fenntartassék.

1798-ban a pátkai egyház nagyobb része azt kérte a Fő Consistoriumtól, hogy Pálffy Ferencet adják vissza prédikátornak. Erre azt a választ kapták, »hogy mivel elegendő ok nélkül megvetett mostani T. Prédikátorukat, Onódy Sámuel a Consistorium nem akarná tőlle szenvedtetni, tehát ezért és egyedül csak ezért engedi meg, hogy maguknak a Traktusban Prédikátort válasszanak. A Pátkai Ekklésia Deputatusai megnyugodván azon rendeleten, hogy közöttük T. Pálffy Ferenc Prédikátor nem lehet, gondolkozásuk után választották maguknak a mostani Sárkereszturi Prédikátort, T. Szászi Jánost. Megengedtetett, de úgy, hogy valameddig azon T. Férfiu hozzájuk nem mégyen, mindaddig mostani Prédikátorukat tsendességben s becsületben tartják.«

Ezen idézés azt igazolja, hogy Pálffy Pátkán töltött három éve nem volt hiábavaló, szerették és visszakivánták.

Pálffy mint külföldi akadémiákon tanult ember, úgy eszmével meggazdagodva jött haza. Külföldi tapasztalatait népe, egyháza javára hazai talajba akarta átültetni. Az életbe átvinni szándékozott elgondolásait félreértették, pedig megmozdulása mögött jószándék volt. A nagy szigorral gyakorolt egyházfegyelemben sokon uralkodnivágyást láttak, pedig ő csak szolgálni akart. Igazságának tudatában szembeszállt a felsőbbbségeivel is, nem lázadási szándékkal, hanem azért, hogy rámutasson ügye igazságos elintézésének lehetőségére. Küzdelmében egyedül maradt, mert világnézete elütő, magatartása túl öntudatos volt. Pátkai állása elvesztésére ítélték, lakásából kilakoltatták. A büntetés olyan hatással volt rá, hogy csak 9 év múlva jött vissza egyházmegyéinkbe. A megcsendesedett emberről ezután nincs nagyobb panasz. Élete lassan-lassan beleszokik a rendes kerékvágásba. A különös életnek hibáit, ferdeségeit letörli, jóváteszi áldozatos, szép alapítványa, a Pálffy Fundatio.

Onódy Sámuel.

Szentgáli Pálffy Ferenc után Onódy Sámuel lett a lelkész. Nehéz körülmények között foglalta el állását. A gyülekezet nagyobb része ellenséges indulattal fogadta. Ugy tekintettek rá, mint akit kénytelenségből fogadtak el és csak rövid időre. 1798-ban Pálffyt szerették volna visszahozni, amikor ez nem sikerült a sárkereszturi lelkészt kérték. A fő konzisztórium beleegyezett ebbe, de csak úgy, ha annak beköltözködéséig is megbecsülik Onódyt. A sárkereszturi lelkész nem jött Pátkára. Közben Onódy is foglalkozott a továbbmenéssel. Az 1800. évi fő konzisztórium gyűlés helyesnek találta, ha a szigetszentmiklósi és pátkai pré-

dikátorok cserélnek. A csere nem következett be. Az 1802-ki traktusi jegyzőkönyv szerint »A Pátkai Eklésia T. Prédikátora. Onody Sámuel Ur onnan való elköltözésének egészen ellene állott, sőt hozzá való ragaszkodásának bizonyos jelül, mind a szükséges épületek megtételére, mind a további jó békességben való maradásra kézírással kötelezte magát.«

Hat évnek kellett eltelni, hogy a gyülekezet szívébe fogadja Onodyt. Különleges, zavaros beiktatásakor azt mondta róla Nagy István traktusi jegyző: »ajánlom a Sz. Eklésia szeretetébe; jó reménységgel lévén a felöl, hogy nem csak szóval és idvességes természetével megegyező sz. Hivatalához illendő maga viselésével is a békesség Lelkétől vezéreltetvén, a meghasonlott szíveket egyesíteni, az elébbeni békeséget visszahozni minden szorgalmatosságával igyekezik.«

Onody Sámuel életrajzi adatai hiányosak. Bicskén született 1766-ban, hol hasonló nevű édesatyja lelkész és esperes volt. 1796-ban felszentelték. Pátkán szolgált 1796. május 11-től 1806. április 23-án bekövetkezett haláláig. Meghalt patétsban. Ez a betegség abban az időben nagyon sok áldozatot szedett. Felesége Galambos Terézia Komárom vármegyében Nemesócsán lakó Ns. Galambos Péter és Ns. Laky Juliánna leánya. Esküvője volt 1796. szeptember 28-án. Gyermekük: Eszter született 1797. dec. 18-án, József szül. 1799. szept. 21-én, András szül. 1801. november 12-én, meghalt 1804. szept. 2-án, Dániel szül. 1804. febr. 26-án, meghalt 1805. április 7-én. Onody az ő temetőben, gyermekeivel egy sírban van eltemetve. Sirkövét a megtelt temető felszántása után behozták a paróchia udvarára. Most templomunk fala mellett van elhelyezve, előtte jelképes sír van. A sírkőnek ez a felirata: Itt nyugosznak Tiszt. T. Onody Sámuel Urnak Pátkai Predikátorságának 10-ik, életének 40-ik Esztendejében, valamint annak Kisdéd fiainak is Onody Andrásnak és Dánielnek meghidegedett tetemeik. 1806. Ápr. 23.«

Onody idejében megemlítésre méltó építkezés volt a paróchia megújítása és az iskola nádazása. Az 1801. évi kiadások között a vonatkozó tételek így vannak feljegyezve: »Febr. 13. Vettünk Pákozdon 1010. kéve nádat... esett érte mindössze 39 fl. 58 1/2 denár. Ápr. 22. Tot Országra fenyő vásár végett felment pátkai lakosok által hozattunk az Ekklesia számára is egy talpat, mely állott 15. szál fenyőből, 100 szál deszkából, 48 szál lészéből. Vették általlában oda fel 100. fl. Ezen talpnak Adonból lett hazahordása közben esett költségek 1 fl. Az 1800.-ban építettett két első szoba (és az Oskola nádazása) került általlában 203 fl. 47 denárba.

Az 1802-ik évben Gr. Lámberg Fülöp földes úr a major kertje mellett bérelt temető kert helyett egy nagyobb temetőkertet adott. Azóta ez a temető is betelt, a régi, major melletti temető helyén pedig a Csillaghegy utca létesült.

Az 1804-ik év novemberében, a régi kis harangok beváltása után, két új harangot öntettek. Egyiknek súlya 494, a másiké 294 font, a két harang ára 922 rh. forint volt. E nagy összeg fedezésére szolgált a régi harangok ára: 127 fl. 20 denár, férfiak adománya: 366 fl. 59 kr., asszonyok adománya: 111 fl. 42 kr., leányok adománya: 24 fl. 36 kr., a hiányzó részt az egyház pénztára pótolta ki. A harangokra adott adományok is névszerint vannak feljegyezve. A harangokat Eberhard Henrik pesti harangöntő készítette. A harangok ünnepélyes felavatása december 2-án volt, amikor a híres Bonaparte a római pápa által a francia császárságra felkoronáztatott.

Az 1806-ik év február 5-én a partiális, egyházmegyei gyűlés Pátkán tartatott.

Onody legnagyobb pásztori tevékenységét nem a paróchia újjításában, a harangok beszerzésében, hanem a lelkek megnyerésében látjuk. Hat esztendő nehéz küzdelmében győztes lett, mert megnyerte a hívek ragaszkodását. A külső eredmények ebből folytak.

A traktusi egyházlátogatási jegyzőkönyv évenkénti feljegzéseiből kivehető, hogy Pátkán békés, rendes, munkás élet folyt 1800-tól kezdve. A tiszteletes Prédikátorra nincs panasz, tudja és cselekszi is Hivatalbeli kötelességeit.

Kár, hogy a halál alkotókészsége, munkabírása teljességében ragadta el.

Egyházunk története 1806-tól 1867-ig.

A XVIII. század végén hozott törvényekkel a református egyházak megszűkített joga, szabadsága némileg biztosítva lett. E megszűkítettség kiteljesítéséért folyik tovább a lassú, szívós küzdelem. Egyházi, iskolai önkormányzat, a kat. szolgáltatások megszüntetése, gyűlés tarthatási szabadság, áttérések szabadbá tétele stb., ezek mind olyan vívmányok, melyek a változott idő-
nek fontos velejárói. De még sérelem tárgya a vegyesházassági és áttérési szakasz. Ezen törvények fogyatékoságát csak az 1848-ik év szünteti meg. Ez az év adja meg államnak, egyháznak azt a szabadságot, mely nélkül haladás el sem gondolható. A politikai reformok ennek útját egyengették. Egyházi téren is ebben a szellemben folyt a munka, bár sokkal lassabban. Nagyon fontos reform az elavult papmarasztás eltörlése, melyet a dunamelléki egyházkerület 1814-ben határozott el. Ezzel megszűnt az »illetlen és nyughatatlan elméjű embereknek garázdálkodásra és factiók tsinálására való kártékony alkalmatossága.« A nép jó, vagy rossz akaratától függő lelkészből öntudatos vezető és fe-
gyelmező lett.

Ezután a lelkész nélküli gyülekezetek megjelölhetik azt, akit hívni kívánnak, a Consistorium pedig, ha a kérést helyesnek és az egyházra hasznosnak találja, teljesíti, ellenkező esetben más, alkalmas lelkészre irányítja a figyelmet.

Fontos újítás volt a presbiterek és kurátorok választására vonatkozó rendelkezés, és kötelességeik meghatározása. Presbiter, kurálort »a vallást, a közjót szerető, a közönséges isten-
tiszteletet gyakorló, békességet követő, józan és tiszta életű, kegyes, Istenfélő emberek« sorából lehet választani. »Ha valamely Presbiter, vagy Kurátor veszekedése, a jó rend, és subordinatio ellen való vétke, egyenetlenség szerzése, ártalyságban erkölcstelen-
sége és Vallástalansága, vagy Hivatalába hűségtelensége által magát megjegyezteti, hivatalából akár mely időben kitétetik.«

Ott volt harmonikus élet, hol a

nemes hivatását, de ahol nem akarták megérteni, vagy félre ér-
tették, ott előbb utóbb tarthatatlanná fajult a
következménye lett legtöbbször, hogy a lelkipásztor megúnta
a kicsinyeskedő harcot és tovább ment.

Nálásy Jeremiás Sámuel.

Született Veszprémben 1774-ben. Tanulmányait Veszprémben és a pápai főiskolán végezte. 1796-ban jurátus, majd tanár, utóbb Balatonfüreden rektor lett. Külföldi akadémiákon is tanult, így 1802-ben Lipcsében volt. Hazajövele utáni helyzetéről következőképpen számol be: »Én Jeremiás Sámuel Prédikátor, miután Superintendentiális Consensussal Vaiszlóból Baranya Vármegyéből (ahol 2 esztendeig laktam, oda pedig Kecskeméti káplán-ságomból mentem) Bitskére meghivattam, sőt oda mintegy 500 forint költségével a Bitskei Ekklesiának el is hoztattam d. 16. Április 1806. az alatt a Gyömrőn tartatott Superintendentiális Gyűlésben, mostani Traktus Curator Tek. Kazay István Ur az egész dolgot eldöntötte, úgy hogy 24. órai Bitskei Papságom után vévén a Sententiát, onnan ki kellett költöznöm és Zámolyra jöttem feleségemmel és Károly fiatskámmal a Tiszt. Ipam Uram Pro Senior Nagy István Uram Házához, várván ott a Sárkereszturiakat, akikhez rendeltettem vala T. Juhász Ferentz helyébe, aki én helyemre Bitskére rendeltetett. De a Kereszturiak T. Szászi János Tabajdi Prédikátort akarták magokhoz vissza vinni, ki is mig a ketsegtetéssel az időt huzná, azalatt meghalt ezen Pátkai Ekklesiának 10. Esztendeig volt Ifju Predikátora T. Onodi Sámuel Ur..., azonnal ezen Ekklesiának tagjai engemet Zámolyról meghívtak, s a Tek. Curátor Ur Consensusa mellett el is hoztak d. 28. Április 1806.« Ettől kezdve hűségesen jegyzi az egyház eseményeit.

Beköszöntő prédikációját 1806. május 4-én tartotta I. Thess. 5r. 12. 13. verse alapján.

Pár hónap mulva az 1804. évben szerzett nagyobb harang elhasadt. Ennek anyagát a harangöntő 18 garasba vette át fontonként, az újnak fontját 26 garasba számította. Az újra öntetés 187 flor. 12 kr-ba került. Június 15-iki felszentelésekor a templomban visszamaradt férfiak azt határozták, hogy egy harmadik harangot is vesznek. Erre a kurátorok június 18-án Pestre mentek és ott megvettek egy 35 1/2 fontos kis harangot. Ennek hangja nem talált a mások hangjához. Sokan felhányták, hogy ennél többet ért az 1804. évben eladott régi, kopott harang. A gyülekezet egyhangú kívánságára visszavitték. A harangöntő eladási árban visszavette és helyébe egy 120 fontos harangot öntött 1807-ben. A harang árának pótlására 318 for. 13 kr-t adakoztak, melyből 159 for. 52 kr kellett a harang árának kiegyenlítésére.

A harangok a következő felírást viselték:

A nagy harang felírása: »Fudit Henricus Eberhard Pestini. Anno 1806. A Pátkai Szent Ecclesia Tulajdon Maga költségével Öntette Praedikátor Jeremiás Sámuel idejében. 1806.«

A középső harang felírása: »Fudit Henricus Eberhard Pestini 1804. A pátkai Ref. Szent Ekklezsia Öntette a maga költségén.«

A kis harang felírása: »Fudit Henricus Eberhard Pestini 1807. A pátkai Reform. Ekklesia szerzette Pred. Jeremiás Sámuel idejében.«

A harangra gyűjtött adományok fel nem használt összegével bekerítették a templomot kökerítéssel és egy négyes ölat készítették.

Egyházunkban a halálozási és esketési anyakönyv vezetését Hollósy Filep Ádám kezdte meg 1777-ben. Az 1742–1777-ig terjedő régi születési anyakönyvet Jeremiás Sámuel lemásolta és a másolatot a Vármegye által hitelesíttette. Az így hitelesített részt az 1777-el kezdődő anyakönyv elejére köttette. E tényével legrégebb anyakönyvi adatainkat megvédte az elpusztulástól.

Az 1807-ik évben a vajszlóiak megnyerték a legfelsőbb engedélyt Jeremiás visszahívására, midőn ezt a pátkaiak megtudták sok tanácskozással felemelték a javadalmat és ezáltal maradásra bírták Jeremiást.

A felemelt javadalom a következőkből állt:

»1. Késpénz 60 Rhénes forint; 2. Buza kétszeres és tiszta, posoni mérő Hatvan; 3. Őszi vetésre 24. pos. mérő alá való föld, maga magvából a Predikátornak elvettetik és az egy nyomtatáson kívül minden munkája idejében véghezvitetik; 4. Tavaszi szántóföld hasonló móddal 24. pos. mérő alá való; 5. Kender és káposzta földek hasonló móddal a szántásra nézve; 6. Házhoz tartozó egy darab rétetske vagyon: de melyet maga a Predikátor kaszáltat; 7. Széna készen 4. szekérrel; 8. Tüze való fa tiz öl; 9. Hús egy mázsa; 10. Só egy mázsa; 11. Faggyu harminz font; 12. Communióra való kenyér helyett tiszta buza négy pos. mérő; 13. Communióra való bor deputatum négy akó; 14. Maga szükségére Bor Collektá szokott lenni; 15. Vaj hat itze; 16. Ismét fejés helyett vaj hat itze; 17. Keresztelés 21 kr. Minden koma 3 kr.; 18. Egyházkeléskor egy személy 15 kr.; 19. Halotti predikáció: 2 forint, egy tyuk és egy itze bor; 20. Eskedetés Helybeli Legénytől 2 for. Külfölditől 4 fr. Késpénz 1 for.«

A rektor díjlevele a következő volt:

»1. Coquia helyett késpénz Rh. for. 100, ismét ugyan Coquia helyett buza kétszeres és tiszta pos. mérő 10.; 2. Conventionalis késpénz Rh. for. 25.; 3. Conventionalis Buza pos. mérő 20.; 4. Faggyu font 10.; 5. Három Calcaturában tiz-tiz pos. mérő alávaló föld melyet az Ekklesia szántat, arattat és lehordat. Vagyon kender és káposzta földje is: ezeket is az Ekklesia szántatja. 6. Egy Bagjára való fű mutattatik ki a falu réttyen: de a melynek takarítására maga gondoskodik. 7. Minden osko-

lába járó gyerektől $\frac{1}{2}$. pos mérő zab, mely esztendőnként reá megy legalább 70 pos. mérőre. 8. Minden gyermektől Csirke, — Füttő, — gyertyapénz in Somma 7. kr., 9. Szüretkor bor kollekta, mely esztendőnként rá megy 15—30 akóra, a szerént a mint a termés és a Rector kedvessége vagyon. 10. Prédiká-tziós Halottól 24 kr. Énekszéstől 15. kr., Bucsuztatótól külön 2: Forint.*

Az egyházi földek fekvését és területét is feljegyezte Jeremiás a következőképpen:

»A Parochiális földek kiterjedésének feljegyzése: I. Berényi-háti Dülő: 1. Predikátori föld, Hossza 265 öl. Széle belől 48 öl 1 schuh, kívül 53 öl 2 Schuh. □ öll 13426. — Bévetés rozs 21. Zab 23 mérő és $\frac{2}{8}$ rész.

2. Rectori föld, Hossza 265 öl... Széle belől 20 öl. Kívül 32 öl 4 Schuch □ öl 6978. — Bevetés rozs 10 m. Zab 13 mérő.

3. Dékányi föld, Hossza 261 öl, Széle belől 13 öl 1 Schuh, Kívül 20 öl. II. Pusztá Szőlőki Dülő: 1. Predikátori föld hossza 200 öl, széle belől 61 öl 2 Schuh, kívül 63 öl 2 Schuh — □ öl 12.466. — Bévetés Roks 20 mérő $\frac{9}{8}$ zab 25 $\frac{7}{8}$ mérő. -

2. Rectori föld hossza 199 öl. Széle egy felől 29 öl 2 Schuh másfelől 28 öl 2 sch. □ öl 5771. Bevetés őszi 9 $\frac{5}{8}$. Tavasz 12. m. 3. Dékányi Föld hossza 199. Széle egyfelől 15 öl másfelől 14 öl 3. schuh. □ öl 2918. Bévetés Őszi 4 $\frac{7}{8}$, tavasz 6. m. III. Tósarki Dülő. 1. Prédikátori föld, hossza 225 öl, széle mind a kétfelől 59. öl 3. schuh. □ öl 13.387. Bevetés őszi 21. $\frac{14}{16}$ mérő. 2. Rectori föld hossza: 220 öl, széle 27 öl 4. Schuh □ öl 6086. Bévetés 10 m. $\frac{8}{16}$. 3. Dékányi föld hossza 210 öl, széle: 18 $\frac{1}{2}$ öl, □ öl 3850. Bévetés zab 6 mérő.*

Az egyház életében az 1808-ik évben egy fontos újítás lép életbe. Eddig a presbitérium az önkiegészítés elve alapján újult meg. Ugyanis az egyház ügyeit legtöbb helyen a lelkipásztor a kurátorral és a maguk mellé hívott 2—3 tisztes, öregebb egyház-taggal igazgatta. Ezek, ha akarták többeket is hívtak maguk közé, vagy rekesztettek ki soraikból, ha nem odavalóknak bizonyultak. Jeremiás ezt a rendszert megszüntette. A köz akaratával 17 pres-bitert választatott, hogy segítő társai legyenek a gyülekezetben tapasztalható sok rendetlenség megszüntetésében és az egyház dolgainak igazgatásában. A pátkai első rendszeres presbitérium-nak tagjai voltak: ör. Ns. Csergei Mihály, Pénzes Péter, Ifj. Pénzes János, Baranyai Ferenc, Domján Ferenc, Domján Sámuel kurátor, Veress János, Bodatz István, Fűri István, Pintér János, Halmi János, Varga István, Csanádi Mihály bíró, Csapó István, Bésen János, Varga Péter, Osváth Ferenc kurátor.

A presbitérium a templomi rend és éneklés, a leányok és ifjak viselkedése dolgában teremtett rendet. Megtiltották a leányok-nak a torony előtti gyülekezést, beszélgetést, nevetgélést, a padban

való tolongást. A tilalom ellen vétőkre templom előtti megvágatás volt a büntetés. »Ha ezután is magokat illetlenül viselik, szintügy mint másutt is vagy, az asszonyok közé széllyel szóratatnak.« A legények karzatjára három embert küldtek, kik »vigyázni fognak az ilyen botránkoztató gyermekekre és ifjakra és azokat, ha egyházi intés után sem jobbúlnak meg, az Elöljáróknak vagy Bírónak beadván, megfogattatnak és a Templom előtt példásan megbüntettetnek.«

A presbitérium ezután komoly egyházi fegyelmet tartott a közérkölcsiség ellen vétőkkel szemben. Sok névszerinti eset, büntetés van feljegyezve, melyekkel mindig a javítás ügyét szolgálták. Megemlítésre méltó, hogy 1807. husvétjára közadakozásból egy rézből való aranyozott urasztali poharat és egy réz, kenyérsztó tányért szereztek be 42 for. 30 kr. értékben, ugyanakkor a régi poharat a csákvári evangélikus egyháznak ajándékozták.

Az 1808-ik évben a lelkési lakhoz új pince épült 170 for. 20 kr. értékben.

Ugyanezen évben az eddigi fejszerinti (3 garas) 9 kr. Lélek-pénzt 12 kr.-ra emelték.

Jeremiás 1809. évfeljegyzéseiből leginkább kitűnnek a háborús vonatkozásúak. »Máj. 13. a frantzia hadinépnek, sebes nyomakodása és Károly főhercegnek Regensburgnál tett szerentsétlen ütközete után Béts városa magát feladta. Ilyen félelmes környüllások között a mi fegyvereink előmenetelért imádságot parantsoltattunk mondani...« Máj. 30-án a nemes insurgens sereg legyőzetett, Győr feladatott. Június hónapban »a felső pusztán sok nemio rablásokat tett az ellenség.« Június 15-án fegyverszü-

Óktóberben megkötötték a békét, »az ellenség hazánkbaól kitakarodott.« Novemberben a rajtunk általmennő és quartélyozó... insurgensek lopásaitól sokat szenvedtünk, kik kivált a takarmányokban sok kárt tettek.« Ezekből látszik, hogy a francia háborukkal járó nagy bajokból Pátka községnek is jutott egy kevés.

Az esperesi vizitáció-1808. és 1809. évi jellemző feljegyzései Jeremiás eddigi munkájára és a reá hallgató gyülekezet állapotára nyujtanak felvilágosítást. Ezért feljegyezzük.

»Pátka, valamint két Esztendőtől fogva, úgy most is, minden dolgoknak a felsőség által kiadatott Norma szerint való dicséretes folyását lehetett örömmel tapasztalni. A Helybeli Presbitériumnak és a Curátoroknak szemes gondviselések kiterjed minden ekklésiai dolgokra. És minthogy ennek előtte való Esztendőknek lefojások alatt minden ekklésiai épületek magoknak hagyattak, két esztendőtől fogva a szükséges újjítások és építés miatt az Ekklésia Cassája megfogyatkozott; de a parantsoltatott Caritativumokat olly hűséggel és példásan ki adja, hogy e részben a legdicséretesebb Ekklésiák közé lehet számítani. Mindezek Tanui annak,

hogy a Tiszteletes Prédikátorukat szeretik a Halgatók, és szent Hivatalának szorgalmas fojtatása hasznos és nagyon sikeres. A Matriculát is jól viszi. Minden Ekklesiái parantsolatokat, rendeléseket különös Diariumba szorgalmasan bé ir, — egy szóval Mindenek jól és rendesen fojnak.« »1809. 17. Octob. Pátka. A jó Rend virágzásában vagy on ebben az Ekklesiában és a Felsőség kiadott Rendeléseinek pontról pontra való megtartásában szerentés előmenetellel munkásnak lenni tapasztaltatott... A tiszt. Prédikátor mind erkölcsire mind Hivatalának folytatására nézve Hallgatóinak szereteteket megnyerte...«

A presbitérium és lelkipásztora példás renddel vezették az egyház ügyeit. Az eddigi nagy kiadások után is arra törekedett, hogy az épületek jó karban tartassanak, a hiányzó, szükséges épületek megépíttessenek. Az 1810-ik évben a templomot kívül, belül kimeszeltették. Következő évben 2 ablakot vágattak a templomon és a templomot 1458 for. 17 kr. költséggel zszindelyeztették, ezen összegből 1150 for. közadakozás volt. Az 1812-ik évben a lelkészi szérűs kert szélén szénapajttát építettek. Az 1815-ik évben a lelkészi lakás belső elrendezésében történt változtatás, a cselédszoba és kamra falainak átépítésével. Ugyanezen évben megindult a templom megnagyobbítására a gyűjtés. Ez évi gyűjtés összege 1000 for. volt. A templom nagyobbitását szolgáló 1609 for. összeg, — felhasználásáig kamatra adatott ki 34 egyháztagnak. Az 1816-ik évben püspöki látogatás volt. Következő évben az iskolához kökerítést építettek. November 23-án pedig a reformáció jubileumát ünepelte meg a gyülekezet. Az 1819-ik évben a hátsó iskolát megnagyobbították és a lelkipásztori telken kocsi félszert építettek 105 for. 23 kr. költséggel.

E kiemelkedő események mind igazolják az esperesi vizitáció azon megállapítását, hogy »dicséretesen folynak a dolgok.«

Közel száz esztendeje, hogy superintendensi (püspöki) vizigálat a dunamelléki egyházkerületben nem volt. Ennek oka nem a mulasztásban, hanem az idők körülményeiben kereshető. A XVIII. század elején hazafi harcolt hazafi ellen, akkor »a házból kimenni veszedelem nélkül nem lehetett.« »Felváltotta ezt a gonoszt a Nemzetünket 1737-től fogva 1740-ig pusztított dögghalál...« »Ennek a dögös mirigynek megszűnése után 1743-ban, az akkori Nagyemlékezetű Superintendens Helmetzi István magát a Vizitációhoz előkészítette; azonban... a Canonica Visitatio egy átalílyában megtiltatott, Királyi Parantsolat által, a Protestans Lelki Pásztorok a Keresztység dolgában, — de a mi majd itt meg nem állott, — a R. Catholikus Püspökök Vizitációja alá vettettek. Ebben a szomorú állapotban voltak Ekklesiáink 1790/91-ik esztendeig, melly esztendő Vallásunk szabadságát ugyan nagy részint hejre állítván, a Canonica visitatiót is szabadossá tette. De éppen ez az esztendő kezdette mutogatni Európának tsak nem minden

Országában a Hada kozásnak azokat a veszedelmes tüzeit, melyek 25 esztendeig dühösködvén, a legjobb intézeteket és igyekezeteket éppen annyi esztendeig gátolták, míg végre az elmúlt 1815-ik esztendőben az Európai Szövetséges Fejedelmek kezeik eloltották.

E nagy okok, — melyeket püspöki körlevelében Báthory Gábor így felsorolt, — megszűntek, ezért elvégezte, hogy pünkösöd után megindul az egyházak vizsgálására. Kezdi a munkát Vértésalján.

»Hogy pedig a Vizitáció munkája mind könnyíttessék, mind rövidebb idő alatt véghez mehessen, Nagytiszteletű s Tiszteletes Uraimék az idekapcsolt táblán feljegyzett obiectumok alatt lévő kérdésekre feleletjeiket írásba feltegyék, úgy a magok és Oskola Tanítók salláriumát is a praescribált mód szerint elkészítsék...«

A püspöki kívánságnak eleget tettek. Lelkipásztor a kívánt visitationalis pontokra írásba foglalt feleletét megadta. De egyházunk irataiban, jegyzőkönyveiben ennek másolata nem maradt meg. Biczó Pál az egyházkerület levéltárában levő példányt lemásolta. Ebből az egyház jövedelmeire vonatkozó részt korfestő voltáért ide jegyezzük. »Jövedelme az ekklesiának im ez: 3 kút-főből vagy, tudni. a perselyből, — a hiveknek önként való adományából — és a lélekbuza maradékjából, melyek közül az első esztendőnként mintegy 70 forintra megy, a 2-ik régenté sok volt, a mostani mostoha esztendőkben pedig szemlátomást megcsökkent, sőt csaknem egészen elenyészett. A 3-ik pediglen mintegy 40. mérő buzát teszen esztendőnként. Ezek közül egyiket sem lehet nevelni extensive, nem mitőlünk függvén egyiknek is mértéke, hanem lehetne intensive, ha tudniillik minden költség nem támasztatnék a közkasszára, hanem p. o. a konventionalis fa ára, mely ezt a kasszát minden esztendőben szemlátomást megrántja, magok között a hallgatók közt repartíaltatnék oly módon, mint a szomszéd ekklesiákban is szokásban van. Így lehetne fizettetni valamit azokkal is, kik fát se nem vágják, se nem hordják, kik a szántásokról, takarodásokról, aratásról stb. elmaradnak, még pedig habitualiter elmaradnak, így gondolkodván, hogy valamint máskor, úgy most is véghez megy a munkálat ő náluk nélkül is, mely minekutánna véghez ment, ők azért, hogy a munkán meg nem jelentek, sem meg nem büntettetnek, sem még csak meg sem ítetnek. Mennyire ellenkezik ez az igazsággal és jó renddel. Mindnyájan látják és panaszzolják: de csak azért, hogy még eddig nem volt szokásban, ennek a rossznak valami büntetés által eleit venni nem akarják. Így kell fájdalmasan panaszkodni a felett, hogy van ugyan organisált presbitérium, de az a maga rendeltetését nem a jó rendnek felállításában vagy az ekklesia jövedelmeinek lehető szaporításában, hanem csak a költségnek kimélésében tartja, abban, hogy ne építsen, vagy minél ol-

csóbban és hitványabban építsen a prédikátor, — abban, hogy ha mi jót emez javasol; abban vele meg ne egyezen, hanem annak hathatósan ellentmondjon; valamint abban, hogy minden csak a régi rendben maradjon, valami újabb és jobb pedig annak helyébe föl ne állhasson. Vajmi sokszor műveljük e miatt az engedetlenség miatt a munkát nem örömmel, hanem bánattal.»

A püspök látogatást Jeremiás így jegyzi fel.

»1816. Juni. 21. A Fő Tiszt. Püspöki Visitatio véghez ment, melynek ceremoniája volt a Fő Atyáknak a határtól fogva Lovasok által ki vont fegyver és lövöldözések közt lett kísértetések és egy derék ebéddel lett megvendégeltetések. — Valósága volt a feltett kérdésekre írásba tett feleletek felolvastatása, a mi hibák feladattak, azoknak orvosoltatása felől lett ajánlás, nevezetesen a Templomnak keresztbe leendő megnagyobbíttatása, a dékányi fundus árokkal leendő felkerítése, a kamarának és kertnek építése, a Predikátornak, mikor kívánja, a szomszéd helyekre Vorsponton való vitelére. Ezeket az előjárók mind megajánlották. Ha a következés megfelelő az ígéretnek? az idő fogja megmutatni. Egyéb-aránt tellyes Megelégedéssel mentek el tőlünk a Fő Atyák és a mondott mód szerint elkísértettek Pákozdig.»

Eddig Jeremiás idejéből az egyházi élet szép oldalát láttuk. De Jeremiás a másik oldaláról is hű képet festett feljegyzéseiben. Ezek feltárására is szükség van, mert csak így tanulhatunk a multból és így kerülhetjük el a régi hibák megismétlődését.

Többször előfordult 1807-től kezdve, hogy a község csádés, rossz szénával fizette ki a javadalmasakat. Lelkész ezt panasolta az Uraságnak, ki elrendelte a bírónak, hogy ezután a javadalmas szabad választás szerint, jó szénával elégíttessék ki.

»1809. szept. 4. az ekklesiái gyűlésben előjövén az a tetemes panasz, mely szerint a szántás-vetés terhének hordozásában sok egyenetlenség tapasztaltattak a köz nép között úgy, hogy sok hideg halgatók, noha vonós marhájuk van, egész esztendőkön által sem jelennek meg, egyszer is az ő ekéikkel a szántásra: végeztetett, hogy ezután a ki a szántáson elegendő ok nélkül meg nem jelenik, egy forintig megzalogoltatik; aki pedig a gyalog, vagy lovas emberek közül akármi ekklesiái dologra parantsoltatván, magát vonogatja minden kerülőben 10 garasra büntettetik.»

Az 1811-ik évről ez van feljegyezve:

»Februárius elein a sok halgatások után, mely a mostani Kurátorok szokott módja, az öllfa tsak ugyan megvágattatott és haza hordattatott. Egy felől azt a jót tették a Halgatók, hogy a Méltóságos Grófnétól a Predikátornak ajándékoztattott 2 öll fát megvágták és hazahozták. De más felől azt a tetemes kárt tették a Kurátorok, hogy nem tsak róse forma vékony fát vágattak, hanem még többnyire 4 felé is elverették mely által a vékonyság

és az ölbe levő sok lyukak szaporodván, nem kevés kárt tettek a Prédikátornak. Híjjába terjesztetem ennek a kárnak jóvátevését a Elöljáróság eleibe azon 2 öl által, melyet a 10. erdei öl itthon szaporított, noha a rövidséget mind megismerték: de kérésemet nem teljesítették. Hasonló és még szívfájdalmasabb érzéketlenségét tapasztaltam az Elöljáróságnak, amidőn eleikbe terjesztvén, hogy téli időben mely alkalmatlan és egészségtelen a tsendesség és magánosság nélkül szűkölködő Prédikátornak a szűk és setét tseléd szobában lakni; azonban az első nagy házat fűtteni fával, költséges, de mint vendég és így tsinos szobával ezt tselekedni káros is lévén: építenének fellyülről a tseléd szobából benyiló egy téli Muzeomotskát; ő kerre is tellyességgel rá nem álltak, ezt vetvén okúl, hogy így az épület elcsufíttatnék, hanem inkább a kamarát tennék ilyen benyilóvá, kamarát pedig az udvarra építenének valahol. Erre pedig én nem accedáltam. Átaljában szomorú dolog az Ő építéstől való idegenkedések és minden jó tanács ellen való engedetlenségek. Így p. o. minden okoskodással sem vehettem rá őket, hogy azokkal a több mint 50. gazdák-kal, akik a fát sem nem vágták, sem nem hozták, valamit fizetessenek: sem arra, hogy a szántás és egyéb ekklézsiái munkákból elmaradandók valami pénzbeli büntetés alá vesszenek. A hibát minden megesmeri és panaszolja: de orvosolni senki sem akarja. Ki ne mivelné itt bánattal a munkát?!«

A temetői legeltetés meggátlására az Urszék rendelete szerint aki a temető árkot bármi okból megmássza 5 forintra, aki állatját oda behajtja 32. pálcára büntetik. Ennek őrzésére temető-őrt állítottak. A Superintendentia (Püspökség) 1812-ben elrendelte, hogy a belső személyek fizetését új pénzzel számítsák. Ugyanis a régi bankó cédulák értéke ötödére szállíttatott le, ezt sok helyen figyelmen kívül hagyták. Pátkán is ezt tették. A lelkész feles megegyezést ajánlott, de nem fogadták el. Így az esperesi vizitációkor a teljes fizetést kellett kifizetni új váltópénzben.

A községi előljáróság is többször hatalmaskodott. Így 1912. nyarán, mikor »az aratást azon napon, melyre ki publikáltatott, noha a nép talpon állott, véghez menni nem engedték, csak az okon, hogy nekik a Curátorok előre nem jelentették szándék-jokat.« A templomi hirdetést, amelyet ők is hallottak, semmibe vették.

A faügyre nézve 1815-ben »a Prédikátor előterjesztette, mely illetlen az Ekklesiának a fa dolgában a Prédikátoron nyerekedni.« »Meghatározatott: hogy ezután a fa akárhogy rakatik, itthon se legyen több, mint az erdőn volt, ...hanem annyiban adja azt az Ekklesia amennyiben veszi azt az Uraságtól.«

E felsorolásokból látszik, hogy nem volt könnyű dolog az Ekklesia vezetése. A presbitérium sokszor elzárkozott és nem fogadta el vezetője tanácsát. A kicsinyesség, a fősvényesség, a rossz

indulat szunnyadó állapotából életre kapott. Ha nem történt is meg a vetések lelegettetése, mint Hollósy idejében, a temető és az alsó rét közpréda maradt.

A szennyes erkölcsi életükért megbüntetett emberek ellenséges érzülettel viseltettek lelkipásztorokkal szemben. A földek megművelésénél is sok hiba állt elő. Sokan távol tartották magukat az egyházi közmunkáktól. Ezeket nem merte a presbitérium megbüntetni, mert félt a velejáró következményektől.

Ezt a helyzetet mérgesítette el az Énekes-könyv bevezetése ügye. A négy református Superintendentia 1812-ben Debrecenben új református énekeskönyvet adott ki. Ennek bevezetése sok helyen felfordulást okozott. Pátkán 1814-ben a templomi botrány úgy maradt el, hogy kántorokat, diktálókat választottak. Ezek diktálására egy pár hónapig énekelték az új énekeket, de azután elhagyták, mert a szomszédos községekben sem énekeltek. Az 1820-ik évben, Tökön tartott traktusi gyűlés elrendelte az új énekeskönyv beszerzését és az 1821-ik év elejével annak minden helyen való használatát. Az ellenőrzést az esperesi vizitációra bízta. Kimondták, hogy a kötelesség nem teljesítő egyházak előjárói a Fő (Generale) Consistorium elé fognak állíttatni. E rendeletre elővették az új énekeskönyvet. Ment az éneklés diktálás nélkül 1—2 vasárnapon. De december 10-én kitört a botrány. Sokan kimentek a templomból. Sokan azt kiáltva, hogy nekik az új ének nem kell, egy régi adventi énekbe kezdtek és azt végig énekeltek. A megzavart, kedvetlenül elvégzett istentisztelet után az esetet Jeremiás jelentette az esperesnek. Erre az istentisztelettartás mindaddig beszünttetett, míg az előjárók felelősséget nem vállalnak a botránymentességért. A főszolgabíró is kijött hat vármegyei katonával. A főbíró a parochia udvarán összegyűjtött néphez intőleg szólt. Békességre, engedelmességre hívta fel őket. Mivel a jelen voltak »magokat minden jóra ajánlották, elment békével, kemény büntetéssel megfenyegetvén azokat, akik még valami lármát indítanak a templomban. A karácsonyi ünnepeken »zugások és félreéneklések tapasztaltak« a karzatokon. A további esetleges botrány meggátlására az ének diktálás újra behozatott. A helyzet azonban nem csillapodott. Az Uraság, — kiküldöttje által — azzal fenyegette meg őket, hogy a pártos jobbágyokat a községből »kibecsülteti.« Erre még nagyobb kavarodás lett. Most már a dühösség nem az énekeskönyv, hanem az azt behozó lelkész ellen fordult. Vádjaikat írásba téve elmentek Baracskára Kazay István traktus kurátorhoz. Ott Kazay megértette velük, hogy az énekeskönyvet mindenképpen be kell vezetni, még ha a lelkész elmegy is, de az új énekeskönyvnek maradni kell. E felvilágosítás után lecsendesedve megváltozott hangulatban haza jöttek; itthon engedelmet kértek lelkészüktől és »hűségre ajánlották magukat.«

Jeremiás boldogan megbocsátott. Minden személyes sérelmét elfeledte. Örvendett, hogy végre győzött az énekeskönyv ügye. Következő vasárnap a Baracskán voltak elbeszéltek a templomi gyülekezetben a történeteket és arra kérték mindenkit, hogy ezután se a könyv, se a lelkész ellen senki se szóljon. Ettől kezdve az új énekeket diktálva, békével énekelték. Lelkész kérésére a főbíró is megbocsátott minden botránkoztatónak, — így a békesség helyre állott.

Ez a béke azonban csak látszólagos volt.

Az 1820-ik évről az esperesi vizitáció ezt az egy mondatot jegyezte fel: »Pátkán hamis emberek laknak.«

Az 1821-ik év eseményein kiütközik, hogy a békességfogadás nem volt általános. Trágyát a parochiális földre nem hordtak azok, akik az új énekeskönyvre bosszankodtak. Az esketési díj és a krumplis kert kapáltatása miatt is »köttözködtek,« az új istálló építését pedig egyenesen elvetették.

Husvét előtt néhányan azt kérték a traktustól, hogy régi éneket énekelhessenek az ünnepeken. Az engedélyt azzal kapták meg, ha ők is éneklük az új énekeket, amikor az előjön.

A május végén tartott főconsistoriumi gyűlésen az új énekeskönyv használatát minden egyháznak szigorúan elrendelték. A cél könnyebb eléréséért egy forintra csökkentik a könyv árát, a prédikátoroknak pedig kötelességükké teszik, hogy az új énekeskönyv felől levő balvélekedéseket oszlassák el prédikálásuk által. A könyv közönségesebbé tételéért a diktálást eltiltották. E rendelkezésnek Pátkán elégtételt. A nagy munkaidő multával, a rossz szüret után, a hosszú téli estéken ismét előhozták az énekeskönyv ügyét. Az elégedetlenkedők tanácsában megszületett egy névtelen levél, melyet bedobtak a lelkipásztor udvarába. Ebben azzal fenyegették meg őt, hogy vagy megölik, vagy felgyújtják, ha az új könyvet használtatja.

Az énekeltetést abbahagyták és jelentették a Püspök úrnak.

Tőle az a válasz jött, hogy büntetés terhe mellett a belső személyek csak az új könyvből énekeltehetnek, az előjárók pedig jelentsék a templomi rendzavarást a vármegyéhez, ha pedig ezt elmulasztanak, akkor ők ülik meg a fejevári tömlőcöt kötelesség mulasztásukért. E püspöki leiratot az esperesi vizitáció felolvasta az előjárók előtt, kik azt tudomásul vették és »deklarálták a a Prédikátor jelenlétében, hogy annak személye ellen semmi panaszkodás nincs.« »A következő vasárnap viszont zugás lett, a templomból N. N. ki is jött, még se adtak be senkit.« A hasonló csatát vívó, pártos csákváriakra néznek, kik szembeszálltak a püspöki levelet felolvasó egyházlátogatókkal és azóta se énekelnek új éneket. »Mert a pátkai nyakas nép semmit se ad az okoskodásra, — az ittvaló gyáva Előjárók hideg emberek, senkit nem büntetnek, még ha részegen jó is a Templomba, mint közelebb

V. A., meg sem intetik. Általában a nép azt mutatja magaviseletével, hogy az ő életének regulája nem az Isten, vagy a törvényes Felsőség parancsolatja, hanem a csákváriak rossz példája.»

»1822. február 19-én virradóra a rektori házat (még annak lakói éjszaka lakodalomba voltak) valami gaz emberek felvérével, elvittek 25 fr. rézpénzt és egy borotvát. Még eddig minden nyomozás után is a Latrok ki nem tudódtak.»

Ilyen előzmények után jött el a húsvét ünnepe, melyen teljes erővel kitört a botrány. Az esetet a Fő consistoriumhoz a traktus a következőkben jelentette: »Az a szomorú eset történt ezen Vértessallyai Traktusban, hogy a Pátkai Ekklesia régi nyakassága szerint mind eddig újjat huzván a maga Lelki Pásztorával Tiszteletes Jeremiás Sámuel Urral az új énekes könyv dolgában; a közelebb múlt húsvéti ünnepek első napján Communió felett ismét botrányoztató lármát csinált a Templomban, mely miatt az ollyat soha nem látott újj Rektor a Templomból kijött és csak alig lehetett megtartatni, hogy a Pápai Collégiumba, amellyből kijött, újra vissza ne menjen és az Ekklesiát végképpen oda ne hadja. — A T. Predikátor pedig elfáradván már az effélékben és kivált előtte tartván azt, hogy egy igen motskolódó levélnek az udvarába való bevetése által az előtt egy néhány napokkal halállal és felgyújtással megfenyegettetett: a maga tulajdon bátorságáért a Pátkán Április hó 16-dik és 17-dik napjain tartatott Úr Székére feladta ezen dolgot, a honnét a nemesek közül némelyek Fejér várra bé küldettek, a nemtelenek közül pedig a vétkebbe testi büntetés rendeltetett,... a csúfosan megúgált újj énekes könyv miatt a Templomban elkövetett sok rendbéli botrányoztató lármáikért. Ezen megfogattatoknak bűnös társai néki mérgesedvén, az Úr Székét követett éjszaka a Tiszteletes Úr prэшházát felgyújtották és ez által annak mint egy hatszáz forintokra menő kárt tettek. Ezek miatt kéntelen lévén elidegenedni tőlük, a T. Predikátor arra határozta magát, hogy a halállal való fenyegetődzés is rajta bé ne tellyesedjen és hogy ezektől a rossz emberektől szabadulhasson, a maga nagy kárával is kérje a Traktustól Pátkáról lehető elmozdítását.» Erre az 1822. május 6—8. napjain Pécelen tartott fő consistoriumi gyűlés a következőképpen intézkedik: »a Pátkai Ekklesiának büntetésül Vajszlóból kellett hozni Predikátort t. i. T. Gál Sándort: T. Jeremiás Sámuel úr pedig Pátkáról Sárkeresztúrhoz állítótetett, a hová szorult állapotába, maga is kéredzett...»

Az elköltözés hamar megtörtént. Még azon év őszén Jeremiás eljött szüretelni Pátkára. A pátkaiak, hogy a Pátkára jövés útját elvágják, házasságtöréssel gyanúsították meg és ezt a sárkereszturiaknak tudomására adták. A sárkereszturiak bejelentették lelkészüket a traktusi consistoriumnak; ez kárhoztató ítéletet nem hozott ellene, de azt ajánlotta Jeremiásnak, hogy adja el szőlőjét

és többet Pátkára ne menjen. Jeremiás ennek nemcsak eleget tett, hanem még arra is kérte a Püspök urat, hogy helyezze át más egyházmegyébe. Így ment el Kölkedre Baranyába és onnan Vajszlóba, ahol meghalt 1843-ban.

Jeremiásnak felesége Nemes Nagy Eva volt. Pátkán született gyermekeik: Sámuel szül. 1807. aug. 27., Mária szül. 1808. dec. 2., Dániel szül. 1810. jan. 4-én, meghalt 1810. ápr. 19-én; Therésia szül. 1811. máj. 27-én, meghalt 1812. ápr. 6-án; Therésia szül. 1813. jún. 3., Lajos szül. 1815. ápril. 24-én, Sarlotta szül. 1816. nov. 21-én, Johanna szül. 1818. ápr. 28-án, meghalt 1818. aug. 8-án.

Jeremiás Sámuel kiváló készülségű lekipásztor volt. Értékes könyvtárát dícsérettel emlegették. Baranyában egyházmegyei tanácsbírói és egyházkerületi tanácsbírói tisztséget is viselt. Pátkai tevékenysége égő, szép szolgálat volt. Eleinte lelkesedtek érte, hallgattak rá, ezalatt az egyházi élet szép és dícséretes volt. Máshová való áthelyezését többször megakadályozták. Később elfordultak tőle, mert hibáikat nem nézte el, és nem engedte magát javadalmában megkárosíttatni. Presbiterei ingadozók, félénkek voltak, kik nem mertek a lekipásztoruk által megmutatott úton haladni. Az tűnik ki az akkori pátkai életből, hogy a zavartkeltő, izgága emberek ellen nem mertek a presbiterek állást foglalni. Lelkészüket magára hagyták, így úgy látszott, hogy Pátkán akkor nem is volt meg értő, kötelességteljesítő ember. Mindenki a maga bőrét féltette. Félték a megtorlástól, a gyújtogatástól, emiatt gyáván sunyítottak. Az elégedetlenkedők pedig eszközeikben nem válogatva, megfélemlítéssel dolgoztak, legyőzték a félénk, gyáva jóindulatúakat és elérték céljukat. Látszólag a vesztes fél, az áldozat a lekipásztor volt; valóságban a gyülekezet.

Jeremiás Sámuel irodalmi téren is munkálkodott. Vörösmarty Mihály szerkesztésében kiadott »Tudományos Gyűjtemény« 1830-ik évfolyamában 42 oldalon megjelent egy értekezése; ennek címe; »Az ember boldogságának feltételei.« Ezen értekezésnek ide jegyzett befejező része szolgáljon követésre méltó emlékül ma is, minden olvasónak!

»A boldogság nem külső, hanem belső dolog, mellynek feltételei a teljesített kötelesség szent érzése, a megelégedés, a természetel való társalkodás, a mértékletesség, a magára való figyelmeztetés, a felejtési tudás és végre az álom és reménység. Ezeket szerezze meg, ezeket vegye munkába a mi boldogságot szomjúhozó szívünk! így annyi boldogságnak forrásává leszen az, a mennyi e mi mostani helyheztetésünkhöz illő és felfogható. — Ne ütközzünk meg abban, hogy itt nints sokszor egyarányúság a virtus és boldogság között: mert hiszen éppen ezen egyarányúság helyrehozásának általános szükségessége az, ami, valamiképpen csak okos természetünket meg nem tagadjuk, ellene állhatatlanul vonszol bennünket egy mindentudó, mindenható és szent fővalóságnak

felvételére (postulására), ki egy más életben, mely a halál után várakozik reánk, megfizet kinek kinek az Ő cselekedetei szerint, akiben való hit, hogy boldoggá tégyen minden jó szívű olvasót: szívesen kívánja. Jeremiás Sámuel.«

Várallyai Gaál Sándor.

Született 1788-ban Dunavecshén. Tanult Kecskeméten és Debrecenben. 1808-ban Nagyharsányba ment akadémikus rektornak, onnan Csurgóra tanárnak. Rendes lelkész volt Bissén, majd Vajszlón Baranyában. Jeremiás Sámuel helyére, a pátkai-egyház büntetésére helyezték Vajszlóról Pátkára 1822-ben. Azért volt ez büntetés, mert az akkori közlekedési viszonyok közt sokba került az elköltöztetés.

A pátkai gyülekezet szerette lelkipásztorát és hallgatott szavára. Amíg hallgatott rá, addig az egyház külső és belső építésében sok szép elgondolás, terv valósult meg. Ezek között legelső volt időrendben és méretében a templom közepén való kibővítése. Már Jeremiás Sámuel szép összeget gyűjtött össze erre, ezt az összeget Gaál annyira növelte, hogy a kibővítés megvalósulhatott. A gyűjtést több irányba indította be. Voltak, akik bizonyos mennyiségű kő fejtésére vállalkoztak, mások gabonát és pénzt adakoztak. Minden adomány fel van jegyezve az egyház számadási könyvében. Az összeggyűjtött összeg 2000 forintot tett ki, ez nem lévén elég, a zámolyi egyháztól 600 forint kölcsönt vettek. Mikor így a fedezet biztosítva lett, 1824-ben benyújtotta az egyház kérését az egyházmegyéhez. A kéréshez mellékelve volt az építésre vállalkozó móri építőmesterek tervrajza és költségvetése. A jóváhagyás után elkészült a templom 1824. évben 2243 forint költséggel. A bővítés a régi templom déli falának közepén történt, öt ölnyi hosszúságban, négy ölnyi szélességben. Az így épített rész erős bolthajtással alsó és karzati részre osztatott. Alul a középidéjű férfiak és asszonyok, felül a rektor, a kántorok és az iskolás gyermekek kaptak helyet. Ugyanakkor újra festették 160 forint költséggel a padok, a karzatok elejét, és a katedrát.

Más említésre méltó események: 1824-ben a fiú iskolát meghosszabbították harmadfél öllel. A kurátorok fizetését egy pár új csizmában és egyházi adójuk elengedésében állapították meg. 1825-ben istálót építettek a lelkéshi udvaron. 1829-ben az egyházmegyei gyűlés Pátkán ülésezett. 1830-ban épült a ma is fennálló harangozó lakás, melynek hátsó szobájában lakott az egyház bábája. 1831-ben kutatók ástak a régi harangozó ház helyén, a kút ma is megvan, jó vizét nagyon sokan hordják. 1832-ben a templom mellett a lelkész kertjét bekerítették és toronyórát készítettek, melynek felállítási költségéhez a hívek is hozzájárultak 719 fr. 48 kr. adománnyal. 1834-ben a templom hosszanti fedelét újra zsindelyezték, ugyanakkor a templom falára egy napórát is készítettek.

Gál Sándor alatt az egyház nemcsak megszabadult az építésekől folyó terhektől, hanem a helyes vezetés és egyetértés következtében anyagilag úgy megerősödött, hogy kölcsönre kiadott pénze is volt. A szépen folyó egyházi munkának sokszor meggátolói voltak a tanítók. Hiába való volt a lekipásztor minden építő törekvése, ha a tanítók azzal ellentétesen viselkedtek. Sok baj volt a tanítók kötelesség mulasztása és botrányos, részegeskedő élete miatt. A rövid időre ide helyezett rektorok és praeceptorok ittletük idejét nem a kötelesség teljesítésében, hanem mulatozásban, könnyű örömeikben élték ki. Ezt Gaál tétlenül nem nézhette, mert lelkiismeretes ember volt. Megdorgálta a rektort. A rektor pedig fellázította a gyülekezetet a lekipásztor ellen, kilenc pontból álló feljelentést téve ellene. A harcban a gyülekezet két részre szakadt. A súlytalanabb rész a rektor pártján volt. »De a szelídebb érzésű és jobb gondolkozású Tagok is elől állottak és mind szóval, mind bényujtott irományokkal megbizonyították, mely nehezen esik nekik az Ekklesia békességének az ellenfél által való megzavartatása, a Tiszteletes Úr becsületének sértegetése, s megkérték a N. T. Egyházi Tanácsot, a kölcsönös békességnek eszközzésére és az ekklesia megzavart csendességének helyreállítására.«

Az egyházmegyei gyűlés 1836. április 12-én a következő végzést hozta: T. Gaál Sándor úr hathatósan megintetett: »hogy a Lelkipásztori bölcsesség reguláit mindenkor szeme előtt tartsa. Mellyekre midőn a Tiszt. Úr magát minden csendességgel ajánlotta; ugyan ez alkalommal a Ekklesia követinek képében, az egész gyülekezet keményen megdorgáltatván meg parancsoltatott, hogy minden zenebonáskodástól magát megójjá, a T. L. Pásztort becsületében és csendességében ne háborgassa; magok között is pedig a kölcsönös békességet és szeretetet keresztyéni türelemmel eszközöljék, növeljék, öregbítsék. A Rektor is pedig Tőkési Sigmond, ki az ő Tanítói Hivatalának nem egész ügyességgel való folytatása miatt, nememűképpen oka lett a következő kedvetlenségeknek, érdeme szerint megfenyíttetni rendeltetett, a T. L. Pásztora eránt tartozó engedelmességre, tiszteletre, Hivatalának szorgalmasabb folytatására, az elmozdittatásnak feltétele alatt is köteleztetett.«

Ezután sem javult a helyzet. Ezt mutatja az 1837. évi ápr. 11—12-én tartott egyházmegyei gyűlés következő határozata: »A Pátkai Ref. Ekklesiában, a N. T. Egyházi Tanácsnak minden lehető törvényes és kegyes módok elkövetése mellett is, a kívánt békességet más úton lehetetlen lévén eszközölni, mint az eddig volt L. Pásztorának T. Gaál Sándor urnak illendő csere által való változtatásával. Végeztetett: T. Gaál Sándor Ur Velentzére által tétetik, T. Hollósy Filep Ádám Úr pedig eddig volt Velentzei L. Pásztor, bár ezen cserét a Nagy Tiszt. Tanács előtt le kérte

volna is, mind az által Pátkára rendeltetett. Amely Végzésben a Pátkai Ekklesiának eddig két részre hasonlott jelen volt tagjai is közösen megnyugodtak, és a N. T. Egyházi Tanács kegyes rendelkezését és Atyáskodását nagy indulattal fogadták és köszönték.»

Gaál Sándor felesége: Kováts Susánna, néhai Fekete János özvegye, esketési idejük: 1823. nov. 17. Pátkán született gyermekeik: Mária szül. 1824. aug. 30-án; Johanna szül. 1826. július 22-én; Lajos szül. 1828. dec. 16-án; Rozália szül. 1832. nov. 11-én.

Gaál Sándor később Velencéről Abára ment lelkipásztornak, ott halt meg 1858-ban.

Gaál kiváló képzettségű ember volt, nagy előszeretettel foglalkozott a történelemmel, nagy kedvelője volt a magyar irodalomnak. Lelkipásztori hivatását nagyon komolyan vette. Gondja volt az egyházi fegyelem helyes gyakorlására és az iskolai munka ellenőrzésére. Ebből támadt a baj, melynek hordozója egyedül csak Ő volt. Így szomorúan megállapíthatjuk, hogy munkája a lelki élet emelése terén eredménytelen maradt, mert gyülekezete a rektor hibáinak pártolásával elvesztette ítélő képességét. Ismét az tűnt ki, hogy Pátka megemésztett egy lelkipásztort, — kinek buzgó 15 éves szolgálata hiábavaló volt, kárba veszett.

Ifj. Hollósy Filep Ádám.

Tiszt. Tudós Nemes Hollósy Filep Ádám és Nemes Kiss Eszter fia: Ádám, született Pátkán, 1783. június 11-én. Tanult Pátkán, azután Tatán két évig, Kotson három évig, Kecskeméten két évig. 1801-ben ment Debrecenbe »midőn az a fatális gyulladás lett tavasszal, mely 2. templomot is és a Collegiúmot s minden professori házat, ezer, meg ezer házakat megemésztett.« Hét évig tanult ott. 1807-ben Gergely napján Nagyrábéba ment rektoriára, ott szolgált mindenki meglegedésére 1811. év Gergely napjáig. Innen külföldi tanulmány útra készült, de »az akkori zavaros s háborús frantzia világ miatt csak Pozsonyban s Bétsben tehetett tapasztalást többekkel együtt.«

Hazajöve Zámolyon volt kápján 1812-ben, 1813-ban Sukoróra ment lelkipásztornak, ott működött hét évig. 1820-ban sárkereszturi, 1822-ben velencei lelkipásztor lett, hol 15 évet töltött szeretetben, megbecsülésben. Mint ahogy Hollósy feljegyezte: »ugyanott elhunyt Édes Atyám temetőjébe, sirjába kíváncsoztam, de az Isteni Gondviselés, gondolatomon s reményemen kívül Nagyérdemű kegyes Elöljáróimat... arra indította, hogy kedvezésből s erántam való jó indulatból viseltetvén: a Pátkai Ref. Ekklesiába menjek által, hol azelőtt 42. esztendőkkal Édes Atyám közel 17. esztendeig mint buzgó lelkű Predikátor nagy haszonnal forgolódott. Mit végezett a Mennyei Atya sorsom felől, valamint a leirt s fent említett futását, folyását életemnek nem tudtam előre, hanem az Élő Igaz Istenre bízam; úgy ezután is Ő Szent Fel-

ségét kérem, hogy vezérelylen, tanítson, oktasson mind utolsó elpihenésemig.«

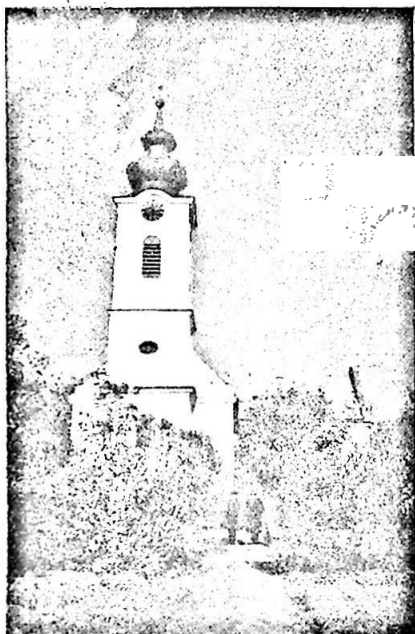
Ifj. Hollósy Filep Adám 1837. május elején foglalta el pátkai állását. Fizetését, az ő személyére nézve megjavították 50 mérő árpával; ezenkívül minden gazdaember egy-két kocsi trágyát köteles saját udvarából a lelkészi földekre vinni. A rektori díjlevélen is történt változtatás. 1812. évtől a következő fizetést adták: Coquia helyett 100 rh. forint, ismét e helyett 10 mérő buza. 25 rh. forint készpénz fizetés. Buza 20 mérő. Faggyú 10 font. Három kalkaturában 10—10 pozs. mérő alá való föld, melyet az ekklezsia szántat, arattat, behordat. Kender és Káposzta földjét is az ekklezsia szántatja. Egy boglyára való fű mutattatik ki a falu réjtjén, de a melynek betakarittatásáról maga gondoskodik. Van 2 1/2 mérő alá való réti földje, maga munkáltatja. Minden iskolás gyermektől 1/2 mérő zab, mely évenként legalább 70 mérőre megy, — továbbá csirke, fűtő gyertya pénz 7 kr. Szüretkor bor kollekta, amely rámegy 25—30 akóra. Predikációs halottól 25 kr., énekszéstől 15 kr., búcsúztatásért külön 2 frt. 1822-ben változott a díjlevél: Coquia pénz 50 frt, buza 10 mérő. Télen a preceptorral tartás a helységből. Hollósy idejében a sok bajt okozó coquiát, — sor kosztolást eltörölték, e helyett a rektor 120 váltóforinttal és 10 pozsonyi mérő búzával kárpótoltatott, de a preceptor kosztolását köteles volt ellátni, úgyszintén a két iskola-terem fűtését is.

1838-ban »az asszony sereg és leányok adakozásából« egy veres damasztból való nagy urasztali terítő szereztetett be. 141 váltóforint és 43 kr. összeggel. »1840. ápr. 24-én Alföldi István a maga költségén készített egy Halotti szönyeget (Koporsó takarót); került mintegy 33. váltó forintba.«

1840-ben zavargás volt a presbiteri választások miatt. Ugyanis a meghalt, vagy eltávozott presbiterek helyét a presbitérium töltötte be superint. határozat szerint. Így történt Pátkán is. De a presbiterek esküvételekor »a templomban felszólalni bátorkodtak, hogy mivel a presbiterek nem a Néptől választattak közönségesen: tehát nem ismerik el azokat, kik most megtétettek.« A fel-
esketés nem történt meg. Az esetet bejelentették az Esperesnek, ki két deputatust küldött ki, »kik ezt a zavart letsendesítnék, s az egész dolgot orvosolnák.« A kiküldöttek úgy intézkedtek, hogy a választást a presbiterek végzik a templomban, vagy parochián, jelen lehetnek a népből 10—12. értelmesebb ember is, de csak mint csendes szemlélők, »nem pedig, rendelkezők.« A választáskor azonban olyanok is jelentek meg, akiket nem hívtak oda, de a presbitérium a békesség kedvéért azokat megszenvedte, nem küldte el. A választásnál mindig figyelembe vették, hogy a presbiterek és kurátorok feles számmal választassanak a nemesi és nem nemesi rendből.

Később azért zúgolódtak, hogy az egyházi számadásokat csak a presbiterium vizsgálta meg. Itt is az az intézkedés történt, mint a választásnál; csendes szemlélőnek 10—12 becsületes embert meghívtak a számadások tárgyalásakor.

Az 1843-ik évben a megrongált toronyfödél kijavításának, vagy újra építésének ügye foglalkoztatta nemcsak a presbiteriumot,

A pátkai ref. templom.

hanem az egész népet. Egyhangúlag elhatározták, hogy a régi kúp alakú igénytelen fedelet lebontják és sugar szép formájú tornyot építtetnek. Megalkudtak Seth József székesfehérvári mesterrel 650 váltóforintban. »Oly feltétellel, hogy semmi-féle materiáról nekünk nem szükség gondoskodnunk, mind a Torony felépítése, azon formára (melly nálunk Reisz.-van) annak festése jó féle zöld festéssel stb. ki van alkudva. Csupán a kőmivesi munkát tétetni külön az Ekklesia tartozik és még 12 kotsi, vagy székér fenyő deszka, sindely terhet vállalt magára az Ekklesia, hogy Adonyból haza hoz, valamint Fejérvárról a kész munkát ide szállítani tartozik.« Az építkezésre 600 váltóforint kölcsönt vett fel az egyház,

az egyházmegyei pénztárból. A hivek önkénytes adakozásából a tartozást még azon év őszén kifizette.

1843. június 22-én lebontották a régi toronytetőt, melynek gömbjében a következő felirat volt: »Az Isten Háza építtetett 1785-ben. Torony 1786-ban. Amaz Osváth István és Bodatz János kurátorságában, Dávid István... bíróságában. Emesz pedig Oláh Miklós és Veres István kurátorságában. Templomot ... móri kőmives, tetejét ... Izmindi György ... Péter, Toronytetejét Fejérvári ács Farok Károly. A templom fundamentomában, mely Dél...felől vagy a szegleten letéve meg van írva egész pátkai lakosok neve avval, amit ígértek. Legtöbbet adott Csergei János 200. for. Feljegyezte Ns. Hollósy Ádám, akkor 10. éves predikátor.«

1843. június 25-én a gombot sok ember jelenlétében, feltették. A gombnak belső üregébe betették a régi gömbből »kivett jegyzések párját és a mostan iratott emlékirást.«

Az emlékirás szövege:

»A pátkai reform. szent Ecclesia Elöljáróinak búzgó intézkedések, de az egész gyülekezet megegyezése s jóváhagyása mellett a mostani kőtoronynak romladozott egész teteje helyett (a mely 1786-ban a kőrakással együtt építettett) újonnan lehető építésére határozat tétetett. A minthogy ezen szándéka Isten kegyelme, segedelme által végre is hajtattott. Emlékezet okáért a késő maradékra nézve e következőket feljegyezni jónak láttuk. Ezen pátkai helységnek Földes urai: ... Mélt. Gróf Lamberg Fülöp özvegye, Br. Luzsenszky Borbála asszonyság örökösei, Mélt. Gróf Feszty Géza és testvérei. Uri tisztartó Szeitl Pál. A pátkai ref. szent Ecclesia régi történetéről ennyit tudni: »Hogy már 1652-ben rendes predikátora volt, s mostani anyakönyve csak 1742-ben kezdődik. (Itt el vannak számlálva a prédikátorok név és sorrendben, amint egyébként láttuk) Mostani Ecclesia rendes előjárók: öreg Kovács János, Reketyei Sámuel, Ns Pénzes István, Fűri István, Papp Mihály, Ns. Hollosi Mihály, Ns Csergei Sámuel, Ns. Bodatz János, Ns. Baranyai János, Dávid János, Ns. Csergei Pál, Alföldi István. Ezen toronytető építettett Fűri István és Ns Csergei Pál szorgalmas igyekezetekkel. Oskola mostani tanítója Kónya Sándor a kecskeméti anya iskolából jött... Kántorok: Szalai István, Csapó János, Jó János, Szabó István. Az ecclesiái új földek éppen ezen napokban és évben adtak ki egy tagban a szőlők alatt. Készítette ezen torony tetőt fejevári ácsmester Seth József. Általában mindent megadván 650 váltóforint, vagyis 260 pengő forintért. Ezen újonnan épült toronytető legyen a templommal együtt Istennek dicsőségére, az Ecclesiának és a Helységnek diszére, a maradéknak örömére, hasznára... Legyen annak őrzete alatt, ki mondá: »Én vagyok az Alfa és Omega, kezdet és végzet. Kinek is az Atyával és Sztlelékkel, a Sztháromság egy Istennek legyen örökké való dicséret, dicsőség és tisztesség Ámen, Ámen, Ámen!

Feljegyezte mindezeket, mostani rendes lelkipásztora a Ref. Szt. Ecclesiának 25. juni. 1843.

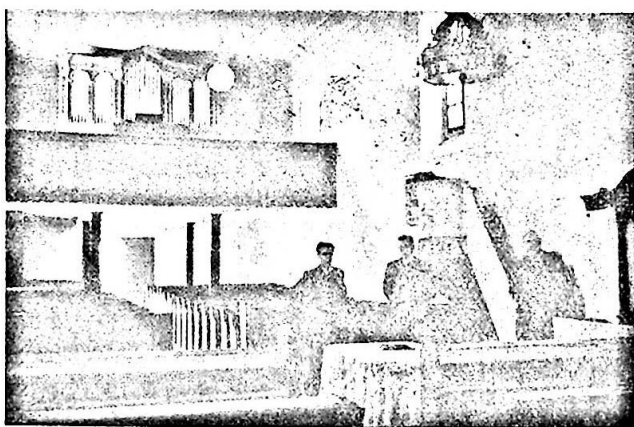
Hollósy Filep Ádám.

(Mostani harangozó Csörgő János)«

Ugyanekkor a templom födelének hibáit kijavították új zsin-dellyel. Az emlék írásban. jelzett földosztás nagy eseménye volt egyházunknak. A szerteszt fekvő darabföldek helyett a Szőlőkalja dűlőben lelkész számára 52. magyar holdat, vagyis egy egész telket, rektor számára féltelket, harangozó számára egy negyed telket adtak.

Az 1845-ik évben új pecsénymótot készíttetett az egyház, melynek jelvénye egy csomó buzakalász és egy szőlőtő fürtökkel.

Mig ezek történtek községünk életében, hazánk helyzetében is nagy események zajlottak le. Hazánk visszanyerte függetlenségét 1848-ban. A jobbágyság megszűnt, a köztelherviselés behozatott, a népképviselői országgyűlés és a felelős minisztérium munkába állott. Az 1848. évi XX. törvénycikk kimondta a bevett vallások közötti egyenlőséget, viszonyosságot; kimondotta elvben az egyházi és iskolai szükségünknek állami fedezését. E nagy vívmányokat Bécs szerette volna megsemmisíteni. Fellázította a nemzetiségeket és fegyverrel támadt a magyar nemzetre. Megindult a szabadságharc, melyből népünk is kivette részét. Községünk is sokat szenvedett a horvátok rablásai, pusztításai miatt.

A templom hosszanti hajója.

E nagy eseményt Hollósy Filep Ádám a következőképpen jegyzi fel: »1848. sept. 29-én, de kivált 30-ik napján a pákozdi és pátkai határban történvén a horvátokkal való ütközet és kemény harc. Gondolatunkon kívül esvén a szomorú eset, mindennünket el nem rejthetvén, miután kénytelenek valánk itt hagyni házainkat, a berohant ellenség a következő károkat tette a parókhiában (itt fel van sorolva a lelkészről elrabolt ruhanemű és háziszeretek, ezek értéke összesen 914 forint 30 krajcárt tesz ki). Az ekklesiának kára im ez: a nagyládát összetörték, összehasogatták, az abban levő irományokat széthányták, szétszaggatták, az utczára szórták; továbbá mintegy 120. forint, réz, ezüst garasokat, 5. s 10. krajcárosokat elvittek. Elvitték a 3-ik cinkannát (ért. 16 frt.); egyik perselyt melyben lehetett 25—30. frt szintén elvitték; minden ajtókat, pléheket összetörték...« Az urasztali

edényeket Csergei Sámuel mentette meg. Kár, hogy az anya- és jegyzőkönyvek nem voltak biztonságosabb helyen. Sok értékes irat semmisült meg, a könyvek pedig nagyon megrongálódtak.

Népünk sem nézte tétlenül a horvát sereg rablását. A pusztító horvát sereg katonái közül sokat eltűntettek a tóba és a gabonavermekbe.

A magyar szabadság ügyének elbukása után jött az önkényuralom, melynek ideje alatt legtöbbet szenvedett egyetemes református Egyházunk. A kiadott kicsinyeskedő rendeletekkel teljesen megbénították egyházi életünket. Gyűlést tartani, egyházat látogatni tilos volt. Beleszóltak a lelkészek ruházkodásába, a tanítók tanítási módszerébe, az anyakönyvek vezetésébe, az egyházi adózásba, sőt irányítani akarták az igehirdetést is. Egyházunk e rendeletek között örlődött, de szívós akarással élt. Ügyei rendszeren folytak. Az 1859-ben kiadott császári nyílt parancs, patens ellen tiltakozott, hasonlóan a dunamelléki egyházkerület többi gyülekezeteihez. Az általános ellentálláson megtört a császári akarás. Jobbrafordult a helyzet 1860-ban, amikor a császár kiadta »diplomáját, melyben jogegyenlőséget, vallásszabadságot hirdetett.

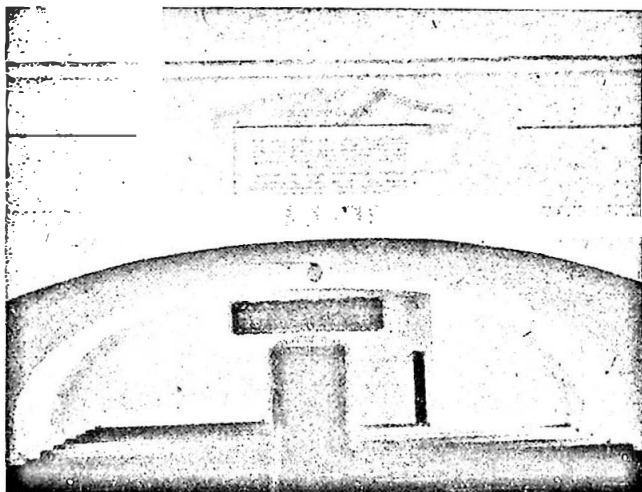
Megemléltésre méltó esemény volt, hogy a horvátok által elrabolt kisebb cinkánna helyett, 1850-ben Mogyoródi János egy hasonlót készíttetett. 1854-ben pedig két ezüstműből való aranyozott poharat vásárolt egyházunk 504 forint 35 krajcár összeggel, mely a hivek adományából folyt be. E két pohár ma is használatban van, a férfiak úrvacsoráznak belőle.

Az 1858-ik évben az elerőtlenedett lelkész segédlelkészt kér és kap. Szabó Lajos személyében, ki 1860. május 1-től mint helyettes folytatta hivatalát. 1860. október 18-ikától Etyekre eltávozott Szabó Lajos helyébe Kemenczky János jött, ki 1861. június 28-ikáig volt Pátkán.

Kemenczky felolvasta 1861. jan. 6-án a templomban azt az esperesi leiratot, melyben az 1860. okt. 8-án Pesten tartott superintendentialis rendelet 16. pontja szerint a gondnokok és presbiterek választása elrendeltetik a templomban, népszavazással. A január 13-án megtartott választó gyűlésen megtörtént a választás. Az első népképviselési alapon választott gondnokok és presbiterek: Varga István, Ozsváth János kurátorok; Dávid János, Hollósi Mihály, Pap Mihály, Kovács Ádám, Végh Ferenc, Varga János, Csörgei Pál, Csörgei Sámuel, Vörösmarti György, Fűri József, Péntes Mihály presbiterek. A kurátorok kettő, a presbiterek három évre választottak.

Az 1861-ik évben Hollósy Filep Ádám lemondását elfogadta az egyházi felsőbb hatóságunk, — így rendes lelkésznek Szabó Lajos etyeki lelkész választatott meg egyhangúlag, ki állását június 28-án foglalta el. Hollósynak az egyházmegyei tanácshoz küldött lemondó leveléből a következőket közöljük: »feleségemnek halá-

lával nagyobb gyász s csapás borulván rám, mind magamnak, mind kivált hallgatóimnak unalmára lévén; arra határoztam magamat, hogy ezennel Ekklesiámról lemondok, s mint 76 éves ember egész nyugalomba megyek, egyik vagy másik atyámfiaának körébe, hol gondomat viselik, s eddigi statiomat, ez ideig, közel 3. évekig mellettem hűséggel, s haszonnal szolgált káplánomra T. Szabó Lajos urra általruházom. Kit nemcsak az előjáróság, de az egész gyülekezet rendes tagjának, ... kész elfogadni. Rólam pedig, mint tőle tellik gondoskodni s ápolni fog...» »Hiszem, hogy az én változásommal egy erélyes s alkalmas T. iffjú vezér-

A templom kisegyházi része.

lete alatt a Pátkai Egyház új életre születik s mindenek megújulnak, amit én szivemből ohajtok s az Úrnak kegyelmét s Szent Lelkét mind a Tanítóra, mind az egész Gyülekezetre kérni fogom.»

Hollósy Filep Ádámnak felesége Papp Zsuzsánna, — Innáncsi Papp Mihály lovasberényi lelkész és esperes leánya, — volt. Meghalt 66 éves korában, 43 házassági év után, 1859. május 11-én. Hollósy Filep Ádám meghalt 1862. december 8-án, kit az egyház és Szabó Lajos lelkész hűséggel gondozott és tisztességesen eltemettetett. Közös sírban nyugsznak, az ő temetőben. Pátka szülőttjét Pátka földje fogadta be. Hosszú szolgálata alatt örömmel dolgozott szülőföldjéért, még sem nyerte meg annyira gyülekezete szeretetét, hogy innét eltávozni ne ohajtott volna. Amint írja: »feleségemmel olyan szándékkal s gondolattal voltunk, hogy Pátkai Lakhelyünket s Egyházunkat elhagyjuk s valami kis örök-

ségünkbe Pozsony megyében lévő Réthe helységbe vonjuk magunkat s ott mint lehet tengődni fogunk.» De a szép terv meg-
hiúsult felesége halála folytán. Az ő sírja, emlékei azután ide-
kötötték az egyedül maradt öregembert.

Szabó Lajos.

Született 1834. márc. 7-én Iregh mezővárosban, Tolna me-
gyében, Szabó Ferenc népiskolai tanító és Naszály Rozália szü-
lőktől. Elemi iskoláit Ireghen kezdé, Szárszón végzé be, mivel
édesatyja 1840-ben szárszói tanító lett. 1845-ben a gyönki gimná-
ziumba, 1847-ben a pápai gimnáziumba, onnan félévkor, mivel
a háború miatt az iskolát bezárták, ismét Gyönkre, 1848. őszén
Pápára ment, ott végezte be gimnáziumi tanulmányait és theologiai
éveit is. 1858-ban letette az első lelkészi vizsgát, mely után Pátkára
rendeltetett segédlelkésznek; 1860. máj. 1-én a második lelkészi
vizsgát is letette és felszenteltetett, ezután Pátkára, rendeltetett
mint helyettes lelkész, az elaggott Hollósy Filep Ádám mellé,
ott volt 1860. okt. 18-ig. Ekkor rendes lelkésznek meghivatott
Etyekre, hol 1860. okt. 28-án köszöntött be. 1861. május havában
Hollósy Filep Ádám hivataláról lemondott, erre rendes lelkésznek
egyhanguilag meghívták Pátkára. Pátkai állását 1861. június 28-án
foglalta el.

Szabó Lajos pátkai működésének kiemelkedő intézkedése
volt 1863-ban az új iskola építése. A régi, szűk udvarú iskola-
telket, (ma 79-es számú ház) elcserélte azzal a tágasabb telekkel,
mely a lelkészi lakás és templom tözsomszédságában fekszik.
Erre a telekre 3200 forint költséggel két tantermes iskola, két
szoba, konyha, kamra, pincés lakás a rektor részére; egy szobás
lakás a tanítónak és egy magtár helyiség építtetett. Az építésből
megmaradt anyagból közös istálló építtetett a lelkész és rektor
jóságai részére.

Szabó Lajos helyettes lelkészi idejében az Urasztalára egy
vörös márvány fedőlap vétetett, felirata: »Csináltatta egyháza
iránti szeretetének zálogául Fehér Josef gondnok és neje Szántó
Sára 1860-ik évben.« Ugyanakkor H. Kovács József és felesége
Káka Zsuzsánna egy nagy, fehér úrasztali terítőt ajándékoztak,
Czakó István harangozó pedig 2 cöntányért a perselyek mellé.

Szabó Lajos rövid pátkai működése békés mederben folyt.
Mégsem volt sokáig maradása. 1864-ben Pátyra ment lelkipásztor-
nak, hol egy félszázadnál hosszabb ideig, 52 évig működött Isten
országa építésében. Meghalt 1916. november 13-án Pátyon.

Felesége Kovács Terézia, Kovács Pál székesfehérvári ügyvéd
(17 éves) leánya volt, kivel házasságot kötött: 1860. november
20-án.

Pátkán született gyermekeik: Árpád, szül. 1861. dec. 2-án,
Margit szül. 1864. jan. 1-én.

Sebők József.

Sebők István és Tósoki Sára földműves szülők fia: József, született Nagypécselen (Zalamegyében), 1832. május 25-én. Tanult otthon, majd 1845-től 1852-ig Pápán, ekkor érettségit téve felvétetett a papnövendékek közé, hol tanulmányait 1856-ban bevégezte. Ugyanazon évben a pápai ref. egyházban iskolatanító és kántor volt. Pátkára jött rektornak 1856. szept. 29-én, itt szolgált 1859. szept. 29-ig. Még azon évben káplán volt Lovasberényben, 1860. január 10-től 1861. szept. 21-ig Csákváron. Közben első papi vizsgáját 1860. máj. 5-én, a másodikat 1861. május 25-én tette le. Az elhalálozás folytán megüresedett vértessacsi egyházba megválasztották úgy, hogy rendes szolgálata 1862. ápr. 24-én kezdődik; 1861. szept. 22-től mint segéd, 1862. ápr. 24-től mint rendes lelkész teljesítette szolgálatát. 1864-ben jött Pátkára.

A pátkai hívek a lelkész választás idejét a nagy pártoskodások miatt szerették volna egy évig kitolni, amikor ez nem sikerült, Sebők Józseffel, ki előbb három évig itt rektor volt, töltötték be a lelkézi állást.

Rövid szolgálati idejének legjelentősebb munkája volt az egyházi takarékmagtár felállítása. További munkáját és itt maradását megakadályozta az ellene szőtt alattomos ármánykodás, melynek semmi alapja sem volt. Azok, akik mást szerettek volna papjuknak, ellenséges érzülettel viseltettek Sebőkkel szemben. Eleinte nem mutatták ki. De azután kieszelték az aljas tervet. Felbéreltek egy cigányleányt, hogy híresztelje a faluban a pappal való viszonyát. Az ármánykodásnak következménye lett egy templomi botrány (kivonultak kiabálva a templomból), melyet Sebők ellenségei rendeztek. A Vármegye, a Törvényszék is beleszólt a dolgokba. A törvényszék a felbérelt cigányleányt félévi börtönnel s a börtön költségeinek megtérítésével büntette, aljas rágalmozásáért. Az ítélet közzétételét a községi előljáróság és a presbitérium előtt is.

Az esperes küldöttséggel óhajtotta a gyülekezet békéjét helyreállítani. A presbiterek fogadták a békességet, de nem munkálták. Annyira elmérgesedett a helyzet, hogy tarthatatlanná lett. Győztek a békétlenkedő, botránycsinálók. A hajsza áldozatot követelt. Sebők József 1867-ben Biára távozott csere útján, honnan helyébe Veress Bálint jött Pátkára.

Felesége volt Zámbo Franciska, Pátkán született gyermeke: Béla, ki született 1866. december 5-én.

Sebők József közbecsülésben, szeretetben élt Bián, hol 1879-ben elhalt. Rá nézve a csere előnyt jelentett.

Egyházunk története 1867-től napjainkig.

Hazánk életében jelentős évszám az 1867. Ez a király és nemzet kiegyezésének éve. A kiegyezés eredménye az új alkotmány és azon új törvények, melyek ha nem is mondották ki a vallás felekezetek közötti jogegyenlőséget, de legalább felszabadították a protestáns egyházakat a katolikus egyház jogtalan nyomása alól. A védekező, nehéz idők után könnyebb évek jönnek. Ezekben is állja egyházunk helyét, az esetleges támadásokkal szemben. De benn is folyik az építő munka. Nemes törekvésű lelkipásztoraik mindent megtesznek azért, hogy kigyógyítsák a népet kicsinyes, sokszor önző gondolkodásából és felemeljék a tiszta, Istennek való élés, szolgálat emelkedett síkjára. E nemes törekvés végzésében folyik az egyház külső és belső építése. A kettő egymástól függ. E két irányú munkában örlődnek a lelkipásztorok. Munkájuk meddőnek látszik. Emberileg kevés az eredmény. De a növekedést adó Isten előtt ez a kevés is érték, mert megmutatja benne Magát és szándékát.

1867-től 1914-ig a béke sok előnyét élvezte népünk. De ezen békés időnek meg voltak a hátrányai is. Sokan kivándoroltak Amerikába, mert a magyar nem találta itt kellő megélhetését. Ugyanakkor a beköltözött idegeneknek »Eldorádó«-ja lett hazánk. Ebben az időben zsidók voltak a korcsmárosok, boltosok, kik elősdi munkájukkal meggazdagodtak és községünk életében jelentős szerepet vittek.

A háború alatt sok visszaélés volt a felmentések, hadisegélyek körül. A rövid vörös uralom alatt egyházunk és iskolánk élete nagyon meg volt bénítva. Azután is ennek hatása alatt szenvedett. A kommunista eszméktől megfertőzött lelkek eszmei legyőzésére hosszú idő kellett. Sőt a küzdelem folytonos. De az eredmény egy percig sem kétséges, mert Isten mellett csak győzni lehet!

Veres Bálint.

Született Kecskeméten 1807-ben. Tanulmányait ugyanott végezte. Káplán volt Sárbogárdon 1834-ben. Lelkész volt 1836-ban Vereben; 1839-ben Gárdonyon; 1848-ban Bián. Csere útján Pátkára jött 1867-ben.

Idejében a rektori állást, mely eddig három évre alkalmazott, végzett papnövéndékekkel volt betöltve, élethossziglani időre megvá-

lasztott kántortanítói állással szervezték. Az így átszervezett állásra 1869-ben megválasztották Arany Mihályt.

Megemlítést érdemlő események: 1868-ban asszonyaink készítették Bécsben egy kina ezüst keresztelő edényt, melynek árát 21 forintot maguk között összegyűjtötték. 1876-ban Szántó József és felesége Káka Éva szövet katedra és papiszek takarót; 1877-ben Jádi István és felesége Szántó Erzsébet az Urasztalára és a rektori énekeskönyv tartóra vörös bársony terítőt ajándékoztak. 1877-ben Br. Trantenberg Frigyes földesúr három hold területű földet adományozott egyházunknak. Veres Bálintnak 1870-től haláláig, 1880. április 6-ig segédlelkészek segédkeztek a lelkesi teendők elvégzésében. 1870. és 1871. években Balog Lajos, ki akkor tanító volt, segédkezett. 1871. októberétől 1872. február végéig Juhász Béla; 1872. márciusában Szabó József; 1873. márciusától 1875. márciusáig Veres Pál; 1875. márciusától szeptemberig Belák Imre; 1875. október elsejétől 1877. május 31-ig Mészöly Győző; 1877. június 1-től 1880. június 30-ig Vasváry Sándor volt a segédlelkész.

Veres Bálint 13 évet töltött Pátkán, ebből az aktív szolgálati ideje csak 3—4 évre tehető. Felesége, gyermekei nevét nem ismerjük. Sírját az új temetőben szerény vörös márvány sírkő jelzi.

Nemes Biczó Pál.

Született Nagykőrösön 1850. évben. Tanult Nagykőrösön, Budapesten. Segédlelkész volt Lacházán, Nagykőrösön, Lovasbényben. Az 1880-ik évben Pátkára megválasztották rendes lelkésznek.

Biczó Pál személyében egy buzgó, lelkiismeretes pásztor kapott az egyház. A rendetlen, feljegyzés nélküli idők után hűséggel feljegyez mindent s ezáltal tiszta képet nyújt az egyház minden eseményéről. De nemcsak a saját szolgálatáról akar hű képet hátrahagyni, hanem a pátkai egyház régi, ismeretlen eseményeit is felkutatja, hogy a mult feltárással gyülekezetét tanítsa. Megírja és gyülekezetének ajánlva 1885-ben kiadja: »A Pátkai Ev. Ref. Egyház Történeté«-t. A mű célja a szunnyadó buzgóság felébresztése, hogy az elhagyatott istenháza új ruhába öltöztessék, kijavíttassék. E munkában Biczó Pál a maga idejéről is ad egy általános állapotrajzot. Ennek fontosabb részeit ide jegyezzük. Az 1885-ik évről írja: »Egyházunk jelene ha nem sötét is, de nem is fényes. Nem lehet nyomasztó, mert hiszen egy másfélezer lélekből álló gyülekezet, melynek tagjai között 900 egyházadó fizető van, tisztességesen fenntarthat egyházat, iskolát. Nem lehet szegény gyülekezet az, mely a község 68 $\frac{4}{8}$ telke közül 52 $\frac{3}{8}$ telket bír hiveiben, vagyis 3562 hold földből 2691-et. Egyházi adót minden 12 évet betöltött egyén fizet, személyenként 22 krt és $\frac{1}{4}$ pozsonyi mérő gabonát (búza vagy rozs). A lelkesi és ta-

nítói földek munka váltsága fejében, mely 1880-ban eszközöltetett, birtok aránylagosan fizetnek a hívek (egész telek után 3 frt, $\frac{1}{2}$ telek után 1 frt 70 kr, $\frac{1}{4}$ telek 1 frt, házas zsellér 40 kr.) Aratási munka váltság fejében pedig $\frac{1}{4}$ mérő gabonát. Iskolai adó: minden iskolás gyermektől $\frac{1}{2}$ mérő zab, csibe is, fa pénz czímen 25 kr. ez utóbbi az egyházzé. És így párosulva lévén a személyi és vagyonossági állapot, egy egyházi és iskolai adót fizetőre átlag valamivel több esik 1 frt-nál — domeatikai járulékon kívül. Ily összegű egyházi adó bizonyára nem sok, s ha minden egyháztág leróná, a bejövő összeg mindenkor fedezné a kiadást, még megis takaríthatna az egyház. Azonban a kivetett egyházi adó $\frac{3}{4}$ részénél több alig jó be évenként és épen csakhogy az egyház élni tud. A régi időbeli Isten dicsőségére való adakozások, végrendeleti hagyakozások mondhatni végképen megszűntek. Pedig fel kell búzgulnunk máskép méltatlan fiak és unókák leszünk.

Van szabályszerű egyháztanácsunk, lelkész és gondnokon kívül 17 tagból álló. Istentisztelet minden nap tartatik, vasárnap d. e. egyházi beszéd, d. u. kátémagyarázat; télen hetenként egyszer biblia magyarázat, hétköznap reggel közönséges ima; a konfirmatiohoz a lelkész készíti a növendékeket: az istentisztelet nagyobb mérvben télen látogatatik: urvacsorával elég nagy mérvben élnek a hívek, viszályos házasság és törvénytelen összeállítás van egy pár. Múlt évben lelkész és tanító számára alkalmas helyen külön istállók építtettek, a régebbi dőlő félben levő az istenháza mellől leromboltatott: a takaréknagytár újonnan rendeztetett, mert céljának eddig meg nem felelt: jelen gabona állománya 230 mérő körül. Hitfelekezeti sérelmeink nincsenek. A hívek száma (Csala pusztával, Mária major és Fülöp majorral) 1504 (lutheránus 8): született 68: házasságra lépett 15 pár: meghalt 49. Konfirmáltak száma 36-an. Tankötelesek száma az iskolában 84 fiú, 92 leány, öszv.: 176. Ezek a mindennapiak. Ismétlő iskolások 37 fiú, 36 leány öszv.: 73. Kurátorok fizetése 8 frt és egyházadó mentesség családjaiktól.

Gyülekezetünk szaporodása lassú. Ezt gyakori járványos betegségeknek, elköltözéseknek, a gyermekek testi egészsége elhanyagolásának, továbbá magyar népünk 4—5 gyermektől való irtózásuk s egy vidékünkön mindinkább terjedő nagy bűn titkos üzésének tulajdoníthatjuk. Oh pedig ha szándékosan járunk romlásunkra, idő nap előtt elvesz a maroknyi magyar. Szaporodjunk a természet rendes útján, munka szeretet és szorgalom által vagyonosodjunk, gyermekeink iskoláztatása által művelődjünk mert csak így élünk és maradunk fenn.

Az 1888-ik évben templom és torony szerény keretek között kívül és belül átjavíttatott, ezzel készült rá a gyülekezet a püspöki vizitációra. A vizitációra készített helyzetrajzot és a vi-

zítáló Szász Károly püspök úr pásztori beszédét Biczó beírta az egyház jegyzőkönyvébe.

A nevezetes püspöki látogatást a »Protestáns Egyházi és Iskolai Lap« 1890. évi 25-ik számában így örökítette meg:

Pátkára, a püspök látogatás május 6-án délelőtt érkezett Zámolyról. A két községet elválasztó határdombnál a községi képviselő-testület tagjai és számos közpolgár várták és fogadták a püspököt. A község nevében egy értelmes földműves polgár üdvözölte, mire püspök úr felelt. Innen, mintegy húsz kocsis kíséretében a községbe vonult, hol a lelkészilak udvarán az egyháztanács és az egész gyülekezet jelenlétében Biczó Pál lelkész üdvözölte püspök urat fölemlítvén, hogy tisztelet és szeretet fogadja a főpásztort; hogy az 1816. püspöklátogatás ideje óta sok minden megváltozott az egyházban, az akkor élők elmúltak, de megmaradt a forró ragaszkodás a püspök személyéhez, a gyermeki szeretet az Atya iránt, a nyájnak tisztelete a főpásztor iránt. Majd püspök úr felelt, hogy e gyülekezet kebelébe is kötelességszerűleg, de ép oly örömmel, szíves igyekezettel s szeretettel jó, mint a többiekbe; bővebben fog mindjárt a templomban a gyülekezethez szólni. S csakhamar be is vonult püspök úr kíséretével együtt, fehérruhába öltözött leányok sora között a virágokkal feldíszített zsufolásig megtelt templomba, hol a 45. dicsőret első versének eléneklése után az úrasztala elé lépve, főpásztori beszédét megkezdé. Beszédében a gyülekezet vallásos, erkölcsi és anyagi életéről teljesen hű képet adva intett, dorgált, dicsért, buzdított. Püspök úr előre bocsátván, hogy tudja, miszerint a pátkai reform. gyülekezet jó templomba járó, buzgó úrvacsorával élő és csak néhány nyári vasárnapon jelenik meg kevesebb számmal az Úr házában, de ez még nem elég. Az igazi vallásosság és hit jó cselekedetekben mutatja ki magát. E tekintetben pedig kimondhatja, hogy e gyülekezet kebelében az Isten dicsőségére való adakozások, az Úr oltárára tett önkéntes adományok felette ritkák, kevésbé buzgók a jótettekben és áldozatkészségben. Élő, munkás hit kívántatik tehát, mert míg ez nem lesz, az egyház sem virágozhatik fel teljesen, az erkölcsi élet sem lesz jobb, erősebb és dicséretesebb. Ezért van, hogy habár a gyülekezetben cégéres bűnök, nincsenek is, az erkölcsi élet nem kifogástalan. »Az fel sem tűnik már — mondá püspök úr — hogy egy-két helyen viszályos házasság, különélés uralkodik; hogy némely családok irtóznak bizonyos számon felüli magzatoktól, s ezek szaporodását megakadályozandó, hogy mit tesznek némelyek, jobb nem szólni róla.« Mondá püspök úr, hogy a gyülekezet ifjabb nemzedéke, ifjak és hajadonok egymás közti társalgásukban kevés erkölcsi érzéket, kevés szemérmet mutatnak, hogy mások tulajdonjogának megsértése miatt gyakran vonják magukra a büntetőtörvény súlyát, hogy szüleikkel — ha azok vagyonu-

kat nekik átadták — tiszteletlenül, sőt kegyetlenül bárnak; hogy a törvényes felsőbbségek személyei iránt kevés tisztelettel, rendeleteik iránt kevés engedelmisséggel viseltetnek stb. Egyszóval — így ismerik meg gyümölcseikről a fát. Említé, hogy az egyházi adó — bár csekélynek mondható — sokaknál panaszos, vagy künn is marad; hogy a közalap első évében ez ellen nyílt ellenszegülés támadt stb. Dicsérő szavait püspök úrnak következőkben foglalhatjuk össze: »Életmódotok, viselkedésetek, külső megjelenésetek egyszerű, igénytelen; nem hivalgó, épen nem fényűző; nem ismeritek a nagyzást, pazarlást; takarékosak, dologszeretők, munkások, szorgalmasak vagytok. Szép erények. »Buzdító szavai után, melyek a vallásosságnak jócselekedetekben való kimutatására, az erkölcsi életnek megújulására, az egyház iránti áldozatkészségben való növekedésre stb. serkentettek, imádkozott s megáldotta Istennek nevében a gyülekezetet püspök úr.

Istentisztelet végeztével fogadta Kégl György országgyűlési képviselő tiszteletét, majd a helybeli róm. kat. lelkész üdvözlését.

Egyszerű ebéd után az iskolák meglátogatása, majd egyháztanács-gyűlés következett. A két osztályból álló iskolás növendékek előhaladásával meg volt elégedve püspök úr; egyháztanács-gyűlésen főként a második rendes tanító-állomás felállítása forgott szóban, melyre az egyháztanács igyekezni is fog. Rövid pihenés és szívélyes búcsúvétel után a lelkészháztól és a gyülekezet kebeléből eltávozott Lovasberénybe esti 6 óra után.

Nem kis gondot okozott az egyháznak, hogy az 1863-ban épített új iskolaépület a rossz és hanyag építés miatt falaiban megrepedezett és összedűlni készült. A nagyobb veszedelem elkerüléséért az épületet teljesen lebontották és 1892-ben újra építették. Ettől kezdve azután eltávozásáig a lakhatatlan, rozszant, dűledező papiház helyett újnak építése, (vagy csak a réginek kitoldása és megújítása) képezte a jobb sorsra érdemes lelkész gondjának tárgyát, vágyát, törekvését, sajnos hiába. Szánalom fogja el az embert, ha olvassa, milyen körülményes leírásokkal, enyhítésekkel, pénzforrások felkutatásával akarja megnyerni a megátalkodott nem akarást. Végre is — a sikertelen küzdelemben elfáradva, 24 évi lelkes, buzgó, önzetlen, fáradhatatlan, áldozatteljes szolgálat után eltávozott a nem nagyobb jövedelmű, de bizonyára sokkal csendesebb megértőbb gyülekezetbe, Kosdra, 1904. év tavaszán. Megemlítjük, hogy 1896-ban egy födeles ezüst úrasztali poharat adományozott Meszlényi Lajos képviselő, ez ma a betegek pohara. Biczó Pál engedékeny, jó lélek volt. Nála szelidebb, alázatosabb lelkű pásztora nem volt Pátkának. Fizetéséből elengedett búzát, bort, tyukot, kalácsot. Minden lehető megtett a híveknek. Kedveskedett mindenkinek kicsinytől nagyig. Nemcsak alázatos volt, de megalázkodott. Búcsúzásakor az volt az általános megnyilatkozás: »hadd menjen, majd jön más.«

Felesége Papp Karolina volt, ki meghalt 38 éves korában 1896. február 5-én. Temetőnkben nyugszik, orgonabokrokkal körül ültetett sírjában. Gyermekeik: halva született fiú 1884. márc. 17-én; Terézia szül. 1885. május 21-én; Pál szül. 1887. jan. 1-én; András szül. 1888. aug. 13-án; József szül. 1890. márc. 1-én, meghalt 1891. április 4-én.

Életben lévő gyermekeik:

Terézia, Kovács Sámuel nyugotszenterzsébeti lelkész felesége, (gyermekeik: Emilia, csákvári tanítónő; Árpád tisztviselő és Kázmér tanuló.) András budapesti felsőipariskolai c. igazgató, neves festő-művész, felesége Matskássy Paula, (gyermekeik: Judit fővárosi polg. isk. rajztanárnő és Tamás építészmérnök.)

Biczó Pálné emlékét őrzi egyházunkban egy világoskék atlasszal bélelt, fehér túlre himzett úrasztali terítő, melyet felesége emlékére ajándékozott Biczó Pál. A terítő sarkaiba ez van himezve: »Papp Karola 1896. febr. 5.«

Biczó Pál Kosdon megértő gyülekezetre talált. Szeretettel, közbecsülésben munkálkodott és halt meg. A hálás kosdi presbitérium 1933. aug. 27-én, Nagykőrösön, az Országos Református Lelkész Egyesület és az Országos Református Presbiteri Szövetség gyűlése alkalmával tartott ünnepélyen, leleplezte azt az emléktáblát, melyet Biczó Pál szülőházára elhelyezett.

Pátkay János.

Született Kecskeméten 1862. december 28-án. Szülői: Pátkay János és Nagy Mária. Középiskolai tanulmányait Kecskeméten, a Theológiát Budapesten végezte. Kápláni vizsgát tett Budapesten 1886-ban, lelkészi vizsgát 1887-ben. Szolgált: 1886—1888. években Kúnszentmiklóson mint gimnáziumi helyettes tanár; 1889-ben Katádfán és Úllón, 1890-ben Fóthon, 1891-ben Feketehegyen, 1892—1893-ig Székesfehérváron, (hol nevelő volt Sárközy Aurél házában), 1893—1896-ig Kőröshegyen, 1897-ben Lajosmizsén, 1898-ban Kocséron segéd és helyettes lelkészi minőségben. 1898. márc. 18-án rendes lelkész lett a küllői egyházmegye Sövényfalva községében. Itt egyházmegyei főjegyzői tisztséget is viselt. Innen 1904. március 13-án pátkai lelkésszé választották, hivatalát elfoglalta 1904. május 8-án.

Pátkay János pátkai működését 1926. február 5-én kelt jelentésében így foglalja össze:

»Biczó Pál után jöttem én, a legcsendesebb, legbékésebb, ideálisan paptisztelő kis egyházból, hat évi fényes sikerű szolgálat után, — ide a »nehéz kormányzatú« gyülekezetbe (így jellemezte Pátkát az ifjabb papi generatio egy csendes, jeles tagja.) Itteni nem remélt (nem óhajtott) immár 22 éves szolgálatom alatt, csupán három dolgot tartok a megemlézésre érdemesnek.

Első: a botránykő: a paplak építés (vagy nem építés) ügye.

Már elődöm, mondja panaszos sirámában, hogy »szégyenszemre ki kell költözködnöm«; — nos én mindjárt meg is cselekedtem. Már előzetesen nem fért el a bútorom a régi »rom«-ban, javarészt az uradalom üresen álló kastélyainak egy nagy szobályaiban helyeztük el, majd miután a régi paplakban a padlásról a piszok és szemet a fejünkre és levesünkbe potyogott, az egerek és patkányok pedig az ősiség jogán lakták a falakat és a padimentumokat, magunk is kiköltözködtünk oda; 4 szép szobából és minden szükséges mellékhelyiségből álló lakásba. Ám a gyülekezet megboszulta magát. Miután arra kértem az egyház tagjait hogy építsenek jobbra vagy balra, az Isten háta mögé (a templom mögé) vagy a kis utcába, csak a templomot és tornyot ne falazzák el a külvilágtól, sőt arra is kértem őket, hogy miután egyáltalán nincs kedvük, hát ne építsenek, megmaradok én az uradalom kastélyában is: ennél fogva arra határozták el magukat, hogy építenek, és pedig elébe építenek a templomnak s mégis cselekedték segítségével az egyházi hatóság bölcsességének. (Koncz esperes azt mondta: »ahova akarnak, oda építenek, a lelkész pedig ne okoskodjék!«) Megjegyzem még, — hogy mikor már a fundamentum megvolt ásva és beépítve, az uradalom főtisztje egy intelligens úri ember hit-sorsosunk (Széll Lajos tisztartó) összegyűjteté az egyháztagokat, megígérte az uradalom nevében hogy minden eddigi költséget fedez, a templom előtti teret az uradalom költségén parkiroztatja, bekerítetteti, csak ne építsék a paplakot a templom elé; lezúgták, lehurrogták. Ez volt a nyitány lekipásztori munkámhoz.

A másik említésre méltó dolog, hogy egy egyháztag végrendeletilag az egyházat tette főörökösévé (1909-ben) ez úton jutott az egyház 14.000 korona tőkéhez, mely béke időben elég volt arra, hogy a lelkész és tanító megkapják aratás előtt is fizetésük egy részét; — és jó volt arra, (ez a harmadik említésre méltó dolog) hogy a háború évében 1914-ben a templom bádoggal, a torony vörösrézrel fedeztessék az alapból vett kölcsönnel (5000 korona), melyet nem is kellett megadni (!) s ha meg nem építjük ma is csorog vagy dűledezik templom és torony a nagy áldozatkészség (!) mellett. Hogy a többi tőke hadi kölcsönbe s így füstbe ment: azt már a vis maior hozta magával. (A fentiekből nehogy azt higye valaki, mégis vannak itt áldozatkész, istenfélő kegyes lelkek; tudni kell, hogy a végrendelkező való félben volt feleségétől s így akarta magát legjobban biztosítani a felől, hogy felesége semmit se kapjon; szerencsére az egyház kiegyezett, megfelelte a vagyont az özvegygel, ahelyett, hogy prókátorokra költse az egészét.)

Egyéb fontos esemény és eredmény nem történt. Ha elődöm példajaként jellemrajzot akarnék adni; enyhe mértéket alkalmazva az övé megfelelné, mint ahogy 300 éven át a gyülekezet élete és jelleme nem változott; mindössze azt kellene tennem az

elődöm által jelzett főjellem vonás helyébe, hogy »fősvénység és széthúzás«; nem, nem ez a fő jellemvonás; hanem a »remiten-
cia.« Magyar szóval jól vissza sem adható! Ha a lelkész valamit akar, azt meg kell akadályozni, nem szabad vizsgálni jó-e, rossz-e, egyszerűen ellent kell állani, aki beszél és lázít egyház és lelkész ellen: azt választják presbiternek s ha a presbiterium (mert benne mégis csak többit lát és tud az ember) valamit megvalósítani próbál: azt megakadályozza a külsőség, annak a kolomposnak az izgatására, aki bíró, vagy más hivatalt viselő óhajt lenni; így kormányzódik az egyház, örölve hivatalnokait, hatóságait, saját magát.

Lelkipásztori lakás.

Engem már két dolog ide köt: a kor és a név. — »Nomen, est omen.« Szóval a szív meleg húrjai hiányoznak, az áldozatkészség ismeretlen, az egyházi élet inkább külsőség, melyért (a kálvinista névért) veszekedni talán érdemes, de egyébre nem.

»Tisztelet néhány kegyes léleknek!«

Pátkay ezen megnyilatkozása csalódott lelke mélységéből szakadt fel. Hosszú becsületes munkájáért az volt a köszönet, hogy öregségében ki kezdték lelkési díjlevelét és meggyanúsították az egyházi vagyon kezelésért. A háború utáni időkben olyan emberek kerültek be a presbitériumba, kik a szolgálat és vallásos élet drága ajándékát nélkülözték; távol voltak minden belső valóságától, hitetlen életükkel nem a békességet, hanem a zavart keresték és lépcsőnek használták az egyházi életben való piszkálódásukat a községi életben való emelkedéshez. Ezek sok ke-

serűséget okoztak a vezetőknek és a vezetőkre hallgató kegyes lelkeknek. De hála legyen az Istennek, az idők kiostálták azokat, akiket nem az Isten, hanem gyarló, önző emberek akarata ültetett be az anyaszentegyház szolgálói közé.

Pátkay munkáját nézve legnagyobb érdeme a lelkeszi lakás építtetése, ez történt 1906-ban. A háború ideje alatt az ő kezdeményezése folytán oldódott meg a második tanítói lakás ügye. Ugyanis a község a református és katolikus egyház segélyezésére két teljesen azonos iker házat építtetett a ref. és kat. másodtanítók részére.

Nem feledkezhetünk meg a világháború nagy áldozat követelményéről sem. Az 1914—1918-ig tartó világháborúban községünkben részt vettek: 648-an.

Az 1914—1918. évi világháború hősi halottjai.

1. draskóczi és jordánföldi	31. Jádi Mihály ref.
lvánka László ev.	32. Jánoki Antal
2. Baranyai János ref.	33. Joó Imre ref.
3. Bárány Mihály	34. Joó József ref.
4. Bársony István	35. Juhász Ferenc
5. Bencsik István	36. Juhász György
6. Benke József	37. Juhász József
7. Bodó István	38. Kemény Ferenc ref.
8. Branczeisz József	39. Kis István ref.
9. Czövek János ref.	40. Kondik József
10. Csanádi János S. ref.	41. Kovács István ref.
11. Csanádi János J. ref.	42. Kozma Mihály
12. Csavajda János	43. Lantay József
13. Császár Sándor ref.	44. Lázár Ferenc
14. Dani József	45. Major István
15. Decsi József ref.	46. Moldicz Mihály
16. Deli István ref.	47. Molnár István ref.
17. Dezső János B. ref.	48. Németh András ref.
18. Dezső János Sz. ref.	49. Oláh Sándor ref.
19. Dénes Dezső	50. Oroszlány Vendel
20. Dobos István	51. Ozsváth József ref.
21. Dobos József	52. Ozsváth Sándor ref.
22. Elek József ref.	53. Óri Albert Ferenc
23. Fehér György	54. Pap András
24. Fésüs József	55. Pap János ref.
25. Füri János ref.	56. Pap Károly ref.
26. Hajas István	57. Pál István ref.
27. Halmi János ref.	58. Pálinkás József
28. Horváth Sándor ref.	59. Petrovics Ignác
29. Indi József	60. Pobrányi József
30. Jádi József ref.	61. id. Rekettyei József ref.

62. ifj. Rekettyei János ref.	78. Szücs Imre ref.
63. Sepsi István ref.	79. Szücs János ref.
64. Somogyi István	80. Strasser Albert
65. Szabó György	81. Strasser György
66. Szabó György	82. Tóth József
67. Szabó István ref.	83. Török István ref.
68. Szabó József	84. Török János ref.
69. Szabó László	85. Ugróczy József
70. Szalai István ref.	86. Uhl József
71. Szalai József ref.	87. Vajda István ref.
72. Szalók János ref.	88. Varga János
73. Szatmári István ref.	89. Veszeli János
74. Szajti István	90. Veszeli József
75. Szőnyegi Gábor ref.	91. Veszeli Mihály
76. Szőnyegi József ref.	92. Vörös György ref.
77. Szőnyegi Sándor ref.	

Emlékükre márvány, hősiemlékmű állíttatott a község főterén.

Hadiözvegyek száma volt: 42., hadiárváké: 28.

A háború után megindult fejlődésnek első látható eredménye 1921-ben egy új harang beszerzése volt, melyet a világháború alatt elrekvirált nagy és kis harang pótlására vett a gyülekezet, közadakozásból. Ezóta a régi 1804-ből való középső harang és az új 80 kg-os kis harang hívogatja a lelkeket a templomba. Majd a lelkészlakás külső tatarozása, az egyházi magtár betoniroztatása és 1926-ban az Isten házának körülbelül 4000 P költséggel való külső és belső renoválása következett. A templom és torony kívül, belül kijavított, újrameszeltetett. Eltűntek a templomból a gödrösre kikoptatott régi téglák, melyekkel a padsorok közötti utak és az urasztala körüli tér volt kirakva, hogy helyet adjanak a csinos mozaiklapoknak. A dohos levegőt árasztó, penészgombákat termelő s nehezen tisztítható földes templomalja tíz centiméteres beton réteggel vonatott be, az urasztala, szószék, karok, kijavított padok eleje, ablakok és az ajtók újra festettek.

1927. évben történt a rektori lakás teljes belső átalakítása 2300 pengős költséggel.

Ilyen előzmények után, várta a pátkai egyház a püspöki vizitációt. Ennek lefolyását megörökítette a »Vértessalja« c. folyóirat 1929. pünkösdi számában, melyben a pátkai látogatást a következőképen jegyzi föl:

»1927 április 26-án szép kocsisor kíséretében ment át föltiszteletű püspök ur és kísérete a közel Pátkára. Itt is a határban fogadta már a község küldöttsége, benn pedig szép ünnepélyességgel, a Zámolyhoz hasonlóan 1300 lélek körül járó gyülekezet. Pátkay János a gyülekezet bölcs papja már köszöntő be-

szédében az utóbbi évek ellentéteire utalva őszintén kifejezte, hogy nincsenek mindennek ékesen és jó rendben. A főpapi prédikáció azután a Jelen. III. 20. versére volt felépítve. Az első keresztyének a gyötrelmek közt is csendesen vártak, fölfelé néztek, remegve gondolták, most, most... megérkezik a Krisztus. Jézus szerette ezt az érzést, drága üzenetet fűz hozzá: Eljövök hozzátok! — Ne felejtjük el, akármilyen is az élet, Krisztus megérkezik egyszer! Halkan, észrevétlen talán, mint szegény vándor; de ez a vándor az élet királya! Gondoljunk rá, hogy azért zörget ajtónkon, mert szán és szeret bennünket. Jaj! Ha nem fogadjuk, szívünk, ajtónk zárva, — eltávozik, de egyszer vissza jön ítéletben! Most is Ő kopogtat szolgája által. Tárjátok fel szíveteket!!!

Itt is szép énekkar emelte az istentisztelet fényét.

Pátkán a püspöki vizitáció délben és este Báró Ivánka Géza ev. hittestvér vendégszerető főúri hajlékának volt szívesen látott vendége.

A vizitáció alkalmával tartott presbiteri gyűlésen ezek voltak a püspök úr meghagyásai; »Szükséges a gyermek istentiszteletek bevezetése és a felnövekvő ifjúsággal való katechizálás. Az úrvacsora osztásnál a konventi agenda kérdései bevezetendők. A bizottság az új énekeskönyv bevezetését elrendeli. Öröndetes a jól működő énekkar. A 12 éves korban való konfirmáció korai. Sajnálatos, hogy idősebb házaspárok nem esküsznek meg egyháziilag. A gyülekezetben is pusztító »egyke«-rendszer komoly veszedelmére felhívja a Presbitérium figyelmét. Megállapítja, hogy a gyülekezet teherhordozása kevés; szegényebb gyülekezetek is jóval nagyobb terhet hordoznak. A vizitáció elrendeli, hogy a Péntes János-alap refundálásáról a Presbitérium anyagi felelősség mellett gondoskodik és az Egyházmegye ellenőrizzé azt. Sajnálatlaltal értesül arról, hogy a lelkészi díjlevél körül húza-vonák voltak; a meghozott jogerős ítélettel szemben mindenkinek meg kell hajolni. Azt is sajnálattal hallotta, hogy a lelkész és a presbitérium között eltérések merültek föl. Az egyházi felettes hatóság gondoskodik arról, hogy a lelkipásztort büntetlenül meg ne hűrcolhassák. Inti a presbitériumot, hogy a múltban oly sokat szenvedett egyház tagjai nem zúgolódhatnak az egyházi terhek miatt. Végül a presbitériumnak lelkére kőti tisztségük nagyságát.«

1928. év elején a lelkészi és rektori kertek kerítése javítatott ki.

A református öntudat és áldozatkészség el nem törölhető és le nem kicsinyelhető alkotása Pátkán, az önkéntes adakozás és áldozatkészségből létesült »Ref. Olvasó és Gazdaköri« épület. Hossza 13 méter szélessége 7 méter. 1500 pengős államsegéllyel, teljesen fölszerelve átadatott 1929-ben a református magyarságnak, hogy Isten segítségével ez az értékes intézmény, egyházunk és

hazánk javát szolgálja községünkben. A szervezés munkáját Szilágyi Sándor kántor-tanító végezte. Az ő érdeme, hogy ez a szép épület áll és benne életképes egyesület működik.

A pátkai egyház életét, munkáját megállította Istennek rendelkezése, melynek folytán a sok szenvedéssel megpróbált lelkipásztor 1928. júl. 21-én kiszóllított az élőknek sorából. 24 éves áldott, egyszerű munkálkodás után megszűnt az az élet, mely csak egyet ismert a — szolgálatot.

A megüresedett lelkeszi állást 1928. november 25-én töltötte be az egyház, mikor is Mészáros István örkényi lelkész választott meg. A kegyeleti időben Gulyás Kornél zámolyi lelkész adminisztrálta az egyházat, majd Paczolay István és Gulácsi István segédlelkészek végezték a lelkipásztori teendőket. Lelkiismeretes bűzgő munkálkodásokkal igyekeztek a lelkiélet terén legjobb tehetségük szerint dolgozni. Biblia-kör, vallásos esték, karácsonyfa ünnepélyek tartásával megmozgatták a lelkeket, és beindították az orgona létesítését célzó adakozást is.

Pátkay János felesége: Lux Mária, Gizella, Karolina, született Szabadkán, 1866. aug. 4-én; Szülei Lux József és König Karolina. Meghalt Rákoshelyen 1937. július 15-én, eltemették Pátkán júl. 18-án.

Gyermekeik: Pátkay Karolina szül: Sövényfalván 1901. márc. 21-én. 1922. jún. 7-én Pátkán, férjhezment Szilágyi Sándor ref. kántortanítóhoz.

Pátkay Irén szül. Sövényfalván 1903. márc. 28-án. Jelenleg »Orjó« tisztviselőnő Budapesten.

Pátkay Irma szül. Pátkán 1905. márc. 11-én. Jelenleg ref. tanítónő Kőröshegyen.

Pátkay József szül. Pátkán 1907. dec. 30-án. Jelenleg sebész orvos az O. T. I. budapesti Magdolna kórházban.

Pátkay János szül. Pátkán 1911. aug. 14-én. Jelenleg ref. lelkipásztor Nagypeterden (Baranya megye).

Dr. Mészáros István.

1891-ben Pándon született. A teológiát Budapesten végezte. A világháborúban orosz fronton küzdött, Gorlicénél fogásba esett, 1918-ban — mint t. hadnagy — szerelt le. Lelkeszi működését mint monori hitoktató kezdte meg. 1923-tól Örkényben volt lelkész. A budapesti tudományegyetem jogi karának hallgatója is volt, melyet elvégzett és 1923. március 23-án államtudományi doktori vizsgát tett. Pátkai állásába 1930. május 4-én iktattatott be.

Rövid itt léte alatt nagyon szép munkát végzett a belmisszió terén. Ő létesítette községünkben a Tejszövetkezetet. Eredményesen felkarolta az Orgonaalap növelését, melyet Paczolay István indított el. Paczolay itt léteig a gyűjtés eredménye 725 P 60 f-t

ért el. Gulácsy István folytatta a gyűjtést, alatta 168 P 40 f folyt be, Mészáros István dr. gyűjtése 280 P volt. Eltávozásakor az Orgonaaalap kamataival együtt 1187 P 43 f-re emelkedett.

Mészáros idejében történt az egyház szőlőhegyi hajlékának eladása Pintér Istvánnak 240 pengőért. Ezen összeget a harangozó lakás tatarozására fordították.

Mészáros 1931. július 30-i presbiteri gyűlésen bejelentette, hogy a pándi gyülekezet a lelkészi állásra meghívta. Hangsúlyozza, hogy a meghívás létrehozására részéről egyetlen lépés sem történt. Bár sajnálja az őt megértő pátkai gyülekezetet, de szülőfaluja ragaszkodó szeretetének és az otthonba visszahívogató emlékeknek nem tudott ellenállni. 1931. szeptember 24-én Pándra költözött.

Egyházi szent edények.

Utána az állás betöltéséig a helyettes lelkészi teendőket ifj. Széles Sándor végezte. Szolgálatát alatt az Orgonaaalap 50 P 57 f-rel gyarapodott. A lelkészi állásra tizenketten pályáztak. A presbitérium 1931. okt. 29-i határozata folytán Dr. Nagy Gyula mellett foglalt állást; megbízta Széles Sándor h. lelkészt, hogy november 5-ére hívja el Dr. Nagy Gyulát Székesfehérvárra. — Ugyanakkorra mások hívására megjelent még három lelkész a pályázók közül.

Mind a négy lelkész az összegyűlt hívek kívánságára elmondta életrajzát és megmondta azt is, hogy miért szeretne Pátkára menni lelképásztornak. A lelkész választás 1931. november 29-én volt. A választást B. Szabó János tabajdi lelképásztor egyházmegyei főjegyző és Dr. Szűts Gedeon vármegyei tisztii főügyész, egyházmegyei tanácsbíró vezették. A választó közgyűlés egyhangú közfelkiáltással Dr. Nagy Gyula kisharsányi rendes lelkészt választotta meg lelképásztornak.

Dr. kézdivásárhelyi Nagy Gyula.

A kézdivásárhelyi törzssőkös székely Nagy családból származott. Ősi székely nemességét igazolta. Szülei: Nagy Gyula és Vanta Gizella kézdivásárhelyi lakosok.

Született 1890. jún. 6-án Kovásznán (Háromszék megyében). Középiskolai tanulmányait a kézdivásárhelyi kat. főgimnáziumban végezte 1908. júniusában. Theológiai tanulmányait, a kolozsvári, budapesti, sárospataki és ismét a kolozsvári theológián 1912. júniusában. Bölcsészeti tanulmányait a kolozsvári, budapesti és ismét a kolozsvári egyetemen végezte. Lelkészi oklevelet szerzett Kolozsváron 1914. szeptember 11-én. Hitoktató segéd lelkész volt Déván 1912. szeptember 15-től 1914. október 31-ig. Azután meghívással Nagyrápoltra került rendes lelkésznek, hol átélte a román betörést és a világháború utáni forradalmat. Lakását az oláhok megbombázták. 1919. szeptember 29-én püspöki kinevezéssel Haró-ba, onnan 1921. október 1-én a népes Alsósófalvi székely gyülekezetbe ment rendes lelkésznek, ahová egyhangú meghívással választották meg. Itt szolgált 1925. jún. 30-ig, amikor Nagy Károly erdélyi püspök kinevezte a hátszegi egyházközségbe rendes lelkésznek. Itt nem maradhatott sokáig, helyzete annyira súlyossá vált, hogy kénytelen volt gyülekezetét elhagyni.

Az erdélyi püspöki hivatal elbocsájto levelével kijött Budapestre; hol püspökünk kinevezte 1927. november elsejétől kezdve Budafokra hitoktató lelkésznek. Mint budafoki hitoktató Nagytényben lakott és az ottani leányegyház gondozója volt elköltöztetéséig. 1929. febr. 1-én foglalta el kisharsányi állását, ahová egyhangúlag választották meg. 1931. dec. 31-ig volt a kisharsányi egyház lelkipásztora. Azóta a pátkai ref. egyház lelkipásztora.

Dr. k. Nagy Gyula történelem, földrajz szaktárgyakból alap és szakvizsgát tett Kolozsváron, majd később alsósófalvai lelkész korában letette Szegeden a pedagógiai vizsgát 1923. március 20-án, ezzel megszerezte a középiskolai tanári oklevelet. 1923. dec. 5-én Szegeden filozófiai szigorlatra állott, ennek letevése után 1923. dec. 7-én bölcsészettudományi doktorrá avatták. Baranyában szerkesztette és kiadta a »Drávamelléki református naptár«-t, megírta és kiadta 1930-ban »A kisharsányi ref. egyház történetét.«

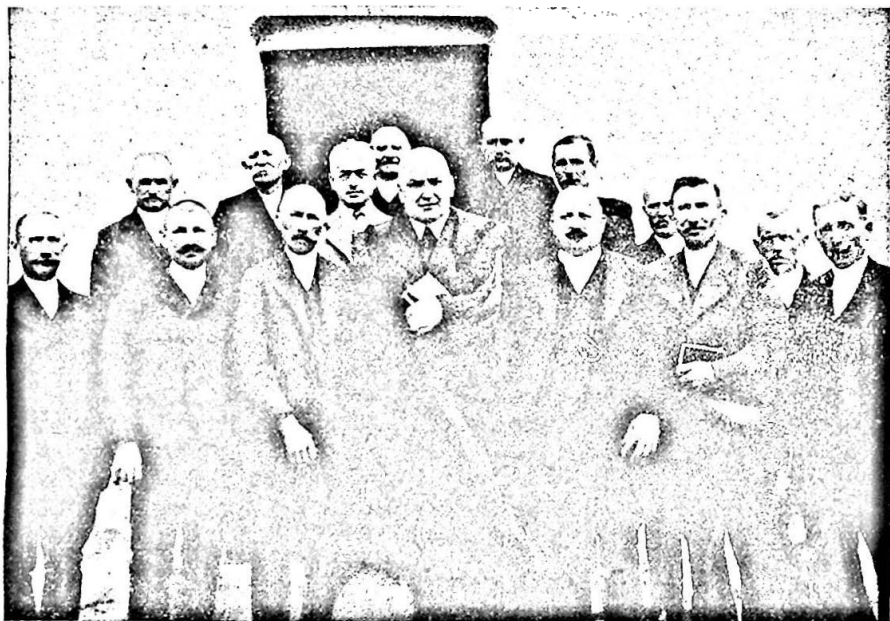
»Az erdélyi oláhság története a világháborúig« c. művét 1934-ben kiadta »A székelyszékiek és erdélyiek társasága« Székesszékújváron. A »vértessalja« c. egyházi ujság történeti rovatvezetője volt mindaddig, amíg az ujság megjelent. A Schneider Miklós és Dr. Juhász Viktor szerkesztésében megjelent »Fejérvármegye monográfiája« c. műben: »Adatok a vértessaljai református egyházmegyeről« címmel ismertetést írt, megjelent 1937-ben.

Felesége: Mihály Ida néhai Málnási Mihály Károly tasnádi ügyvéd leánya. Házasságot kötöttek Déván 1913. dec. 7-én. Gyermekai: Irén, született 1914. szept. 13-án Déván. (Jelenben Ivánka László munkácsi gimnáziumi tanár, festőművész felesége.)

Zsombor Lajos szül. 1917. szept. 9-én Déván. (Jelenben m. kir. csendőr főhadnagy.)

Jelentősebb eseményeink:

Az orgona alap javára vallásos esték, szeretet vendégségek, műkedvelői előadások tartásából és tojás gyűjtésből befolyt 714 P 24 fillér. Adományokból 410 P 19 fillér. Az adományok között van özv. Sóó Józsefné 100 P-s hagyatéka és az asszonykörnek adott 50 P-s hagyatéka, melyek az illeték levonása után az orgonaalap növelését szolgálták. Vitéz Hadnagy Domokos képviselő ugyanerre 50 P-t, Czako János 100 P-t adományozott. Az orgona-

Presbitérium.

alap ilyen szép gyarapodása arra indította a presbitériumot, hogy a cselekvés terére lépjen. Kimondotta, hogy az orgona beszerzésére az 1935. és 36. évekre a hívek az egyenes adó 20 %-át adják orgona adó címen, még pedig úgy, hogy ezen kirovásból, az eddig teljesített adományok egyénenként levonatnak.

Árokháty Béla orgona művész, lelkész tervei alapján, presbitériumunk szerződést kötött a Rieger Ottó céggel 1935. jan. 11-én, egy két manuális tizenegy fő, — és tizenegy mechanikai változatú orgona elkészítésére. Az orgona ára 5500 pengő. A megrendelt orgona 1935. jún. 11-re szállíttatott le. Az orgonát Árokháty Béla szakértői véleménye alapján átvettük és 1935. jún 30-án fel-

avattuk. Ugyanekkor avatták fel templomunk szép márvány emléktábláját, melyet Ilosvai Lajos Károly m. kir. gazd. főtanácsos készíttetett. A táblán a következő felírás van: »Isten dicsőségére! E helyen emelték őseink 1640. táján sárfalból az első imaházat, mely 1683-ban leégett. A második imaházat 1687-ben építették. Ennek helyébe 1735-ben terméskőből templomot építettek, ezt 1787-ben mai hosszúra kitoldották és tornyot emeltek mellé. 1824-ben középen kibővítették. 1935-ben pedig orgona készült bele a hívek áldozatkészségéből.

»Boldogok, akik lakoznak a te házában, dicsérhetnek téged

Presbitérium.

szüntelen«. (84. zsolt. 5. v.) Ezt az emléktáblát édesanyja szül: Hollóssy Juliánna iránti kegyeletből, e templom építésének 200-ik évfordulójára készítette: Ilosvai Lajos Károly m. kir. gazd. főtanácsos.»

Dr. Véghely Imréné egy szép urasztali terítővel, asszonyaink egy szőnyeggel ajándékozták meg a 200 éves templomot. A templom jubéiumi ünnepsége 1935. szeptember 18-án folyt le, a vértessaljai ref. Egyházmegye közgyűlési tagjainak és a gyülekezetnek részvételével. Az ünnepélyes istentisztelet központi részét Dr. Ravasz László püspök igehirdetése töltötte be. Az Énekek Éneke 2 rész 2 verse alapján hirdette az igét, megszokott ékes szólással rajzolva meg Isten országa e helyre plántált lilomának nehéz, de mégis diadalmas növekedését, megmaradását, az őt körülvevő és elnyomni akaró tövises között. Az új orgonán Árokháty Béla lelkész orgona művész kísért a gyülekezeti éneklést és adott elő mesterien néhány művészi kaint. Szép volt a vegyeskar két ének száma, majd a lelkészné és leánya mély megindult-

ságot kiváltó duettje. A templom történetét lelkipásztor ismertette. Az ünnepélyt a himnusz éneklése zárta be, utána az ünneplő sereget a pátkai egyház látta vendégül fehér asztalok mellett. Másnap az egyházmegyei közgyűlés tartott templomunkban.

Templomunk kivilágítására petróleum gázlámpát ajándékozott Ilosvai Lajos Károly gazd. főtanácsos.

1935-től kezdve minden karácsonykor iskolás gyermekeink javára karácsonyi ajándékot vagy szeretet csomagot küldött, 1936. április 12-én pedig egy ezüst, ékkövekkel díszített aranyozott úrvacsorai pohárral ajándékozta meg egyházunkat édesanyja emlékére Ilosvai-Hollóssy Lajos gazd. főtanácsos, ki a Hollóssy nevet is felvette belügyminiszteri engedély alapján.

Református Leányegyesületünk.

Oláh János budapesti lakos 50 pengős adományát jegyezzük föl, ki szülőföldje iránti szeretetből adta ezt az Orgonaalap-javára.

1937. szept. 26-án tartotta a Ref. Olvasó és gazdakör zászló-avatási ünnepélyét. Az ünnepély védnökei Ilosvai-Hollóssy Lajos gazd. főtanácsos, mint a kör díszelnöke és felesége: mint zászlóanya, kik a zászlót ajándékozták.

1939. máj. 29-én tartotta a Református Leányegyesület zászló-avatási ünnepélyét a templomban. 1939. június 18-án községünk küldöttsége Szemerédre vitte azt a dísz-zászlót, amelyet községünk ajándékozott a visszatért Felsőszemeréd községnek.

1939—40. telén a pátkai Református Olvasó- és Gazdakör elnöke Dr. k. Nagy Gyula kezdeményezésére, téli gazdasági tanfolyamot rendezett. A földművelésügyi minisztérium a 116. számú téli gazd. tanfolyam vezetőjét B. Máté Sándort küldte ki tanfolyam tartására. A tanfolyam helyettes vezetője: Dr. k. Nagy Gyula volt. A tanfolyamnak 42 hallgatója volt, közöttük Pátka két lelkésze is, kik nem csak előadók, de hallgatók is voltak. Mindnyájan 1940. febr. 18-án ezüst kalászos gazdákká avattattak.

1939. elején kukorica levél kézimunka házi ipari tanfolyam és 1939. végén szabó-varró és kézimunka tanfolyam is tartatott 20 leány részére.

Református Leányegyesületünk.

Villany bevezettetett 1939-ben minden egyházi épületbe. Ref. Gazdakör részére mozgó film vetítő gép szereztetett be Ilosvai-Hollóssy Lajos g. főtan. segítségével.

1940-ben Dr. k. Nagy Gyuláné Erdély visszatérésének öröme egy horgolt úrasztali terítőt készített.

1941-ben a minisztérium 150 P-t adományozott diaposzítives film vetítő gép berendezésére a Ref. Gazdakörnek, 1943-ban pedig a földművelésügyi minisztérium 500 P-t adott Ref. Gazdakörünknek egy magtisztító gép beszerzésére. A gép beszerzettett 1241-16 P összeggel.

Egyházunk kebelében a következő egyesületek alakulatok munkálkodnak:

Ref. Olvasó- és Gazdakör (van belügyminiszteri jóváhagyásos alapszabálya).

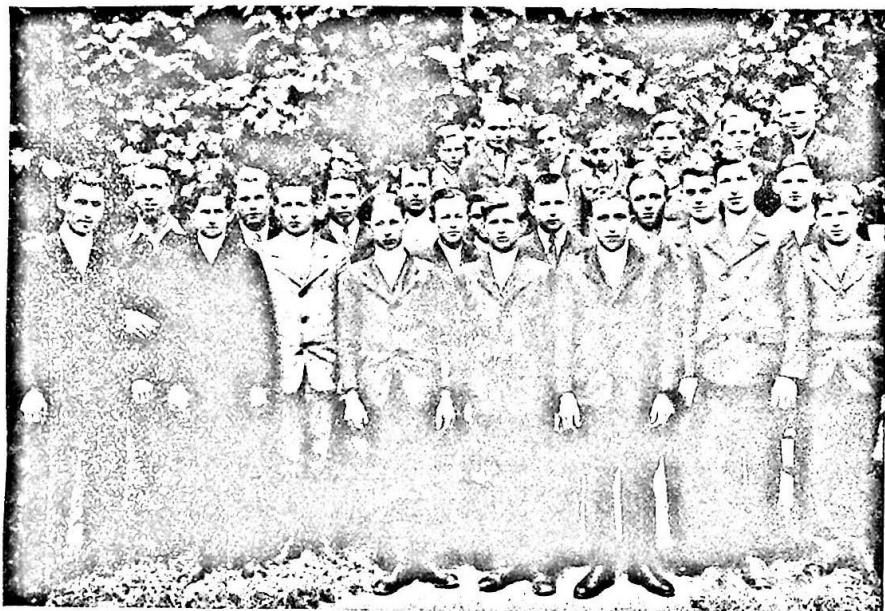
Ref. Nőszövetség.

Ref. Leány Egyesület.

Ref. Ker. Ifjúsági egyesület.

Vasárnapi iskola.

A Ref. Nőszövetség 1942/43. telén nőnevelési tanfolyamot tartott 28 résztvevőnek.

Ifjúságunk.

1942-ben a templom belseje kijavíttatott 1000 pengő költséggel. Ebből 100 P-t a Ref. Ker. Ifj. Egyesület, 100 P-t a Ref. Leányegyesület és 50, P-t Dr. Cermann Antal képviselő ajándékozott.

Az egyház vagyonának értéke 1942. év végén: Épületek értéke: 90380'80 P. — Földek értéke: 51926'02 P. — Ingóságok értéke: 15915'80 P. — Tőkéik, alapok értéke: 1050'79 P. — Készpénz és követelések értéke: 2161'59 P. — Kölcsönök, terhek értéke: 703'61 P. — Tiszta vagyon az év végén; 160.731'39 P.

Az 1932. évtől kezdve csak egyházunk fontosabb esemé-

nyei soroltattak fel. Szándékosan nagyon hiányos a kép. A hiányok pótlása, és az utolsó másfél évtized teljes leírása, — hogy az mentes legyen minden esetleges egyéni elfogultságtól — legyen a jövő emberének feladata.

Az élet mindig küzdelem, melynek nyomai kiütköznek az egyház képén is. De erre is szükség van, mert az egyházi életben a megállás visszaesés. Küzdünk az önzés, a meg nem értés, a gyűlölség, a széthúzás ellen, mert az egyházban a megbocsátó szeretetből folyó összefogásnak kell érvényesülnie.

Ha ezért élnek és dolgoznak az egyház tagjai, akkor egyházunk a Krisztus egyháza lesz.

Díjlevelek.

Lelkipásztoré. 1) Négy szoba, konyha, kamra, mosókonyhából álló lakás, mellékhelyiségekkel, udvar 394 □-öl, kert 1257 □-öl, 2) Késpénz 65·28 P. 3) Rozs 2640 kg. 4) Szántó föld 38 kat. hold 1444 □-öl, mely a legelőn kívül, amely kitesz 9. kat. holdat, 1200 □-ölet, az egyház által műveltetik s az egy nyomtatáson kívül minden munkája annak idejében véghezvitetik. 5) 40 q széna a község részéről (napi áron fizetve). 6) A termő fű haszna. 7) Tüzifa 10 öl fuvarral együtt. 8) Hús 56 kg. 9) Só 56 kg. 10) Faggyú 16 kg 80 dkg. 11) Vaj 3 1/2 kg. 12) Ismét fejés helyett 3 1/2 kg vaj. 13) Urvacsorához való tiszta búza 200 kg. 14) Urvacsorához való bor, (1880. évtől kezdve a lelkészek nem igényelték) esetenként az egyház gondoskodik róla. 15) Maga szükségére szüretkor borkollekta. (1880. évtől kezdve lelkészek nem igényelték.) 16) Egyházkezelési és más stóladíj az egyházmegye rendelete szerint. 17) Minden marhás gazda 2-2 kocsi trágyát viszen saját udvarából évenként a lelkési földre. 1880. év óta megváltva évi 100 forinttal, azaz 272 pengő összeggel. 18) A 4. szám alatti közmunka váltsága: 250 kg búza, 264 kg rozs, 168 kg zab.

Kántortanítóé. 1) Késpénzfizetés 156 P. 2) Váltságok díja 136 P. 3) 200 kg búza. 4) Rozs. (váltságokkal együtt) 1349 kg rozs. 5) 5 ürméter fa (fuvarral együtt). 6) Három szoba, konyha, kamra, fürdőszoba, mosókonyhából álló lakás, mellékhelyiségekkel, 301 □-öl udvarral, 311 □-öl kerttel. 7) Szántó föld 19 kat. hold 757 □-öl. 8) Községtől 10 q széna napiáron fizetve. 9) Községtől ismétlősökért 136 P.

Harangozó-iskolaszolgáé. 1) Lakás. 2) Szántó 2 hold 1053 □-öl. 3) 700 kg búza. 4) 500 kg rozs. 5) Egyháziadó mentesség.

Egyházi adózás.

Mindenki állami egyenesadójának húsz százalékát fizeti évenként, felerészben egyházi, felerészben iskolai adó címen.

Ezen pénzdót a Székesfehérvári m. kir. Pénzügyigazgatóság 22780/1937. VII. számú, április 24-én keltezett engedélye alapján a Pátkai Községi Elöljáróság szedi be a többi községekkel és a befolyó egyházi adót az egyházi pénztárnak adja át.

Ezenkívül minden egy kenyéren élő család fizet évenként tíz kg búza egyháziadót és minden föld tulajdonos annyi kg rozs egyháziadót, amennyi pengő állami földadója van.

A búza és rozs egyháziadót a lelkészi hivatalban kell fizetni. Külön fajta egyháziadót fizetnek a községben a lekipásztor és kántortanító, ők ugyanis úgy fizetik javadalmi földjeik után a rozs egyháziadót, mintha a föld saját tulajdonuk volna.

résztvettek: Varga Kálmán (Ambrecsé), Dezső István, Szalók István, Kovács József, Szabó József, Gerencsér Károly, Szabó István, Császár László hász., ifj. Hollósy Sándor, Terényi Ferenc tanító, László Imre, Szabó János, Kovács András, Császár János, Moharos Ferenc, Herman Sándor, Molnár János, Szabó Sándor öm., Dávid Lajos, Kovács Sándor, Oláh János 85. h. sz., Halmi János, Németh András, Rideg Lajos, Rideg Ernő, Baranyai István cső., Baranyai József, Pintér Lajos öm., Dezső Mihály, Szabó István, Csuti János, Kelemen Sándor, Oláh Sándor 85. h. sz., Dávid István, Fövényi László, Elek Lajos, Papp Lajos, Oláh Lajos 85. h. sz., Szalók József, Kollár Mihály, Jádi István, Fövényi László.

A Presbitérium tagjai: Dr. k. Nagy Gyula elnök, Szilágyi Sándor jegyző, Kovács Pál, Nagy Lajos, Hollósy Sándor, Keresztes János, Péntes József gondnok, Szőke János, Csörgei János, Péntes István, ifj. Reketyei István, Horváth Gábor, F. Fűri János, D. Kovács János, Kelemen Sándor, Jádi János, Oláh János 85. h. sz. gondnok.

A Ref. Olvasó- és Gazdakör vezetősége: Elnök: Dr. k. Nagy Gyula; alelnök: Fűri János; jegyző: Keresztes János; pénztáros: Csörgei János; ellenőr: Szűcs János; gazda: ifj. Jádi János; zászlótartó: Gyenei Lajos; könyvtáros: Dávid Sándor; számvizsgálók: Kósa Gábor, Varga János, ifj. Hollósy Sándor, Kelemen Lajos; választmányi tagok: Kovács Pál, Halmi Lajos, Dávid József, Seines István, Oláh János, Reketyei István, id. Hollósy Sándor, Papp Lajos, Szántó János, Halmi Lajos; választmányi póttagok: Papp János 310., Nagy Lajos, Ozsváth László, Mészáros József.

Iskolánk munkájáról.

A régi iskolai munka megvilágítására közöljük az 1816. évi püspöki látogatási kérdő pontokra adott feleletek közül a vonatkozó részt.

»Rektoriánk ennek utána academica promotióvá lőn. Az iskola épülete tűrhető állapotban van, és a classisok elég tágosak a gyermekek számához képest. Az iskolába járó gyermekek rendszerint mintegy 200-an szoktak lenni, akiknek mind neveik, mind számuk megvan. Csak télen járnak gyermekek iskolába, mely megrögzött rossz szokás még eddig minden iparkodásunk mellett is, le nem törülthetett. Azonban, hogy ez nem egészen lehetetlen volna, bizonyítja azon mindössze is 5 szülőnek példájok, kik gyermekeiket elszánván a deák nyelv tanulására, még ez ideig is (júniús) állandóan feljاراتják, noha más részről a többek már több ízbeni sürgetés után is csak azt sem fogadják meg, hogy gyermekeiket a vasárnapokon és ünnepnapokon felküldjék, hogy ekképen csak az iskolától egészen el ne szokjanak. A nagyobb iskolás gyermekek a következő tudományokat tanulják: 1.) A vallást a debreczeni útmutatás szerint. 2.) A főt. Göböl Gáspár úr katechismusát. 3.) A szent Dávid CL. zoltárainak énekelhető verseit. 4.) A Hübner-től az Ó és új testamentumi históriákat. 5.) A szokott könyörgéseket. 6.) Az Ó és új testamentumi könyvek lajstromát. 7.) A zoltárok és fennforgott dicséretetek nótáit. 8.) A számvetésnek négy nemét. 9.) Az írást. 10.) A deák nyelvet. 11.) Egy kis geographiát, vagy földleírást.

A kisebb iskolás gyermekek pedig tanulják: 1.) A főt. Göböl Gáspár úr katechismusát. 2.) A szent históriának pedig rövid summáját Ostervald szerint. 3.) A szent Dávid zoltárainak ötvennek az első versét könyv nélkül. 4.) A vármegyéket versekben a »Kis tükörből.« 5.) Az erkölcsi regulákat versekben. 6.) Az arany A. B. C.-t versekben. 7.) A szokott imádságokat. 8.) A római és arabiai számok kimondását. 9.) A könnyebb zoltárok és dicséretetek nótáit. 10.) Az írást. 11.) Az olvasást.

Ez a 120—130 évvel ezelőtti kép nagyon messze áll a mai modern idők állapotától. Természetes is ez, mert a haladás az élet mutatója.

Ma az állam által előírt és a konvent által a ref. iskolák számára is kötelezővé tett tantárgyakat és tananyagot tanítjuk az 1941. szeptember 1-től nyolc osztályúvá vált népiskolánkban.

Ezek a tantárgyak és ezek tananyagai ifjúságunkat ellátják mind-azokkal a szellemi ismeretekkel, melyekkel a XX. század emberének feltétlenül rendelkeznie kell, hogy a modern idők kívánalmaival szemben a helyét megállhassa. Így tehát iskolánkra úgy tekinthetünk, hogy az egyházunknak ma is egyik legáldásosabb szerve, mert gyermekeinknek olyan nevelést biztosít, amely a legmagasabb kívánalmakat is kielégíti.

Iskolánk jelenlegi helyzetét a következő adatok mutatják:

A tanítás két tanteremben folyik. A tantermek megfelelőek, felszerelésük azonban hiányos, padjai pedig kicserélésre várnak.

Kántortanítói lakás és iskola.

A tanítást két okleveles rendes tanító végzi, akik mindketten megfelelő természetbeni lakással rendelkeznek. Az 1942/43. tanévben iskolánkba beiratkozott 62 fiú és 52 leány, azaz 114 tanuló, akik közül 26 volt szüleinek »egyetlen gyermeke.« A beiratkozottak közül 57 fiú és 48 leány tett iskolánkban osztályvizsgát. A tanítás a felső négy osztályban hat, az alsó négy osztályban pedig tíz hónapig tartott. A tanulók összes mulasztása 709 napot tett ki.

Ez a tanév volt a régi »ismétlő iskola« utolsó tanéve 6 fiú és 9 leány, összesen tehát 15 tanulóval, akik közül hat volt »egyke-gyermeke.« Az ismétlő iskolások összesen 97 félnapot mulasztottak.

Iskolánknak van egy tanítói és egy ifjúsági könyvtára. Ez utóbbi könyvei azonban már teljesen elhasználódtak.

Az iskola összes kiadása az 1942/43. tanévben 11.910,88 P volt, melyhez egyházunk 3780,—, az állam pedig 7994,88 P-vel járult hozzá.

A pátkai ref. egyház iskolájának (rektorai) első tanítói:

Szilasi István (1744—48). *Csidei Pál* (1748—49). *Berkes István* (1749—74). *Vida István* (1774—78). Ennek idejében már precceptor kezde tanítani. *Palotai István* (1778—). Debreczenből jött a latin nyelvet is tanította. *Tóth András* (1792—93). *Csáti Mihály* (1794—95). *Halász Pál* (1796—97). Debreczenből jött deák. Halász József Superintendens fia, innen Seregélyesre ment. *Kövendi József* (1798) pápai deák. K. Nyékről jött rektor egy év múlva szülei elhalván Középszolnokmegyébe ment haza. *Veres Márton* (1799—1801) tanult Pápán, rektor volt Nyéken, onnan hozatott ide, 3 év múlva visszament Pápára, Szóládi pap lett. *Kovács József* (1802—1804). Pápáról jött, korán elhalt szépreményű ifjú. *Biró János* (1805—1807) nemes-kövesi születés, Pápáról jött, Szabadszálláson letette a kápláni vizsgát, zámolyi káplán lett. *Sebestyén Pál* (1807—1809) Veszprém megyei leányfalvi születés. Pápáról jött deák. *Motsi József* (1810—12), Komárom megyei aranyosi születés, pápai deák. *Almási Antal* (1813—15) szentkirály-szabadi lelkész fia, pápai deák »poétai talentummal« megálldott ifjú, de beteges lévén letette hivatalát, elment N. Szombatba, hol meghalt. *Török János* (1816—18) miskolczi születés, pápai deák. A latin nyelvet tanította jó sikerrel. *Keserü Ferenc* (1819—21) tengödi születés Pápáról jött deák, az új énekeskönyv miatt »kétszer felverték lakását« papi vizsgát tett Péczelen, laczházi káplán lett, Kapolyon pedig lelkész. *Somodi Dániel* (1822—24) antalfai születés, pápai deák, később b. füredi pap lett. *Pordány Gergely* (1825). *Fodor Sándor* (1826—28) pálfi pap fiú, pápai deák volt. *Kerepesi Kovács István* (1829). *Jezerniczky János* (1830—32) veszprémi iparos fia, később lelkész lőn. *Kulcsár József* (1833—35) Sz. K. szabadi születés, hajmáskéri pap lett. *Tőkési Zsigmond* (1836—39) pápai iparos fia, beteges ifjú, haladokolva ment el. *Kovács István* (1840—42) dpatai iparos fiú kecskeméti kollégiumból jött. Később tassi jegyző. *Kónya Sándor* (1843—45) kúnhegyesi születés, kecskeméti deák. Később kúnhegyesi jegyző. *Fülöp Péter* (1846—48), csákvári születés, kecskeméti deák, később váci ügyvéd. *vári Szabó József* (1848—49) vörösberényi születés, kecskeméti deák. *Szücs János* (1849—53) nádassladányi születés, Pápán tanult, ide jött Csákvárról, később pátkai földbirtokos. *Szabó József* (1854—57) berhidai lelkész fia, tanult Pápán, jelenleg dudari lelkész. *Sebők József* (1857—59) életrajzát lásd fentebb. *Kálmán Farkas* (1859—62) sió-marosi lelkész fia, tanult Gyönkön, Pápán. Később káplánkodott Szabadszálláson, Halason, Vajszlón, lelkészkedett Madocsán, Sósvertikén,

Gyűdön. *Bocsor Lajos* (1862—63) tengődi születés, atyja rektor. Budapesten tanult, onnan jött Pátkára, később gyönki tanár és pap lett, később tengődi lelkész. *Oláh Antal* (1863—66) bihar-megyei zsáki születésű, debreczeni pap neveldeből jött ki, később öcsödi (Békés megye) lelkész. *Sörös Jenő* (1866—67) csabdi születés, atyja lelkész volt, tanult N. Kőrösön és Pápán. Az előbbi helyről jött Pátkára, később abai, utóbb k. nyéki rektor, meghalt 1882-ben. *Bátki Antal* (1867—69) kocsai születés, tanult Pápán és Budapesten, innen jött a papnevelő intézetből, később komáromi árvaszéki hivatalnok lett. *Arany Mihály* 1847. nov. 25-én született Abán, tanult Pápán és Nagykőrösön, onnan s. tanító minőségben Bicskére ment, honnan pátkai rektorra választották. Pátkán szolgált 1870. szept. 29-ikétől 1910. szept. 1-ig, nyugdíjban maradt. Meghalt Pátkán 1928. dec. 31-én.

Majlát Gyula született 1886. nov. 26-án Nagykőrösön, kántortanítói képesítést is ott szerzett. Előbb Sárkeresztúron volt másodtanító, onnan Pátkára megválasztották 1910. szept. 11-én, állását elfoglalta 1910. okt. 15-én, kántortanítói állásáról lemondott 1916. szept. 4-én, állami tanító lett Tövisen (Alsófehér megyében).

Gaál Imre született 1896. okt. 20-án. Oklevelét Nagykőrösön szerezte 1914. június 25-én. 1914. szept. 1-től Kisorosziban volt tanító. Pátkai választását 1916. okt. 25-én erősítették meg. Pátkán szolgált 1921. szept. 1-ig. Innen Üllőre ment ref. kántortanítónak, most is ott szolgál.

Szilágyi Sándor született 1891. december 12-én Pacséron. Oklevelét Budapesten szerezte 1911. június 27-én. Előbb a Pest megyei Izsákon és Csengődön működött mint tanító. Pátkai állását 1921. okt. 7-én foglalta el. Az első világháborúban a mozgósítástól a leszerelésig teljesített katonai szolgálatot, melyből 18 hónapot töltött a szerb- és olasz harctéren.

Tanítói működését az egyházkerület igazgatói címmel, a vall.- és közoktatásügyi miniszter pedig írásbeli elismeréssel jutalmazta. Elnöke az egyházmegyei tanítói egyesületnek és zsinati tanítói pótképviselő. Egy ifjúsági regényét a Kisfaludy-Társaság első díjjal jutalmazta. Pedagógiai értekezéseket írt a Néptanítók Lapjában és a Tanítók Lapjában. Ezekben és pedagógiai előadásaiban sürgette a nevelésnek az oktatás elé való helyezését, valamint a vallástan, nyelvtan és földrajz tanításának megkönnyítését ezen tárgyak leegyszerűsítése és a tudományosság színezetétől való megszabadítása által. Kidolgozta ezeknek a tantárgyaknak a mindennapi élethez jobban simuló és könnyebben végrehajtható tanítási eljárásait.

A pátkai ref. egyház iskolájának (praeceptorai) másodtanítói.

Berkes István (1778—82). *Lukács János* (1795—). *Bányai Sámuel* (1796). *Kiss József* (1797). *Mikus János* (1798) Pápáról.

Csőrgő János (1799). *Balogh Pál* (1800) Pápáról. *Dienes János* (1801) Pápáról. *Pázmádi Beniamin* (1802). *Pintér Sándor* (1803). *Kalló János* (1804). *Fodor István* (1805). *Kiss József* (1806). *Zagyvay Mihály* (1807). *Csécsi György* (1808). *Csonka János* (1809) Pápáról. *Szalai Péter* (1810) helybeli harangozó fia, obsitos katona. *Tóth Márton* (1811). *Szügyi József* (1812) Pápáról. *Bakonyi János* (1813) Pápáról. *Bicskei István* (1814) Pápáról. *Herman András* (1815) Pápáról. *Sipos István* (1816) Pápáról. *Borsos János* (1817). *Szabó Péter* (1818). *Hajnal Mihály* (1819—20). *Szabó Imre* (1821). *Patkó István* (1822). *Diószegi Dániel* (1823). *Simon György* (1824). *Décsi Károly* (1825). *Szöke Dániel* (1826) Pápáról. *Sós Gedeon* (1827). *Kovács István* (1828) Pápáról. *Nagy Sándor* (1829—30) Pápáról. *Pethes András* (1831). *Nagy Antal* (1832). *Szelle Sámuel* (1833). *Gyarmathy György* (1834). *Szalai Sándor* (1845). *Kosztai Dániel* (1836). *Halászy György* (1837) Pápáról. *Fazekas László* (1838). *Tóth Pál* (1839). *Kossa József* (1840) Pápáról. *Kazári István* (1841). *Szujkó István* (1842). *Sárközi Sándor* (1843). *Kovács Zsigmond* (1844) Pápáról. *Lakó József* (1845) Pápáról. *Körmendy Mihály* (1846) Pápáról. *Kovács Sándor* (1847) Pápáról. *Fejlesztés Ferenc* (1848) Pápáról. *Nagy László* (1849) N. Kőrösről. *Győri József* (1850) Pápáról. *Szente József* (1851) Pápáról. *Borsos Károly* (1852) Pápáról. *Orbán István* (1853) Pápáról. *Vörösmarty Mihály* (1854) pátkai születésű. Pápáról. *Czakó István* (1855) Pátkáról. *Kutasi Dienes* (1856) Pápáról. *Vég János* (1857—58) Pápáról. *Bott József* (1859) Pápáról. *Fazekas József* (1860) Pápáról. *Csapó Dániel* (1861) Pápáról. *Mádi Lajos* (1862) Kecskemétről. *Kelemen János* (1863) Pápáról, pátkai születésű. *Somogyi Lőrincz* (1864) Kőrösről. *Nagy Sándor* (1865). *Nyikos László* (1866) N. Kőrösről. *Farkas Kálmán* (1867) N. Kőrösről. *Biczó Ferencz* (1868) N. Kőrösről. *V. Balog Lajos* (1869—70) végzett pap növendék. *Kiss István* (1871) Pátkáról. *Kocsis Sándor* (1872). *Veress Pál* (1873) végzett pap növendék. *Csapó Benő* (1874) N. Kőrösről. *Tóth János* (1875—76) N. Kőrösről. *Vasváry Sándor* (1877—78) s. lelkész pátkán. *Pápai János* (1879) N. Kőrösről. *Pap Károly* (1880) N. Kőrösről. *Gál Kálmán* (1881) N. Kőrösről. *Káldi Pál* (1882) N. Kőrösről. *Biczó Árpád* (1883) N. Kőrösről. *Varga Lajos* (1884) N. Kőrösről. *Kis István* pátkai lakos (1885). *Lukács Tóth József* (1886). *Vörös Lajos* (1887). *Cseri László* (1888). *Bőri Lajos* (1889). *Biczó János* (1890). *Bosznai Endre* (1891). *Égető Imre* (1892). *Borsos Szabó Imre* (1893). *Mészáros Dénes* (1894). *Szöke Gyula* (1895). *Váczy Károly* (1896). *Arany Lajos* (1897). *Szöke Ferenc* (1898). *Kiss József* (1899). *Katona Mihály* (1900). *Kalotaszegi András* (1901). *D. Tóth Ambrus* (1902—03). *Kovács Dániel* (1904). *Szabó Lajos* (1905—1940).

Terényi Ferencz (1940. aug.-tól). Terényi Ferenc született 1912. szept. 10-én, Alsószentivánon (Fejér megyében). Kántor.

tanítói képesítését Nagykőrösön szerezte 1923. június 24-én. Unyon és Nagyberényben működött mint tanító, azután Pátkára jött. Munkája lelkiismeretes és eredményes volt. 1941. nov. 18-tól 1942. márc. 4-ig, — mivel Szilágyi Sándor ig. tanító katonai szolgálatot teljesített — mind a két tagozat osztályait tanította. Levente oktató, főoktató és tűzoltó parancsnok is volt. Bevonult hadi szolgálatra 1942. október 9-én, 1943. január óta nem írt, nem tudunk róla.

Lelkipásztorok névsora.

1. Atsádi János . . . 1652-ben.	15. Hollósy Filep Ádám 1777—1793.
2. Pátkai János .	16. Szentgáli Pálffy F. 1793—1796.
3. Gyömrei Ábrahám . 1668. körül.	17. Onody Sámuel . . 1796—1806.
4. Kosdi István . . . 1670. körül.	18. Nálásy Jeremiás S. 1806—1822.
5. Miskoltzi Sós György 1680. körül.	19. Várallyai Gaál Sándor 1822—1837.
6. Poroszlai Mihály . 1689—1715.	20. ifj. Hollósy Filep Ádám 1837—1861.
7. Tótfalusi András . . 1715—1726.	21. Szabó Lajos . . . 1861—1864.
8. Veszprémi Ádám . 1726—1742.	22. Sebők József . . . 1864—1867.
9. Kardos István . . . 1742—1751.	23. Veres Bálint . . . 1867—1880.
10. Sósai János . . . 1751—1754.	24. Nemes Biczó Pál . 1880—1904.
11. Polgári János . . . 1754—1762.	25. Pátkay János . . . 1904—1928.
12. Hajdú János . . . 1762—1764.	26. Dr. Mészáros István 1930—1931.
13. Szölösi János . . . 1764—1768.	27. Dr. k. Nagy Gyula . 1932—
14. Kaszap Nagy Mihály 1768—1777.	

A pátkai ref. egyháznak kurátorai.

Domján József, Péntes István (1768 körül), Kelemen Márton (1778), Miklós János (1779), Császár János és Vő János (1780—81), Felső Pintér János és Rekettyei János (1782), Simon Márton (1783), Osváth János és Bodatz János (1785—86), Oláh Miklós és Veres István (1787), Szabados János és Domján Sámuel (1788), Szönyegi János és Csapó István (1796), Péntes Péter és Csapó István (1797—98), Ns. Baranyai Ferencz (1799), Furi István (1800—1801), Halmi János és Ns. Veress János (1802), Varga István és Ns. Domján Ferenc (1803), Molnár Mihály és Ns. Bodatz István (1804—05), Ns. Domján Sámuel és Osváth Ferenc (1806—07), Varga István és Ns. Szönyegi András (1808—09), Pintér János és Ns. Veress János (1810), Ns. Veress János és Kovács János (1811—12), Csapó István és Ns. Péntes János (1813—14), Ns. Bodatz István és Pintér István (1715—17), Varga Péter és Ns. Csörgei Pál (1818—19), Csanádi Mihály és Ns. Baranyai Ferencz (1820), Osváth Ferenc és Ns. Baranyai Ferencz (1821), Halmi János és Ns. Csörgei István (1822), Ns. Csörgei István és Szabados János (1823—24), Jádi Pál és Ns. Péntes János

(1825—27), *Ns. Bodatz István és Pintér István* (1828), *Varga Péter és Ns. Hollosy Mihály* (1829), *Dávid István és Ns. Simon Ferencz* (1830—31), *Kovács János és Ns. Pénzes István* (1832—33), *Rekettyei Sámuel és Ns. Vörösmarty József* (1834—35), *Füri István és Ns. Baranyai János* (1836—37), *Ns. Csörgei István és Dávid János* (1838—39), *Dávid János és Ns. Szönyegi Ferencz* (1840—41), *Füri István és Ns. Csörgei Pál* (1842—43), *Ns. Szönyegi István és Osváth József* (1844), *Pap Mihály és Ns. Pénzes Mihály* (1845—46), *Csergei Sámuel és Baki János* (1847—48), *Alföldi István és Vörösmarty György* (1849—50), *Kovács Ádám és Szabó Pál* (1851—52), *Varga János és Szabó István* (1853—54), *Hollosy Mihály és Pap János* (1855—56), *Csörgei Sámuel és Füri József* (1857), *Pap Mihály és Füri József* (1858), *Pénzes Mihály és Fehér József* (1859—60), *Varga István és Osváth János* (1861—62), *Pénzes Mihály és Szántó János* (1863), *Kovács József és Dávid János* (1864), *Gyenei Ferencz és Oláh István* (1865—66), *Dávid Péter és Jó József* (1867), *Csapó Mihály és Hollosy József* (1868), *Tóth József és Csörgöl János* (1869), *Szalai János és Decsi József* (1870—71), *Szöke József és Alföldi István* (1872—73), *Oláh István és Csörgei József* (1874—75), *Császár István és Czakó Sámuel* (1876—77), *H. Kovács József és Südi János* (1878—79), *Füri József és Szabó Péter* (1880—1882), *Szántó Mihály és Molnár János* (1883—84), *Kelemen Mihály és Csapó Mihály* (1886—90), *Kis József és Ifj. Füri István* (1891—92), *Füri István és Kovács M. József* (1893—94), *Horváth György és Szücs Pál* (1895—96), *Csörgöl János és Szücs Pál* (1897—98), *Dávid József és Jádi Pál Lajos* (1899—1900), *Jádi József (iskolamelletti) és Csörgei Pál* (1901—02), *Jádi János M. és H. Kovács József* (1903—04), *Császár István és Jádi István* (1905—06), *Nagy János és Füri József* (1907—08), *Pénzes János és Keresztes Pál* (1909—11), *Kelemen István és Rekettyei József* (1912—14), *Szántó János és Petrók János* (1915—17), *Szöke János és Czakó János* (1918—20), *Halmi Sándor és Papp István* (1921—22), *Osváth István és Jádi István* (1923—24), *Csörgöl István és Kelemen Sándor* (1925—27), *Kelemen Sándor és F. Füri János* (1928—29), *Szöke József és Pénzes István* (1930—32), *Osváth István és Pénzes István* (1933—35), *Jádi János és Horváth Gábor* (1936—38), *Horváth Gábor és Oláh János (tósori)* (1939—42), *Oláh János (tósori) és Pénzes József* (1943—).

Anyakönyvi adatok.

Az 1742-ik évtől 1776-ig születettek évenkénti felsorolása.

1742-ben 23. 1743-ban 24. 1744-ben 34. 1745-ben 28. 1746-ban 17.
 1747-ben 23. 1748-ban 23. 1749-ben 21. 1750-ben 18. 1751-ben 25.
 1752-ben 24. 1753-ban 31. 1754-ben 31. 1755-ben 32. 1756-ban 35.
 1757-ben 30. 1758-ban 35. 1759-ben 27. 1760-ban 42. 1761-ben 32.
 1762-ben 35. 1763-ban 42. 1764-ben 35. 1765-ben 48. 1766-ban 34.
 1767-ben 39. 1768-ban 45. 1769-ben 33. 1770-ben 35. 1771-ben 42.
 1772-ben 38. 1773-ban 43. 1774-ben 55. 1775-ben 54. 1776-ban 39.

35. év alatt születések száma: 1172.

Évben	Születések száma	Halálózások száma	Évenkénti		Évben	Születések száma	Halálózások száma	Évenkénti	
			szaporod. sz.	fogyás száma				szaporod. sz.	fogyás száma
1777	51	9	42	—	1796	41	18	23	—
1778	47	35	12	—	1797	47	30	17	—
1779	60	28	32	—	1798	52	28	24	—
1780	49	28	21	—	1799	42	42	—	—
1781	58	32	16	—	1800	51	30	21	—
1782	42	49	—	7	1801	47	48	—	1
1783	42	33	9	—	1802	58	55	3	—
1784	51	41	10	—	1803	56	39	17	—
1785	44	26	18	—	1804	35	61	—	26
1786	51	20	31	—	1805	56	37	19	—
1787	45	38	7	—	1806	42	42	—	—
1788	51	14	37	—	1807	67	65	2	—
1789	45	38	7	—	1808	55	39	16	—
1790	44	21	23	—	1809	61	31	30	—
1791	31	36	—	5	1810	56	61	—	5
1792	45	32	13	—	1811	62	46	16	—
1793	53	14	39	—	1812	53	76	—	23
1794	42	28	14	—	1813	74	27	47	—
1795	59	51	8	—	1814	46	30	16	—

Évben	Születé- sek száma	Halálo- zások száma	Évenkénti		Évben	Születé- sek száma	Halálo- zások száma	Évenkénti	
			szapo- rod. sz.	fogyás száma				szapo- rod. sz.	fogyás száma
1815	47	18	29	—	1854	62	43	19	—
1816	54	35	19	—	1855	60	55	5	—
1817	40	35	5	—	1856	69	40	29	—
1818	57	30	17	—	1857	46	33	13	—
1819	49	31	18	—	1858	57	42	15	—
1820	48	53	—	5	1859	44	40	4	—
1821	65	23	42	—	1860	61	26	35	—
1822	44	39	5	—	1861	54	46	8	—
1823	55	35	20	—	1862	49	63	—	14
1824	59	40	19	—	1863	69	62	7	—
1825	45	25	20	—	1864	46	35	11	—
1826	44	48	—	4	1865	67	53	14	—
1827	51	25	26	—	1866	69	155	kolera	86
1828	34	41	—	7	1867	52	56	—	4
1829	51	59	—	8	1868	65	29	36	—
1830	46	81	—	35	1869	50	56	—	6
1831	29	63	—	34	1870	51	35	16	—
1832	40	22	18	—	1871	65	37	28	—
1833	53	46	7	—	1872	59	55	4	—
1834	46	52	—	6	1873	64	42	22	—
1835	56	32	24	—	1874	68	60	8	—
1836	51	29	22	—	1875	57	36	21	—
1837	42	29	13	—	1876	58	47	11	—
1838	45	20	25	—	1877	62	59	3	—
1839	57	29	28	—	1878	51	45	6	—
1840	41	33	8	—	1879	86	63	23	—
1841	52	42	10	—	1880	52	36	16	—
1842	47	35	12	—	1881	71	38	33	—
1843	50	26	24	—	1882	48	40	8	—
1844	47	28	19	—	1883	68	49	19	—
1845	64	42	22	—	1884	55	55	—	5
1846	61	34	27	—	1885	58	45	10	—
1847	39	46	—	7	1886	47	39	8	—
1848	54	41	13	—	1887	44	50	—	6
1849	62	55	7	—	1888	41	41	—	—
1850	63	48	15	—	1889	47	37	10	—
1851	70	47	23	—	1890	37	33	4	—
1852	65	53	12	—	1891	57	48	9	—
1853	76	63	13	—	1892	42	53	—	11

Évben	Születések száma	Halálozások száma	Évenkénti		A közösségben szül.	Évben	Születések száma	Halálozások száma	Évenkénti		A közösségben szül.
			szaporod. sz.	fogyás száma					szaporod. sz.	fogyás száma	
1893	42	33	9	—	—	1918	12	32	—	20	29
1894	43	56	—	13	—	1919	29	30	—	1	69
1895	43	34	9	—	—	1920	29	28	1	—	80
1896	38	44	—	6	75	1921	28	28	—	—	74
1897	42	37	5	—	81	1922	29	23	6	—	65
1898	40	32	8	—	82	1923	23	18	5	—	61
1899	35	37	—	2	67	1924	25	17	8	—	49
1900	35	25	10	—	69	1925	24	17	7	—	55
1901	32	33	—	1	54	1926	28	18	10	—	55
1902	40	26	14	—	75	1927	15	15	—	—	54
1903	35	30	5	—	76	1928	20	31	—	11	47
1904	34	25	9	—	77	1929	24	16	8	—	53
1905	29	46	—	17	59	1930	23	14	9	—	50
1906	35	34	1	—	76	1931	17	27	—	10	44
1907	45	26	19	—	74	1932	19	17	2	—	50
1908	42	35	7	—	91	1933	14	26	—	12	38
1909	37	42	—	5	75	1934	15	20	—	5	50
1910	27	27	—	—	62	1935	15	23	—	8	45
1911	29	24	5	—	63	1936	18	20	—	2	39
1912	30	34	—	4	74	1937	16	20	—	4	48
1913	27	22	5	—	62	1938	18	17	1	—	44
1914	35	29	6	—	79	1939	22	22	—	—	57
1915	16	33	—	17	46	1940	14	10	4	—	35
1916	5	27	—	22	21	1941	14	28	—	14	41
1917	9	24	—	15	23	1942	13	18	—	5	30

1900-tól 1942-ig a fogyás 173 lélek.

Vigyázzunk a számok nagyon vádolóan beszélnek!!!

1912. január 1-től 1942. december 31-ig javunkra: 55, kárunkra: 50 vegyes házasság kötött. A kárunkra reverzálist adók 90 %-a nem pátkai, hanem folyton mozgó tanyai cseléd. 1900. január 1-től 1942. december 31-ig hozzánk áttért: 16, tőlünk kiért: 8 lélek.

(Elkereszteléssel is próbált lelket halászni régebb a plébános, — kit a székesfehérvári járásbíróság 1917. dec. 28-án hozott 4993/5. sz. jogerős ítéletével a büntető törvénykönyv 53. §-ába ütköző valláselleni kihágás miatt pénzbüntetésre jogerősen elítélt.)

Statisztikai adatok.

A pátkai ref. egyház régi népszámlálási adatai.

	É v b e n				
	1801	1805	1810	1815	1820
Házaspár	200	223	235	250	256
Özvegyszerfi	8	16	19	15	23
» nő	47	43	49	58	54
Nagyobb idejű fi	93	67	93	110	—
» » nő	67	46	85	95	88
Kisebb » fi	228	225	199	235	247
» » nő	215	159	177	187	227
Szolgák nagyobb	—	26	24	23	40
» kisebb	—	10	9	10	—
Szolgálók nagyobb	—	—	16	15	23
» kisebb	—	—	5	12	—
Lélekszám összege	1058	1034	1146	1258	1313
Pusztákon	—	—	54	—	72

1838-ban a ref. lelkek száma 1260, 1841-ben 1300, 1861-ben 1400, 1869-ben 1865, 1873-ban 1525, 1879-ben 1450, 1883-ban 1481, 1893-ban 1496, 1903-ban 1361, 1908-ban 1381, 1912-ben 1361, 1926-ban 1216.

Újabb általános adatok.

Az 1930. évi népszámlálási adatok szerint Pátkán a lélekszám 2498 volt, ebből külterületre esett 727 lakos. Nemre nézve volt 1268 férfi, 1230 nő. Családi állapotra nézve nőtlen, hajadon: 1008, házas: 1267, özvegyszer: 210, törvényesen elvált: 13. Anyanyelvre nézve magyar: 2485, német: 11, egyéb: 2. — Vallásra nézve róm. kat.: 1219, gör. kat.: 2, református: 1257, evangélikus: 9, gör. keleti: 1, zsidó: 9, egyéb: 1. — Írni és olvasni tudott: 2029, hat éven felüli analfabéta: 177.

A községben volt 492 lakóház. Kőből vagy téglából épült: 27, kő vagy téglalappal vályogból, vagy sárból: 222, vályogból, vagy sárból: 238, fából, vagy más anyagból épült: 5. — Cserép, pala, vagy bádoggal tetejű: 201, zsindely, vagy deszka tetejű: 7, nád, vagy zsúp födésű: 284.

Életkorra nézve volt 3 évnél fiatalabb: 138, 3—5 éves: 154, 6—9 éves: 188, 10—11 éves: 119, 12—14 éves: 52, 15—19 éves: 221, 20—29 éves: 400, 30—39 éves: 340, 40—49 éves: 289, 50—59 éves: 250, 60 évnél idősebb: 347.

Népsűrűség négyzet kilométerenként 1930. végén: 49,3.

Az 1941. évi népszámlálás adatai közül még csak két adatot ismerünk. Pátka összes lélekszáma: 2489. (Fogyás 11 év alatt: 9 lélek.) A hat évnél idősebb analfabéták száma: 114. (Ebből ref.: 30.)

Uradalmak 1943. évi állami egyenes adója: 10.748 P 82 f. Pátkán lakó katolikusoké 5.587 P 34 f, nem Pátkán lakó katolikusoké 3.821 P 78 f, Pátkán lakó reformátusoké 11.655 P 67 f, nem Pátkán lakó reformátusoké 524 P 77 f.

Református gazdák kezében van 2962 k. hold 158 □-öl terület. Ezen terület 452 tulajdonos között így van megoszolva: 1 k. holdig terjedő földet birtokol: 73 gazda; 2 k. holdig terjedőt 71 gazda; 4 k. holdig terjedőt 98 gazda; 6 k. holdig terjedőt 52 gazda; 10 k. holdig terjedőt 58 gazda; 15 k. holdig terjedőt 44 gazda; 20 k. holdig terjedőt 36 gazda; 25 k. holdig terjedőt 9 gazda; 30 k. holdig terjedőt 3 gazda; 35 k. holdig terjedőt 2 gazda; 40 k. holdig terjedőt 3 gazda; 40 k. holdon felül terjedő földet birtokol: 3 gazda.

Községünk állatállományának kimutatása az 1943. évi összeírás alapján: Szarvasmarha 1720 drb; Ló 296 drb; Sertés 2526 drb; Juh 337 drb; Szamár 2 drb; Kecske 22 drb.

Más adatok.

Pátka község elöljáróságának és képviselőtestületének névsora 1943. évben.

Elöljárósági tagok:

1. Vezetőjegyző: Kiss Lajos. 2. Segédjegyző: Szilvássy Zoltán ref. 3. Bíró: Pénzes István kisbirtokos ref. 4. H. bíró: Fehér András kisbirtokos. 5. Pénztárnok: H. Kovács József kisbirtokos ref. 6. Közgyám: Horváth Gábor kisbirtokos ref. 7. I. esküdt: Cs. Nagy József kisbirtokos ref. 8. II. esküdt: — 9. III. esküdt: Bárány György kisbirtokos. 10. IV. esküdt: vitéz Szakács József kisbirtokos, 11. Közs. orvos: Dr. Innocent Máté. 12. Körállatorvos: Dr. Wilhelm Boldizsár.

Képviselőtestületi tagok:

1. Virilisek:

1. Bárány Ivánka Géza nagybirtokos, meghatalmazott: Kovács Géza intéző. Dr. Kapi Béla evangélikus püspök, meghatalmazott: Szilágyi Sándor ref. ig. tanító. 3. Dr. vitéz Bogár János bérlő, meghatalmazott: Szilvássy Zoltán s. jegyző ref. 4. Császár Sándor kereskedő és kisbirtokos ref. 5. Német János r. k. plebános. 6. Kávássy Józsefné kisbirtokos, meghatalmazott: Gratzl Gábor r. k. tanító. 7. Végh István hentes, kisbirtokos, korcsmáros ref. 8. Gyenei József kisbirtokos ref. 9. Dr. k. Nagy Gyula ref. lelki-

pásztor. 10. Pénzes József kisbirtokos ref. 11. Csanádi Sándor kisbirtokos ref. 12. Vörösmarti József kisbirtokos ref.

II. Választottak:

1. Szabó Lajos nyugalmazott ref. tanító. 2. Szeitli György kisbirtokos. 3. Nagy Lajos 53. hsz. kisbirtokos ref. 4. Halmi Lajos kisbirtokos ref. 5. Rekettyei István kisbirtokos ref. 6. Kovács Pál kisbirtokos ref. 7. Galla Ferenc kisbirtokos. 8. Kis M. János kisbirtokos. 9. Pap Lajos 67. hsz. kisbirtokos ref. 10. vitéz Dobos Mihály kisbirtokos. 11. Fűri János 52. hsz. kisbirtokos ref. 12. Csörgei János kisbirtokos ref.

A Pátkai Legeltetési Társulat névsora.

Sor- szám	A társulat tagjának		Sor- szám	A társulat tagjának	
	N E V E	illet. nagys.		N E V E	illet. nagys.
1.	Fűri József	2	30.	Sepsi János	2
2.	Fűri János	6	31.	Kiss Pál	8
3.	Jádi József	12	32.	Nagy József	12
4.	Rekettyei István	6	33.	Fűri János	6
5.	Végh István	8	34.	Nagy Lajos	8
6.	Csik József	2	35.	Jádi Lajos	2
7.	Simon József	2	36.	Fővényi Márton	2
8.	Papp Lajos	6	37.	Pánczél Sándor	4
9.	Baki István	10	38.	ifj. Császár Sándor	4
10.	Csik József	12	39.	id. Császár József	4
11.	Nagy Jánosné	10	40.	ifj. Ozsváth István	2
12.	Kiss Józsefné	4	41.	Ozsváth Józsefné	2
13.	Szőnyegi István	2	42.	Szücs János	9
14.	Papp János	6	43.	Dávid István	8
15.	Varga János	5	44.	Csanádi Sándor	14
16.	Káka János	2	45.	Joó Józsefné	2
17.	Jádi Lajos	6	46.	Hollósy István	8
18.	Császár Sándor	6	47.	Szőke József	4
19.	Kiss József	12	48.	Halmi Lajos	4
20.	Sás Ferenc	1	49.	Pénzes József	9
21.	Kovács János	8	50.	Papp Lajos	14
22.	Halmi Jánosné	1	51.	Hollósy Sándorné	6
23.	Jádi István	8	52.	Csörgei János	10
24.	Vajda Jánosné	4	53.	Kovács Pál	10
25.	id. Hollósy Sándor	2	54.	Kiss József	10
26.	Hollósy Istvánné	2	55.	Jádi József	10
27.	Vörösmarti József	12	56.	Csik János	20
28.	Halmi János	2	57.	Joó János	4
29.	Oláh Lajos	2	58.	Papp Zsófia	2

Sor- szám	A társulat tagjának		Sor- szám	A társulat tagjának	
	N E V E	illet. nagys.		N E V E	illet. nagys.
59.	Szücs József	10	101.	Kiss András	10
60.	Pobrányi János	2	102.	Sipos Mihály	2
61.	Varga Mária	16	103.	Hermann György	2
62.	Dávid Sándor	3	104.	Pobrányi István	2
63.	Kelemen Sándor	4	105.	Milis János	3
64.	Csörgöl István	2	106.	Galla Ferenc	4
65.	Csörgöl Lajos	8	107.	Pobrányi András	3
66.	Füri M. József	4	108.	Fehér András	7
67.	Füri Lajos	4	109.	Bárany György	4
68.	Jádi János	11	110.	Bácskai Ferenc	2
69.	Szücs István	5	111.	Bodó Jánosné	4
70.	Kiss István	12	112.	Szeitl György	4
71.	Füri János	14	113.	Simon János	4 1/2
72.	Kovács József	8	114.	Papp Mihály	6
73.	Vörösmarti János	4	115.	Kelemen Sándor	2
74.	Jádi Sándor	8	116.	Szücs Jenő	4
75.	Pénzes István	16	117.	Pirityi János	6
76.	Kiss Józsefné	10	118.	Csapó István	4
77.	Szántó Márton	2	119.	Dobos József	4
78.	Sipos István	4	120.	Jámbor Viktor	4
79.	Benke Györgyné	2	121.	Schleining Bálint	2
80.	Czifra János	4	122.	Kulcsár János	2
81.	Keresztes János	11	123.	Szöke István	2
82.	Kiss Lajos	2	124.	H. Kovács János	4
83.	Veszeli Ferenc	2	125.	Szántó József	4
84.	Szeitli János	4	126.	Baranyai János	4
85.	Bárany Györgyné	3	127.	Deli János	8
86.	Kiss Pál	4	128.	Galla György	12
87.	Ozsváth István	1	129.	Török János	8
88.	Tabi József	2	130.	Pirityi József	2
89.	Lajkó László	2	131.	Rácz László	2
90.	v. Szakács József	3	132.	Varjas Jenő	4
91.	Pobrányi Ferenc	2	133.	Szücs János	2
92.	Fehér Mihály	2	134.	özv. Dávid Györgyné	15
93.	Cs. Nagy József	2	135.	Jádi Sándor	8
94.	Schön Adolf	8	136.	Horváth József	10
95.	Szabó István	1	137.	Ozsváth János	1.5
96.	id. ö. Fehér Jánosné	6	138.	Ozsváth Lajos	1.5
97.	Pinke István	2	139.	Horváth Gábor	8
98.	Milis György	6	140.	Daray György	8
99.	Bárany J. és Mihály	8	141.	Horváth P. József	6
100.	Mayer András	2	142.	Molnár József	2

Sor- szám	A társulat tagjának		Sor- szám	A társulat tagjának	
	N E V E	illet. nagys.		N E V E	illet. nagys.
143.	Dávid József	10	185.	Bakonyi János	1/2
144.	Szántó József	2	186.	Szöke János	6
145.	Bársony István	4	187.	Dobos Ferenc	2
146.	Szücs Lajos	4	188.	id. Gertsis István	12
147.	Csik Lajos	4	189.	Hermann Sándor	2
148.	Joó József	2	190.	D. Kovács János	11
149.	id. Császár János	2	191.	Brunner János	4
150.	Gelencsér Károly	1	192.	Bárány György	14
151.	Ozsváth László	1	193.	Bócz Sándor	12
152.	Lángi József	1	194.	Zaka János	4
153.	Szőnyegi József	4	195.	Bárány Ferenc	4
154.	Papp Imre	4	196.	id. Bálizs Antal	4
155.	Szabó Lajos	5	197.	Lajkó István	2
156.	Libényi József	2	198.	Horváth Mihály	2
157.	Nagy József	4	199.	Bárány Ferenc	2
158.	Elbert János	2	200.	Nagy István	2
159.	Fehér Pál	2	201.	Varga Sándorné	2
160.	Kiss János	6	202.	Reketyei Gábor	2
161.	Papp János	7	203.	Udvardi József	2
162.	ifj. Reketyei István	20	204.	Végh Józsefné	4
163.	Gyenei József	14	205.	Csanádi István	2
164.	H. Kovács János	4-5	206.	Varga Sándor	4
165.	özv. Horváth Gy.-né	2	207.	Müller Györgyné	2
166.	Baranyainé Varga É.	6	208.	Légár Istvánné	2
167.	Bánoczi István	2	209.	Lajkó Ferencné	2
168.	özv. Dani Józsefné	2	210.	Gyenei János	2
169.	Sipos Bálint	4	211.	Nagy Ferenc	2
170.	Szabó Ignác	2	212.	id. Kulcsár János	8
171.	Magyaródi Sándor	4	213.	Halmi Jánosné	4
172.	Ozsváth János	1	214.	Fejér m. Tak.ptár	16
173.	Kugler József	2	215.	Halmos Jánosné	4
174.	Pintér Sándor	7	216.	Gyenei Gyula	4
175.	Szabó János	1	217.	kisk. Németh Mária	2
176.	Szeitl Ferenc	12	218.	Ozsváth Pál	2
177.	Szabó József	2	219.	Héring András	4
178.	Szőnyegi István	2	220.	Szántó János	2
179.	Szabados Sándor	4	221.	Kelemen Lajos	2
180.	Kiss János	6-5	222.	Békési Sámuelné	2
181.	Szentgyörgyi József	4	223.	Papp Sándorné	6
182.	Szabó József	1	224.	Tóth Istvánné	4
183.	H. Kovács József	2	225.	Marton György	2
184.	Kiss György	4			

Adatforrások

1. A Fejérmegyei és Székesfehérvár Városi Történelmi és Régészeti Egylet Évkönyve 1893. évre. 9. oldal. — 2. Károly János: Fejér Vármegye Története 1896. I. kötet 23. oldal. — 3. Említett évkönyv 118. oldal. — 4. »Adversaria« feljegyzések könyve I. rész 274. oldal. — 5. »Adversaria« feljegyzések könyve I. rész 281. oldal. — 6. »Adversaria« feljegyzések könyve I. rész 286. oldal. — 7. »Adversaria« feljegyzések könyve I. rész 287. oldal. — 8. Jegyzőkönyv II. 2. jelzésű, hátul 59. — 9. Említett évkönyv 288. oldal. — 10. Archeologiai Értesítő 1902. évi, 436. oldal. — 11. Budapest Régiségei IV. kötet, 1892. évi, 48. oldal. — 12. »Adversaria« II. rész 90. oldal (Biczó Pál másolata az eredetiről.) — 12. Arch. Ért. 1914. évi 390. oldal. — 14. Arch. Ért. 1928. évi 112. oldal. — 15. Budapest Régiségei 1937. évi, 105. oldal. — 16. Archeologiai közlemények I. kötet, 1859. évi, 304. oldal. — 17. Magyar Nemzeti Múzeum: Vezető a régészeti gyűjteményben. 1938. évi. — 18. Arch. Ért. XIV. kötet 1880. évi. — 19. Fettich Nándor: A szilágysomlyói második kincs. 1932. — 20. Károly János: Székesfehér Története 1896. 126. oldal. — 21. Említett évkönyv 48. oldal. — 22. Említett évkönyv 55. oldal. — 23. Említett évkönyv 69. oldal. — 24. Említett évkönyv 92. oldal. — 25. Biczó Pál: A pátkai ev. ref. egyház története 1885. 82–83. oldal. — 26. Tóth Ferentz: A magyar és erdélyországi protestáns ekleziák története. 1808. I. köt. 153–156. oldal. — 27. Biczó Pál: i. m. 6. oldal. — 28. Rácz Károly: A Pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben. 1899. II. füzet 5. oldal. — 29. Tóth Ferentz: i. m. 229. oldal. — 30. Földváry László: Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez. I. kötet 172–174. oldal. — 31. Földváry László: i. m. I. kötet, 171. oldal. — 32. Említett évkönyv: 87. oldal. — 33. Földváry László: i. m. II. kötet, 170., 181. oldal. — 34. Földváry László: i. m. I. kötet, 289. oldal. — 35. Említett évkönyv: 84–85. oldal. — 36. Említett évkönyv: 107., 122. oldalai. — 37. Károly János: i. m. V. kötet, 70. oldal. — 38. Károly János: i. m. V. kötet, 71. oldal. — 39. Földváry László: i. m. I. kötet, 282. oldal. — 40. »Adversaria« II. rész 116. oldal. — 41. »Adversaria« II. rész 95. oldal (Biczó Pál másolata az eredetiről.) — 42. Földváry László: i. m. II. kötet, 311–312. oldal. — 43. »Adversaria« II. rész. 112. oldal. — 44. »Adversaria« II. rész, 103–104. oldal. — 45. Földváry László: i. m. II. kötet, 237., 241.,

320. oldal. — 46. Földváry László: i. m. II. kötet, 284. oldal.
 47. »Adversaria« II. rész 120—121. oldal. 48. Földváry László:
 i. m. II. kötet, 236., 241., 258. oldal.

Az említett műveken kívül használt források jegyzéke.

A pátkai ref. egyházi könyvtárból: II. 2., II. 3., II. 4., II. 5., II. 6. jelzésű felsőbb hatósági rendeletek és presbiteri jegyzőkönyvek. — II. 15. jelzésű lelkészi napló. — A II. 8—13. jelzésű anyakönyvek. — A III. 1—4. jelzésű számadási könyvek. — Az I. C. D. E. csoportok alatti iratok. — S. 1., 2., 6. jelzésű Vértessaljai egyházmegyei jegyzőkönyvek. — A. 20. jelzésű Vértessaljai egyházmegyei iratok, — az R. csoport 96—110. jelzés alatti névtárak. — Községi mintaterek jegyzéke. — Kataszteri birtokívek. — Adófőkönyvek. — Községi térkép. — Községi anyakönyvek. — Községi népszámlási és statisztikai adatok. — Schneider Miklós és Dr. Juhász Viktor: Fejér Vármegye 1937. — F. Szabó Géza: Fejér vármegye és Székesfehérvár. 1932. — Vértessalja egyház társadalmi folyóirat számai. — Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. 1890. évi. — Dr. Hajós Ferenc: A csapadékok eloszlása Magyarországon. — Dunamelléki Egyházkerület: Egyházi Almanach 1842. évi, 1848. évi, 1862. évi. — Vörösmarty Mihály: Tudományos Gyűjtemény 1830. évi X. köt. — A 7. oldalon levő térképet a községi térkép alapján rajzolta Ivánka István okl. mérnök (Székesfehérvár).

Sajtóhibák jegyzéke.

1. oldalon — közepén — kézdivásárhelyi dr. helyett Dr. kézdivásárhelyi. — 6. oldalon 34. szám alatt 443 helyett 543. — 6. oldalon 46. szám alatt 6527 helyett 7527. — 17. oldalon 24. sorban hitbér helyett hűbér. — 23. oldalon 44. sorban Trantenberg helyett Trautenberg. — 31. oldalon utolsó sorban teilitaszi helyett túl a tiszai. — 35. oldalon 44. sorban szolgálta, helyett szolgálata. — 38. oldalon 38. sorban 1886-ban helyett 1783-ban. — 40. oldalon 42. sorban való helyett való. — 43. oldalon 19. sorban úgy helyett új. — 43. oldalon 24. sorban sokon helyett sokan. — 45. oldalon 21. sorban A tiszteletes helyett „A Tiszteletes. — 52. oldalon 17. sorban irataiban helyett irattárában. — 54. oldalon 12. sorban ő kerre helyett ők erre. — 54. oldalon 33. sorban 1912 helyett 1812. — 57. oldalon 25—26. sorban vétkesebbre helyett vétkesebbekre. — 58. oldalon 23. sorban meg értő helyett megértő. — 67. oldalon 8. sorban tagjának helyett papjának. — 71. oldalon 9. sorban Trantenberg helyett Trautenberg. — 71. oldalon 10. sorban adományozott helyett adományozott temetői célra. — 72. oldalon 8. sorban domeitkai helyett domesztikai. — 75. oldalon 26. sorban Theológiát helyett theológiát. — 76. oldalon 4. sorban kastélyainak helyett kastélyának, szobályaiban helyett szobájában. — 77. oldalon 2. sorban „remitencia“ helyett „renitencia“. — 77. oldalon 22. sorban étet helyett élet. — 81. oldalon 7. sorban egyszerű helyett tervszerű. — 83. oldalon 3. sorban Venta helyett Vents. — 83. oldalon 6. sorban juniusában. Theológiái helyett juniusában, theológiái. — 83. oldalon 15. sorban Alsósólyai helyett alsósólyai. — 84. oldalon 7. sorban Sdó helyett Joó; 100 P-s helyett 400 P-s. — 85. oldalon 1. sorban avatták helyett avattuk. — 85. oldalon 17. sorban jubéliumi helyett jubileumi. — 85. oldalon 18. sorban vértessaljai ref. helyett Vértessaljai Ref. — 85. oldalon 26. sorban kainot helyett számot. — 86. oldalon 16. sorban gazdakör helyett Gazdakör. — 87. oldalon 18. sorban berendezésére helyett beszerzésére. — 88. oldalon 1. sorban egyesületek helyett egyesületek. — 88. oldalon 11. sorban kijavítatott helyett kijavított. — 89. oldalon 10. sorban dolgoznak helyett dolgoznak. — 89. oldalon 19. sorban A termő helyett A temető — 89. oldalon 38. sor után kifejezve a *Tanító díjlevele*. 1. Két szoba, előszoba, konyha, kamra, mosókonyhából álló lakás, mellékhelyiségekkel, udvarral és kerttel. 2. A kezdő fizetés 30 százaléka az egyház pénztárából, havonként előre fizetve. — 90. oldalon 13. sorban (Ambresé) helyett (Ambfúsé). — 90. oldalon 15. sorban ház helyett hadnagy. — 91. oldalon 23. sorban Füvenyi László kihuzandó! — 90. oldalon 36. sorban Selmés helyett Péntes. — 93. oldalon 27. sorban laczhási helyett laczházi. — 95. oldalon 15. sorban (1845.) helyett 1835. — 96. oldalon 38. sorban (1715-17.) helyett (1815-17.)

B9/ ref. i. v. 1977. 1977. (207/1)
C2/ Pátka községi tört. (35/12/1)

TARTALOM.

	Oldal
Előszó.	3
Általános tudnivalók Pátka községről	4
Adatok Pátka régi történetéhez	13
A pátkai református egyház története alakulásától 1777-ig	17
A pátkai református egyház története 1777-től 1806-ig	33
Egyházunk története 1806-tól 1867-ig	46
Egyházunk története 1867-től napjainkig	70
Iskolánk munkájáról	91
Egyházunk lelképásztorai és kurátorai	96
Anyakönyvi adatok	98
Statisztikai adatok	101
Más adatok . . .	102
Adatforrások	106
Sajtóhibák jegyzéke .	107

